

10037

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

K O O P E R A T İ F Y Ö N E T İ M K U R U L U

Ü Y E L E R İ N İ N H U K U K İ S O R U M L U L U Ğ U

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkez!

YÖNETEN : Doç.Dr.HAMDİ YASAMAN

HAZIRLAYAN : YAHYA DERYAL

İstanbul 1990

İÇİNDEKİLER

Bibliyografya	I
Kısaltmalar	VII

GİRİŞ

Sahife

A- Hukuki Sorumluluk Kavramı Ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu	1
B- Kooperatifler Kanununun Konuyu Düzenleme Biçimi ...	4
C- Konunun Önemi Sınırlandırılması Ve Plan	7
I- YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUKLARINDA TEMEL İLKELER	
A- Kusur Sorumluluğu İlkesi	11
1) Genel Olarak	11
2) Kusur Karinesi	14
3) Kusursuzluğun İspatı	15
B- Müteselsil Sorumluluk İlkesi	16
1) Genel Olarak	16
2) İlkenin İstisnaları	17
a) Kusursuzluğun İspat Edilmesi	17
b) Kişisel Sorumluluk Halleri	18
C- Sorumluluğun Bireyselliği İlkesi	19
D- Yönetim Kurulu Üyelerinin İşlemlerinin Kooperatifi Bağlaması İlkesi	20
1) Genel Olarak	20
2) İlkenin Sorumluluk Yönünden Sonuçları	21
II- SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ	
A- Genel Olarak	25
B- Kooperatifin Uğradığı Zararlar Açısından	26
1) Kooperatif ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasında- ki İlişkinin Kaynağı	26
2) Kooperatif ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasında- ki Sözleşmenin Niteliği	27

C- Ortaklar Ve Kooperatif Alacaklılarının Uğradığı Zararlar Açısından	29
1) Genel Olarak	29
2) Dolayısıyla Zararlarda	30
3) Doğrudan Doğruya(Kişisel) Zararlarda	32

III- SORUMLULUĞU GEREKTİREN NEDENLER

A- Genel Olarak	35
B- Müteselsil Sorumluluk Nedenleri	35
1) Ortaklık Payına Mahsuben Yapılan Ödemelerin Doğru Olmaması	35
2) Dağıtılan Ve Ödenen Gelir-Gider Farklarının Gerçek Olmaması	38
3) Kanunen Tutulması Gereken Defterlerin Mevcut Olmaması Veya İntizamsız Tutulması	38
4) Genel Kurul Kararlarının Sebepsiz Olarak Yerine Getirilmemesi	40
C- Kanun Ve Ana Sözleşmenin Yüklediği Sair Görevlerin Yerine Getirilmemesi	44
1) Özen Gösterme Yükümüne Aykırılık	46
2) Bağlılık(Sadakət) Yükümüne Aykırılık	47
3) Yönetim Kurulunun Görevlerini Yerine Getirmesi Sebebiyle Ortaya Çıkan Sorumluluk Problemleri .	47
D- Özel Sorumluluk Nedenleri	50
1) Görüşmelere Katılma Yasağına Aykırılık	51
2) Kooperatifle İşlem Yapma Yasağına Aykırılık ...	52
3) Rekabet Yasağına Aykırılık	54
E- Sorumlulukta Özel Durumlar	58
1) İlk Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu	58
2) Yeni Seçilen Üyelerin Sorumluluğu	61
3) Yönetim Hakkının Bölünmesi Durumunda Sorumluluk	62
4) Yönetim Hakkının Terhisi Durumunda Sorumluluk..	63
5) Temsil Yetkisinin Bölünmesi Terhisi Ve Aşılması Durumunda Sorumluluk	64
6) Müdür Atanması Halinde Sorumluluk	65
7) Tüzel Kişilerin Yönetim Kuruluna Seçilmesi Halinde Tüzel Kişi Ve Temsilcisinin Sorumluluğu..	67

F- Cezai Sorumluluk	69
1) Devlet Memurları Gibi Ceza Görme	69
2) Cezai Sorumluluğu Gerektiren Haller	72
3) Cezai Sorumluluk Hükümlerinin Değerlendirilmesi	73

IV- SORUMLULUK DAVASI

A- Sorumluluk Davasının Tarafları Ve Şartları	75
1) Kooperatifin Dava Hakkı	75
a) Hukuki Dayanağı	75
b) Dava Hakkının Kullanılması	75
aa) Genel Kurul Kararı	75
bb) Azlığın İsteği Üzerine Dava Açılması ...	76
cc) Davada Kooperatifin Temsili	77
2) Ortaklar Ve Kooperatif Alacaklılarının Dava Hakkı	79
a) Dolayısıyla Zararlarda	79
aa) Davanın Hukuki Dayanağı	79
bb) Davanın Niteliği	80
cc) Kooperatifin İflası Halinde Dava Hakkı..	80
b) Doğrudan Doğruya Zararlarda	81
B- Sorumluluğun Yaptırımı	82
1) Genel Olarak	82
2) Tazminatın Belirlenmesi	85
3) Diğer Yaptırımlar	85
C- Sorumluluk Davasında Usule İlişkin Hükümler	86
1) Yetkili Mahkeme	86
2) Usul	87

V- SORUMLULUĞUN SONA ERMESİ

A- İbra	89
1) Hukuki Niteliği	89
2) İbra Kararı-İbra Varsayımı	89
3) İbra Kararında Yetkili Organ Toplantı Ve Oylama	91
4) İbra Kararının Kapsamı	92
5) İbrayı Talep Ve Dava Hakkı	94

6) İbranın Sorumluluk Davalarına Etkisi	95
a) Kooperatifin Dava Hakkına Etkisi	95
b) Ortaklar Ve Alacaklıların Dava Haklarına Etkisi	96
aa) Dolayısıyla Zararlar Nedeniyle Açılacak Davalar Bakımından	96
bb) Doğrudan Doğruya-Kişisel- Zararlar Nedeniyle Açılacak Davalar Bakımından	98
B- Zamanasımı	99
1) Genel Olarak	99
2) TK.M.309 Kapsamı İçinde Zamanasımı Süreleri...	99
a) TK.309.Maddenin Kapsamı	99
b) TK.309.Maddede Öngörülen Zamanasımı Süreleri	100
aa) İki Yıllık Süre	100
bb) Beş Yıllık Süre	102
cc) Ceza Zamanasımı	103
3) TK.M.309 Kapsamı Dışında Kalmış Zamanasımı Süreleri	103
a) Özel Zamanasımı Süresi Öngörülen Haller ...	103
b) Özel Zamanasımı Süresi Öngörülmemeyen Haller.	103
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	105

BİBLİYOGRAFYA

- AKEV, Sahir Talat: "Türk Ticaret Kanununun 321. Maddesindeki Temsil Yetkisinin Sınırlandırılması", Ticaret Hukuku Ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II, Ank. 1985(11-12.Ocak.1985), sh.73 vd.(AKEV).
- ALTUĞ, Osman: Yapı Kooperatiflerinde Yönetim Ve Denetim Sorunları Ve Sorumlulular, ist.1988.(ALTUĞ).
- ANSAY, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, Ank.1982.(ANSAY, AŞH).
- ANSAY, T.: "Anonim Şirket İdare Meclisi Kararlarının iptali Meselesi ", Batider, C.II, S.3, sh.382 vd.(ANSAY, iptal).
- ANSAY, T.: "Anonim Şirketlerin Ehliyeti, İdare Meclisinin İbrası, İdare Meclisi Aleyhine Mesuliyet Davası Ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı", Batider, C.III, S.3, sh.407 vd.(ANSAY, İbra).
- ARSLANLI, H.: Anonim Şirketler II, Anonim Şirketin Organizasyonu, ist.1959.(ARSLANLI, AŞ II).
- ATAN, Turhan: Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ank.1967.(ATAN).
- AYKAR, Fulya: " Kooperatiflerin Yönetiminin Etkinleştirilmesi", Celal Sarc'a Armağan, ist.1986, sh.283-303.(AYKAR).
- AYTAÇ, Zühtü: Anonim Ortaklıklarda İbra, Ank.1982.(AYTAÇ, İbra).
- AYTAÇ, Z.: "Kayıtlı Sermayeli Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının iptali Sorunu", Hırş'ın Hatırasına Armağan, Ank.1982, sh.270 vd.(AYTAÇ, iptal).
- BAŞTUĞ, İrfan: Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzm.1974 (BAŞTUĞ).
- BOZER, Ali: "Quelques Considerations Relatives A La Nouvelle Loi Turque Sur Les Cooperatives", Batider, C.VI, S.1, sh.75 vd.(BOZER).
- CONARD, A.F.(ÖZSUNAY, E.): "Birleşik Devletlerde Şirket Müdürlerinin Ve İdarecilerinin Sorumluluğu", Batider, C.II, S.2, sh.126 vd.(CONARD).
- ÇAĞA, Tahir: "Mahdut Şahsi Mesuliyet Mefhumuna Dair", İBD., C.44, S.7-8, sh.515 vd.(ÇAĞA).

- ÇAMOĞLU, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu, ist.1972 (ÇAMOĞLU, Sorumluluk).
- ÇAMOĞLU, E.: " Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklıkla İşlem Yapma Yasağı", İkt.Mal.D., C.17, S.2, sh.78 vd.
- ÇAMOĞLU, E.: " Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Rekabet Yasağı", İkt.Mal D., C.16, S.9, sh.357 vd. (ÇAMOĞLU, Rekabet Yasağı).
- ÇAMOĞLU, E.: " Anonim Şirket İdare Meclisi Üyelerinin Umumi Heyet Kararlarının İcrasından Doğan Mesuliyeti", Batider, C.III, S.3, sh.523 vd. (ÇAMOĞLU, Genel Kurul Kararlarının İcrası).
- ÇAMOĞLU, E.: " Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Özen Borcu", İmran Öktém'e Armağan, Ank.1970, sh.398 vd. (ÇAMOĞLU, Özen Borcu).
- ÇAMOĞLU, E.: "İbra Edilmiş Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Ortaklıkça Sorumluluk Davası Açılabilir mi?", İkt.Mal.D., C.19, S.7, sh.305 vd. (ÇAMOĞLU, Sorumluluk Davası).
- ÇAMOĞLU, E.: " Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkisi", C.36, S.1-4 (1971), sh.323 vd. (ÇAMOĞLU, İbranın Sorumluluk Davalarına Etkisi).
- ÇEVİK, Orhan Nuri: Kooperatifler Hukuku Ve Uygulaması, Ank.1987. (ÇEVİK).
- DESCEHENAUX/TERCIER(Özdemir): Sorumluluk Hukuku, Ank.1983.
- DOĞANAY, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 3.baskı, ist.1990 (DOĞANAY, Şerh I-II).
- DOMANIÇ/ÇAMOĞLU: İçtihatlı Notlu Türk Ticaret Kanunu, ist.1977. (DOMANIÇ/ÇAMOĞLU).
- DOMANIÇ, H.: Anonim Şirketler Hukuku Ve Uygulaması, TTK Şerhi II, ist.1988 (DOMANIÇ, Şerh II).
- DOMANIÇ, H.: Anonim Şirketler, ist.1978, (DOMANIÇ, AŞ).
- DOMANIÇ, H.: Türk Ticaret Hukukuna Göre Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet, ist.1964. (DOMANIÇ, Kuruluş).
- DOMANIÇ, H.: Adi Kollektif Ve Komandit Şirketler, 6.bası, ist.1988 (DOMANIÇ, AKK Şirketler).
- DÖNMEZER, S.: Özel Ceza Hukuku Dersleri, ist.1984 (DÖNMEZER).

- EREM, T.S.: Ticaret Hukuku Prensipleri, C.I-II,5.bası, ist.1974 (EREM)
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I, Ank.1985 (EREN).
- ERİŞ, Gönen/ULUSOY, Yılmaz: Kooperatifler Kanunu Ve Vergilendirme, Ank.1987 (ERİŞ/ULUSOY).
- ERİŞ, Gönen: Açıklamalı Ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu (Ticari İşletme Ve Şirketler), Ank.1987 (ERİŞ).
- ERÜREten, Bahir Mazhar: Anonim Şirket Ve Davaları, ist.1988 (ERÜREten).
- FEYZİOĞLU, F.N.: Borçlar Hukuku, Umumi Hükümler, C.I, ist.1967 (FEYZİOĞLU).
- FRANKO, N.İ.: "Hükmi Şahısların Organlarının Haksız Fiilinden Dolayı Mesuliyeti", AD., C.69, S.1-2, sh.97 vd. (FRANKO).
- GERAY, Cevat: " Yasadaki Değişiklik Kooperatiflerin Gelişmesini Engelleyici", Kooperatif Dünyası Dergisi, S.220 (Temmuz 1989), sh.16 vd. (GERAY).
- GÖLE, Celal, "Sendikaların Hukuki Niteliği Ve Kooperatif Kurmalarına İlişkin Sorunlar", SBF.Dergisi, C.26, S.156 vd. (GÖLE).
- HACIKAMİLOĞLU, M.: Uygulamalı İçtihatlı Ticaret Şirketleri, Ank. 1982. (HACIKAMİLOĞLU).
- HATEMİ, Hüseyin: "Organın Eyleminden Dolayı Tüzel Kişinin Sorumluluğu", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, ist.1980, sh.129 vd. (HATEMİ).
- HİRŞ, E.E.: Ticaret Hukuku Dersleri, ist.1948 (HİRŞ).
- İMRE, Zahit: "Hukuki Mesuliyetin Esası Üzerine Bazı Düşünceler, İHFM, C.45-47, sh.401, 420. (İMRE).
- İMREGÜN, O.: Anonim Ortaklıklar, ist.1974 (İMREGÜN, AO).
- İMREGÜN, O.: Kara Ticareti Hukuku Dersleri, ist.1987, 8.baskı (İMREGÜN).
- İMREGÜN, O.: Amerikan Ortaklıklar Hukukunun Ana Hatları, ist.1968 (İMREGÜN, AOH).
- KALPSÜZ, Turgut: " Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları", Oğuzoğlu'na Armağan, Ank.1972, sh.365 vd. (KALPSÜZ).
- KARACEHENNEM, Necdet: Kooperatifler Hukuku, Ank.1977 (KARACEHENNEM).
- KARAYALÇIN, Yaşar: Ticaret Hukuku (Şirketler), C.II, 2.baskı, Ank. 1973 (KARAYALÇIN).

- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, N.: Borçlar Hukuku Dersleri, 2.baskı, ist.1985 (KOCAYUSUFPAŞAOĞLU).
- KÜÇÜKALTAN, Uğur: " 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda Yapılan Değişiklikler Üzerine", Kooperatif Dünyası Dergisi, S.221(Ağustos 1989), sh.11 vd.(KÜÇÜKALTAN).
- MİMAROĞLU, S.K.: Anonim Şirket İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ank.1967(MİMAROĞLU).
- MİMAROĞLU, S.K.: Ticaret Hukuku, C.II, Ank.1972 (MİMAROĞLU, Ticaret Hukuku).
- MOROĞLU, E.: Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Ank.1967 (MOROĞLU, Hükümsüzlük).
- ONUR, Rıza: " Değerlendirme", Kooperatif Dünyası Dergisi, S.221 (Ağustos 1989), sh.16 vd.(ONUR).
- ÖÇAL, Akar: Anonim Şirketlerle İlgili Federal Mahkeme Kararları, Ank.1972 (ÖÇAL, Anonim Şirketler).
- ÖÇAL, A.: " Kooperatiflere İlişkin Federal Mahkeme Kararları", Batider, C.VI(1971), sh.393-400.(ÖÇAL, Kooperatifler).
- ÖKER, Yaşar: "Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumlulukları", Mevzuat Dergisi, Mayıs 1990, sh.32-36(ÖKER)
- ÖNADIM, Kasım: " 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununu Kısmen Değiştiren 3476 Sayılı Kanunun Getirdiği Yenilikler Ve Olumsuz Yönleri", 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda Yapılan Değişiklikler Paneli, Kooperatifçilik Dergisi, S.86(Ekim-Aralık 1989), sh.23 vd.(ÖNADIM).
- ÖZ-ALP, Şan: Yönetim Kurulları (Seçme Yazılar), Eskişehir, 1986.
- ÖZTAN, Bilge: Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinde Organ Kavramı Ve Organın Fiillerinden Sorumluluk, Ank.1970, (ÖZTAN).
- POROY/TEKİNALP/TEKİNALP: "Ortaklıklar Hukukunda Organların Sorumluluğu", İHFM, Atatürk'e Armağan, C.45-47, sh.350 vd. (POROY/TEKİNALP/TEKİNALP, Organların Sorumluluğu).
- POSTACIOĞLU, İ.: "Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti İle İlgili Bazı Meseleler", Arslanlı'nın Anısına Armağan, ist.1978, sh.484 vd. (POSTACIOĞLU).
- SCHWARZ(Davran): Borçlar Hukuku Dersleri, ist. 1948 (SCHWARZ-Davran-).

- SERİM, Ekrem: " Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Kararlarının iptali Sorunu", ABD., C.28, sh.801 vd. (SERİM).
- STEIGER(Çağa): İsviçre'de Anonim Şirketler Hukuku, İst. 1968 (STEIGER-Çağa-).
- SUNGURBEY, İ.: Medeni Hukuk Sorunları, C.II, İst.1974 (SUNGURBEY, MHS II).
- SUNGURBEY, İ.: Medeni Hukuk Eleştirileri, C.II, İst.1970, (SUNGURBEY, MHE II).
- ŞİMŞEK, Edip: Kooperatif Ortaklıklar, Ank.1981 (ŞİMŞEK).
- TANDOĞAN, H.: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ank.1977 (TANDOĞAN, Borçlar Hukuku).
- TANDOĞAN, H.: İsviçre Borçlar Kanunu (Kısım II-IV), Ank.1958 (TANDOĞAN, İBK).
- TANDOĞAN, H.: Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, Ank.1963 (TANDOĞAN, ÜŞZ).
- TANDOĞAN, H.: "Hükmi Şahısların Anonim Şirket İdare Meclisinde Temsili", Batider, C.I, S.1, sh.3 vd. (TANDOĞAN, Hükmi Şahısların Temsili).
- TANDOĞAN, H.: " Anonim Şirket İdare Meclisi Azalarına Karşı Açılacak Mesuliyet Davalarının Müruruzamanı Hakkında Bazı Düşünceler", Batider, C.III, S.1, sh.121 vd. (TANDOĞAN, Müruruzaman).
- TEKİL, F.: Şirketler Hukuku, C.II-III, 2.baskı, İst.1978 (TEKİL, Şirketler I-II).
- TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU): Ortaklıklar Hukuku, C.I-II, İst.1976 (TEKİNALP, Ortaklıklar I-II).
- TEKİNALP, Ü.: Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Nitelikleri, Ortak Sıfatının Kazanılması Ve Yitirilmesi, İst. 1972 (TEKİNALP, Kişisellik).
- TEKİNALP, Ü.: Kooperatifler Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler, İst.1969 (TEKİNALP, Tasarı).
- TEKİNALP, Ü.: Sermaye Piyasası Hukukunun Ana Hatları, İst.1982 (TEKİNALP, Sermaye Piyasası).
- TEKİNALP, Ü.: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulunda Tüzel Kişilerin Temsili, Ank.1965 (TEKİNALP, Tüzel Kişilerin Temsili).

- TEKİNALP, Ü.: "İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin Veya Denetçilerin İptal Davası Açabilip Açamayacakları Sorunu", İkt.Mal.D., C.23, S.4, sh.165 vd. (TEKİNALP, İptal Davası).
- TEKİNALP, Ü.: "Faaliyet Raporlarının Hukuki Yönü", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, S.13 (Ağustos 1978), sh.87 vd. (TEKİNALP, Faaliyet Raporu).
- TEKİNAY (Akman, Burcu, Altop): Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I, 5. baskı, İst.1985 (TEKİNAY).
- TEKİNAY, S.S.: "Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluğun Kapsamı" Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, İst.1980, sh.205-221 (TEKİNAY, Haksız Fiil).
- TUNÇOMAĞ, K.: Türk Borçlar Hukuku, C.I, İst.1976 (TUNÇOMAĞ).
- TÜZÜN, Necati: Şirketler Hukuku Dersleri, Ank.1983 (TÜZÜN).
- ULUSOY, Yılmaz: Kooperatif Teşekküller, Ank.1978 (ULUSOY).
- ÜNAL, Mustafa: "Anonim Ortaklıklarda Yönetim Ve Yönetim Görevinin Murahhaslara Bırakılması", Batider, C.XI, S.3 (Haziran 1982), sh.49 vd. (ÜNAL).

KISALTMALAR

ABD.	: Ankara Barosu Dergisi
AD.	: Adalet Dergisi
AEM.	: Adliye Encümeni Mazbatası
Agd.	: Adı geçen dergi
Agm.	: Adı geçen makale
bkz.	: bakınız
Batider.	: Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi
b.	: baskı
BK.	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
c.	: cümle
CD.	: Ceza Dairesi
D.	: Dergi
dn.	: dipnot
E.	: Esas sayısı
f.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
İBK.	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İHEM.	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İkt.Mal.	: İktisat Ve Maliye Dergisi
İsv.BK.	: İsviçre Borçlar Kanunu
İsv.Fed.Mah.	: İsviçre Federal Mahkemesi
JdT.	: Journal des Tribunaux
K.	: Karar sayısı
Karş.	: Karşılaştırınız
KoopK.	: Kooperatifler Kanunu
m.	: madde
MK.	: Medeni Kanun
Nr.	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
RKD.	: Resmi Kararlar Dergisi
s.	: sayılı
sh	: sahife

SBFD.	: Siyasal Bilgiler Fakóltesi Dergisi
t.	: tarih
TBMM.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD.	: Ticaret Dairesi
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TK.	: Ticaret Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YCGK.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi

G İ R İ Ő

A- Hukuki Sorumluluk Kavramı Ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu

Günlük dilde dahi çok çeşitli anlamlarda kullanılan sorumluluk terimi, özellikle hukuk biliminde ve "hukuki sorumluluk" kalıbı içinde değişik anlamlarda kullanılmaktadır.

1) ilk olarak sorumluluk terimi, "tazmin yükümlülüğü" anlamına gelmektedir(1). Yani hukuk kuralları, (A)'nın uğradığı bir zarar sebebiyle (B)'yi zararı tazminle yükümlü kılıyorsa, (B) sorumluluk altında bulunuyor demektir

Bu anlamdaki sorumluluğa "tazminat ödeme borcu" da denilebilir. (A) (B)'ye gerek haksız fiil gerekse borca aykırılık sebebiyle bir zarar vermişse, (A) bundan dolayı sorumlu tutulacak, yani bir tazminat ödeme borcu altına girecektir.

Sorumluluğun bu anlamında, borç kavramı ile oldukça yakın bir ilişki bulunduğu görölmektedir. Ancak sorumluluk daima dar anlamda borç kavramını karşıladığı halde, borç her zaman sorumluluk terimini ifade etmez(2). Bununla birlikte sorumluluk-borç ilişkisinde vazgeçilmez bir ortak nokta bulunur ki, o da, borç ilişkilerinde sözkonusu olan müeyyidenin "sorumluluk" şeklinde ortaya çıkmasıdır(3).

Bu anlamı içinde sorumluluk, kişinin eylem ve davranışlarının sonuçlarını yüklenebilmesi kabiliyeti olarak da karşımıza çıkar. Yani, kişilerin hukuki işlem ve eylemleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sonuçlara katlanmaları kanun gereği onlara yüklenmiş ise, bu kimseler "hukuki sorumluluk" altında bulunuyorlar demektir.

BK.m.41,96 ve MK.m.320/I,859/I,917/I maddelerinde kullanılan sorumluluk terimleri ile, sorumluluğun hep bu anlamı yani,"zararı tazmin yükümlülüğü" kastedilmiştir(4).

-
- (1): SCHWARZ(Davran)75 ; TEKİNAY(Akman,Burcuoğlu,Altöp),23 FEYZİ-OĞLU,17 ; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU,37 ; EREN,87 ; İMRE,401-403.; Sorumluluğun tazmin yükümlülüğü şeklindeki bu anlamına doktrinde "den sorumluluk" ta denilmektedir(SCHWARZ-Davran-75 ; EREN,87 dn.5).
- (2): Karş.TEKİNAY,24,25.
- (3): FEYZİOĞLU,16 ; EREN,86.
- (4): TEKİNAY,23,24.

2) İkinci olarak sorumluluk terimi ile, "alacaklının borçluya ait malvarlığına el koyabilme iktidarı" veya bir başka ifade ile bir kimsenin borcunu ne ile ödeyebileceği-karşılatabileceği- demektir. Örnekleyecek olursak, (A) (B)'yi yaraladığında, bu davranışı sebebiyle kanunen bir tazmin yükümlülüğü altına girmiyorsa -mesela (A) gayrimümezziz ise- (A)'nın sorumlu olmadığı anlaşılır.

BK.m.41,96 ve MK.m.320/I,859/I,917/I maddelerinde kullanılan sorumluluk terimleri ile, sorumluluğun hep bu anlamı yani, "zararı tazmin yükümlülüğü" kastedilmiştir.

2) İkinci olarak sorumluluk terimi ile, "alacaklının borçluya ait malvarlığına el koyabilme iktidarı" veya bir başka ifade ile bir kimsenin borcunu ne ile ödeyebileceği -karşılatabileceği- anlamı kastedilir(5). Bu anlamı doktrinde "ile sorumluluk" ta denilmektedir(6).

Bu çerçevede sorumluluk deyimi ile, bir taraftan alacaklının hakkını elde edebilmesi için, borçluya ait malvarlığına cebri icra yolu ile el koyabilme yetkisi; diğer taraftan da borçlunun bunlara katlanmak zorunda kalması anlatılmak istenmektedir. Nitekim bu unsurun eksik olduğu bir kısım hukuki ilişkilerde -kumar ve bahisten kaynaklanan eksik borçlarda olduğu gibi- bu anlamda sorumluluk ta bulunmamaktadır.

"ile sorumluluk"ta, kişinin-borçlunun- bütün malvarlığı ile veya malvarlığının yalnız bir kısmı ile sorumluluğu söz konusudur.

Sorumluluğun bu anlamı içinde ön planda bulunan, sorumluluğun konusudur. Yani sorumlu kimse bunu ne ile karşılayacaktır? Bu noktada sorumluluk ikiye ayrılabilir: şahıs ile sorumluluk ve malvarlığı ile sorumluluk. Alacaklının borçlunun şahsı üzerinde bazı sınırlamalara girişmesi imkanını ifade eden şahıs ile sorumluluk, modern sorumluluk hukukunda büyük ölçüde terkedilmiş bulunduğundan, bu gün için önemli olan malvarlığı ile sorumluluktur.

Malvarlığı ile sorumluluk ta kendi içinde iki kısma ayrılmaktadır: Sınırsız malvarlığı sorumluluğu ve sınırlı malvarlığı sorumluluğu. Sınırsız malvarlığı sorumluluğu, borçlunun, edimini

(5): TEKİNAY,25 ; EREN,86,87 ; KOCAYUSUFFAŞAOĞLU,37.

(6): Dipnot (1) 'deki kaynaklara bakınız.

yerine getirmediği taktirde, alacaklıya karşı bütün malvarlığı ile sorumlu bulunmasıdır. Malvarlığı ile sorumlulukta esas olan kişinin sınırsız sorumluluğudur. Eğer kanun veya sözleşme, alacaklının borçlunun malvarlığına el koyarak alacağını zorla alabilmek yetkisini her hangi bir surette sınırlamışsa, bu durumda sınırlı malvarlığı sorumluluğu sözkonusu olacaktır.

Bu da iki şekilde ortaya çıkar:

a) Konu ile Sınırlı Sorumluluk(7): Bu halde borçlu, malvarlığının belirli bir kısmı itibariyle sorumludur. Örnek olarak, Medeni Kanuna göre devlet kanuni mirasçısıdır. Devlete intikal eden terekede ise, murisin aktifleri olduğu gibi pasifleri de vardır. Ancak devletin mirasçı olarak sorumluluğu, kendisine intikal eden aktif ile sınırlı tutulmuştur(m.571). Konu ile sınırlı sorumluluğun Ticaret Hukukumuzdaki en tipik örneği ise, donatanın bazı alacaklılarına karşı olan sorumluluğunun "deniz serveti"-gemi ve navlun- ile sınırlanması halidir(TK.948).

Ayrıca MK.m.204 ve 217 de bu anlamdaki sorumluluğa örnek gösterilebilir. Hatta MK.m. 754/I'e göre taşınmaz mükellefiyetindeki, MK.m.817'ye göre irad senedindeki sorumluluk da konu itibariyle sorumluluktur(8).

b) Miktar ile Sınırlı Sorumluluk(9): Eğer alacaklı, borçlunun dilediği malına el koymak yetkisine sahip olmakla beraber bu yetki belli bir miktarla sınırlandırılmışsa, miktar ile sınırlı sorumluluk sözkonusudur. Mesela, kefalet aktinde kefilin sorumlu olduğu miktar rakam olarak gösterilmektedir. Böylece kefilin sorumluluğu, sözleşmede gösterilen bu miktar ile sınırlıdır. Söz gelimi bu miktar 1 milyon olarak gösterilmişse kefil, bütün malvarlığıyla fakat 1 milyonla sınırlı olarak sorumlu bulunuyor demektir. Bunun gibi komandit şirketlerde komanditerin şirket borçlarından dolayı sorumluluğu ile limited şirket ortaklarının ortaklığın kamu borçları sebebiyle, kamu alacaklılarına karşı sorumluluğunun "sermaye miktarı ile sınırlı" tutulması da miktar ile sınırlı sorumluluğa örnek teşkil edebilir. Yine BK.m.

-----
(7): ÇAĞA bu kavram yerine "mahdut ayni mesuliyet" terimini kullanır(sh.516).

(8): EREN,90 dn.13.

(9): Bu kavram yerine doktrinde "mahdut şahsi mesuliyet" de kullanılmakla birlikte, bu terimi "şahıs ile sorumluluk" kavramıyla karıştırmamak gerekir(ÇAĞA,516).

478 ve 481 de otel, ahır ve garaj işletenler için öngörülen 100 TL ile sınırlı sorumluluk hali de örnek gösterilebilir.

Sorumluluk kavramına yüklenen bu çeşitli anlamları böylece ortaya koyduktan sonra, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun ifade ettiği anlamı şöyle açıklayabiliriz.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu denilince ilk akla gelen anlam, yönetim kurulu üyelerinin işlem ve eylemlerinin sonuçlarının kendilerine yüklenebilmesi ve bu nedenle verdikleri zararı tazmin yükümlülüğü altına girmeleridir. Yönetim kurulu üyeleri, gerek haksız fiil gerekse sözleşmeye aykırılık şeklinde ortaya çıkabilen zarar verici davranışları sebebiyle tazminat yükümlüsü olabilmektedirler.

"Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu" ifadesiyle, aynı zamanda, yönetim kurulu üyelerinin ile sorumluluğu da anlatılmak istenmektedir. Ancak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu, konu ve miktar itibariyle sınırlandırılmamıştır. Sorumluluk sınırsızdır. Bir başka deyişle üyeler, sorumlu oldukları hallerde verdikleri zararı bütün malvarlıkları ile karşılamak borcu altına girerler.

B- Kooperatifler Kanunu'nun Konuyu Düzenleme Biçimi

1969 tarihli Kooperatifler Kanunu, kooperatifler mevzuatını bağımsızlaştırmak ve bu alanda bir "code" meydana getirmek amacıyla çıkarılmış bulunmasına rağmen, bağımsız bir kanun yapılmış fakat kooperatifler gerçek anlamda ve başarılı bir şekilde bağımsızlaştırılamamıştır(10). Yani bağımsızlık ancak şekil üzerinde kalabilmiştir(11)

Bunun en önemli nedenlerinden biri, KoopK.m.98'de "Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu'ndaki Anonim Şirketlere ait hükümler uygulanır" şeklinde yapılan yollamadır(12).

(10): TEKİNALP(Ortaklıklar 2),327 ; TEKİNALP(Tasarı),4-6 ; TEKİL (Şirketler III),100.

(11): BÖZER,70.

(12): Bağımsız bir kooperatif kodu için bu hüküm önemli bir hatadır. E.E.Hirsh, çok önceleri bu hususa dikkat çekmiştir: "Sözü geçen tek kanun ya Almanya'da olduğu gibi müstakil bir kooperatif kodu şeklini alabilir veya Belçika,İtalya ve İsviçre'de olduğu gibi Ticaret veya Borçlar Kanununun ayrı

Konumuz itibariyle de kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu konusunda KoopK.nda yeterli bir düzenleme söz-konusu olmadığı için, 98. maddenin yollaması gereği büyük çapta Türk Ticaret Kanunu'nun Anonim ortaklıklara ilişkin hükümlerine başvurmamız gerekecektir.

Kooperatifler Kanunu'nun bu hükmü doktrinde ağır eleştirilere uğramıştır. Her şeyden önce bu hüküm ile, kooperatiflerin anonim ortaklıklar karşısındaki bağımsızlıkları zedelenmiştir. Zira, "anonimlere ait hükümler, hem daha fazla, daha ayrıntılı, geniş kapsamlı hem de daha sistematik, bütünlüğü olan ve uygulama alışkanlığı kazanmış bulunan hükümler" olması nedeniyle "kooperatifleri hakimiyetleri altına alabilirler"(13).

Bu konuda TEKİL, en yakın kaynak olan İsviçre'deki duruma değinerek şu açıklamayı yapmaktadır: " Oysa İsviçre'de E.Huber'in 1919 tarihli Projesinde yer alan benzer tarzdaki düzenleme, 1923 tarihli Arthur Hoffmann Projesi ile ortadan kaldırılmış ve İsv.BK.nun 1936 revizyonu ile ilgili olarak düzen-lenmiş Federal Konsey Mesajı'nda da, kooperatiflerle anonim şirketler hakkındaki derin bünye ayrılığına önemle dikkat çekilmiştir. O kadar ki, bu Mesaj'a göre, " anonim şirketlerde sermaye belirli ve birbirinden ayrı ünitelere bölünmüşken, kooperatifler aksine malvarlığı ile ilgili bir temele dayanması zorunlu olmayan ve doğrudan doğruya bireysel ekonomik enerjilerin bir araya getirilmesinden doğmuş birlik" durumundadırlar. ...Durum bu iken, KoopK.nda aksi açıklanmamış konularda doğrudan doğruya anonim şirket hükümlerinin geçerli olacağı şeklinde m.98' de yer alan düzenleme fikrimizce büyük bir ihtiyatsızlıktır"(14).

BOZER de, yasanın bu hükmünün pek çok sakınca ve problemi bünyesinde taşıdığını ifade etmektedir(15).

İnceleme konumuza uygulanacak hükümler itibariyle çıkış noktasını gösteren bu maddeye ilişkin bazı problemleri irdelemek

-----

bir kısmını da teşkil edebilir. Bu mesele sırf kanun yapma tekniği ile ilgili olup her hangi bir münakaşaya konu olmaya layık değildir. Şu şartla ki, kooperatifler hakkındaki hükümler, ticari ve hususiyle anonim şirketler hakkındaki hükümlerden kesin bir tarzda ayrılmış olsun"(sh.373).

(13): TEKİNALP(Ortaklıklar II),327 ; TEKİNALP(Tasarı),5.

(14): TEKİL(ŞirketlerIII),101

(15): BOZER,70.

yerinde ve yararlı olacaktır.

Öncelikle KoopK.m.98 ile yapılan yollamanın kapsamı nedir? Gerçi maddenin sözü bu konuda açıktır: "Türk Ticaret Kanunu'ndaki Anonim Şirketlere ait hükümler". Acaba maddenin bu açıklığı karşısında, anonim şirketlere ait olup TTK. dışında kalan hükümlerin m.98 kapsamı dışında tutulması gerekecek midir?(TK.m.138). Ya da TTK.nun anonim şirketlere ait hükümlerinin yasa ya da tüzüğe yollama yapması durumunda ortaya çıkan "devam eden atıf" hali-TK.m.320 gibi- kabul edilmeyecek midir? Bir başka durum olarak, KoopK.nda "aksine açıklama olmayan" bir konuda TTK.nun sadece "anonim şirketlere ait" hükümlerine mi gidilebilecektir, yoksa TTK. bir bütün olarak uygulama imkanı bulabilecek midir?

Bu gibi sorunların gerek doktrinde gerekse mahkeme içtihatlarında yeterince incelendiğini göremiyoruz.

Belirttiğimiz sorunların çözümü özellikle şu noktada önem taşıyor: KoopK.m.98 geniş kapsamlı yorumlanarak anonim ortaklıklara ilişkin hükümler aynı ile uygulama imkanı bulunca; kooperatiflere özgü hükümler, sistematik ve uygulama alışkanlığı kazanmış anonim ortaklıklara ait hükümler karşısında gölgede kalacak, zamanla kooperatifler anonim ortaklıkların egemenliğine girmiş olacaklardır. Bu ise, "gerçek kooperatif"lerin gelişmesini engelleyecek ve tip yozlaşmasına yol açacaktır.

Gösterilen bu sakıncaları gidermek ve yukarıda değindiğimiz sorunlara çözüm olmak üzere, doktrinde bizim de benimsediğimiz bir kriter geliştirilmiştir. Buna göre, anonim ortaklıklara ilişkin hükümleri kooperatiflere "nitelikleri göz önünde tutularak"(16) ve "intibak ettirerek"(17) uygulamak gerekecektir. Bir başka ifadeyle anonim ortaklıklara ilişkin hükümler kooperatiflere "uyarlanarak"(18) uygulanırken, kooperatiflerin ayırıcı nitelik-

(16): TEKİNALP(Ortaklıklar II),430 ; Doktrinde bu anlamda "kooperatiflerin bünyesine uygunluk" ölçüsü de kullanılmaktadır (ÇEVİK,399).

(17): TEKİNALP(Ortaklıklar II),460.

(18): TEKİNALP,aynı konuda "intibak" terimi yanında onun eş anlamlısı olarak "uydurmak" terimine de yer vermiştir(Ortaklıklar II),460. Bizce uydurmak teriminde "uygun hale getirme" anlamı yanında "gelişi güzel uygunlaştırma" anlamı daha ağır bastığından, "uyarlama,adapte" sözcüklerinin kullanılması daha yerinde olurdu.Bkz.Türkçe Sözlük(TDK Yayını), Ank.1979,sh.816.

lerinin göz önünde bulundurulması şarttır. Dolayısıyla "kooperatif şirketin mahiyeti ile bağdaşmayan anonim şirket hükümlerini uygulamak sözkonusu olmamalıdır"(19).

Bu ölçü içinde Ticaret Kanunu'muzun anonim ortaklık hesaplarına ilişkin hükümleri-m.455 hariç 456 vd.-, tüzel kişi tacirler ve ticari defterlerle ilgili hükümlerden m.18,66(20), ticaret ünvanının devri ve ticari defterlerin ispat kuvveti ile ilgili hükümlerden m.51,84,85(21), ünvanla ilgili olarak m.45(22) ve anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin hükümleri-m.336 vd.-(23) ile anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin özen derecesini gösteren m.320 ve onun yollamasıyla BK.m.528 dahi kooperatiflere uygulanabilmektedir(24).

Çalışmamızın konusu itibarıyla TK.m.336 vd. hükümlerinin kooperatiflere uyarlanarak uygulanması ise, çalışmamızın özünü ve kilit noktasını oluşturması yönünde önem taşımaktadır.

Kooperatifler Kanunu, "yönetim kurulu üyelerinin ve memurlarının kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumlu" (KoopK.m.62/III) olacaklarını belirtmekle yetinmiş; yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin başka bir hükme yer vermemiştir. Bununla birlikte Kanun'da yönetim kurulunun görev, yetki ve yükümlülükleriyle ilgili bazı hükümlere rastlamaktayız(m.56/son, 58,59,60,62/I-II,63,64 gibi).

Dolayısıyla kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu incelerken büyük çapta anonim ortaklıklara ait hükümlere başvurmak zorunda bulunuyoruz. Bu hükümlere giderken kooperatiflerin temel ve ayırıcı niteliklerini göz ardı etmeyen bir "uyarlamayı" ihmal edemeyeceğimiz ise açıktır.

C- Konunun Önemi, Sınırlandırılması Ve Plan

Kooperatifler, ülkemizde özellikle son yıllarda hızlı bir

(19): KARAYALÇIN,418.

(20): TEKİNALP(Ortaklıklar II),428,430.

(21): DOMANIÇ(AŞ),1166.

(22): TEKİNALP(Ortaklıklar II),351 ve 352 dn.31.

(23): TEKİNALP(Ortaklıklar II),460.

(24): Burada yaptığımız sayma, sınırlayıcı değil açıklayıcı niteliktedir. Kooperatiflere uygulanacak hükümler bunlardan ibaret değildir.

artış ve gelişme kaydetmektedirler. Bu gelişmede, konut açığının hızlı artışı karşısında kooperatifleşme yolu ile bu ihtiyaca cevap verebilmek düşüncesi yanında, bu alandaki teşvik politikalarının katkısı da büyüktür.

Bu gün ülkemizde 60 bin dolayında kooperatif bulunmakta ve bu sayı büyük bir ivme ile her geçen gün artmaktadır. Bu kooperatiflerin % 80'e yakın bir dilimi de yapı kooperatifleridir(25). Konut yetersizliğinin en fazla etkilediği grup olarak dar ve sabit gelirli sınıfın özellikle ilgi gösterdiği yapı kooperatiflerinde, ortakların bilgisizliği ve ilgisizliği, yöneticilerin de kısmen eğitim ve deneyim eksiklikleri sebebiyle ortaya çıkan yolsuzluk olayları hemen her gün kamuoyuna aksetmektedir.

İç denetimin çeşitli nedenlerle işlemez hale gelmesi ve dış denetimi sağlayacak mekanizmanın yetersizliği karşısında, bu tür yolsuzlukların önünü almak ve etkili bir denetimi sağlamak üzere, işledikleri suçlardan dolayı zaten "devlet memurları gibi" sorumlu olacakları kabul edilen yöneticilerin cezai sorumluluğunun daha da artırılması yoluna gidilmiştir(6.10.1988 t.3476 s.lı yasa Ek m.2)(26).

Bu yasal düzenleme, etkin bir denetim ve dengeli bir sorumluluk sistemi açısından eleştirilebilir(27).

Ulusal ekonomi içinde güçlü bir etkinlik kazanmış bulunan kooperatiflerin en fazla kontrol edilmesi gereken organı şüphesiz yönetim kurulumudur.

Yönetim kurulunun kooperatiflerde yüklendiği fonksiyon ve sahip olduğu önemli görev ve yetkiler, bu alanda dinamik bir denetim ve sorumluluk sistemini gerekli kılar. Bu aynı zamanda "görev ve yetki ölçüsünde sorumluluk" ilkesinin de bir sonucudur.

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu

-----

(25): Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı yetkililerinden edindiğimiz bilgilere göre, Ağustos 1989 tarihi itibarıyla Türkiye'de toplam 53.138 kooperatif bulunmaktadır. Bu rakamın 42.003'ü konut yapı kooperatiflerine, 5240'ı tüketim kooperatiflerine, 2000'i motorlu taşıyıcılar kooperatiflerine, 829'ı esnaf ve sanatkar kooperatiflerine, 740'ı küçük sanatlar ve 660'ı da küçük sanayi sitesi yapımı alanında faaliyet gösteren kooperatiflere ait bulunmaktadır. Kalan 5000 kooperatifin türü ise çeşitlidir.; Ayrıca bkz.Karınca Dergisi, Mayıs 1990,S.641,sh.10.

(26): R.G.,25.10.1988 t.,19970 s.

(27): Bkz.GERAY,15 vd. ; KÜÇÜKALTAN,15.

konusunda Türk hukukunda bu güne kadar monografik bir çalışma yapılmamıştır. Bunun önemli nedenlerinden birisi, hiç şüphesiz KoopK.m.98 gereği olarak, anonim ortaklık hükümlerine başvurma kolaylığına kaçılmasıdır. İsviçre doktrini, anonim ortaklıklarla kooperatifler arasında değil benzerlik, yakınlık dahi bulunmadığını kabul ederken(28) bizdeki bu durum, kooperatifleri "güçük bir tip" haline sokabilecek önemli bir sakıncadır(29). İşte bizi bu çalışmaya yönelten önemli nedenlerden birisi de budur.

Bununla birlikte, kooperatiflerle ilgili yolsuzluk iddialarının gün geçtikçe artması, tüm çabalara rağmen etkili ve dinamik bir sorumluluk sisteminin geliştirilememesi, bizi bu çalışmaya iten bir başka neden olarak gösterilebilir.

Çalışma konumuz ilk planda salt kooperatifler hukuku ile ilgili görünüyorsa da, önemli ölçüde ortaklıklar hukukunu da tayan bir kapsama sahiptir. Nitekim incelememizde, anonim ortaklıklar hukuku ile kooperatifler hukukunu birlike ele alarak, kooperatiflerin yapısına ve temel niteliklerine uygun bir sorumluluk sistemini ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken de, toplumsal yarar ile yakın ilgili bir sorumluluk mevkii olan kooperatif yöneticiliğinin kötüye kullanılması ile sorumluluğun ağırlığı yüzünden etkinliği kalmamış bir yönetici modeli arasındaki dengeyi sağlamaya çalıştık.

Konumuzu hukuki sorumlulukla sınırlamış bulunmamıza rağmen, kooperatif yöneticiliği açısından ayrı bir önem taşıyan cezai sorumluluk hükümlerine de sorumluluğun bütünlüğü ve dengeli bir sorumluluk sistemi noktasında değineceğiz.

Bunun yanı sıra incelememizde 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nu esas almış bulunuyoruz. Bu nedenle -Kanun'un sistemine de uygun olarak(m.96)- 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Ve Birlikleri Kanunu ile 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu hükümleri incelememiz dışında kalmıştır. Nitekim, bu kanunlarda açıklık olmayan hallerde de 1163 sayılı kanun uygulama

(28): TEKİNALP(Ortaklıklar II),372 dn.4.

(29): " Oysa İsviçre hukukunda, sorumluluk açısından kooperatiflerle ilgili İsv.BK.m.916 ve anonim şirketlerle ilgili İsv.BK.m.754 arasında fark vardır ve kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kapsam itibarıyla daha sınırlı tutulmuştur"(TEKİL-Şirketler II-,114).

imkanı bulmaktadır(m.96).

Çalışmamızın ele alınış biçimi ve planı şöyledir:

Giriş kısmında, hukuki sorumluluk kavramının ifade ettiği anlama ve bu anlam içinde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna 1163 sayılı Kanun'un kooperatif yöneticilerinin sorumluluğu hakkında öngördüğü düzene ve ayrıca konunun sahip olduğu öneme, konuyu hangi alanlar içinde sınırlı tuttuğumuza ve inceleme planımıza değindik.

I. Bölüm, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin temel ilkelere ayrılmıştır. Bunlar kusur sorumluluğu, müteselsil sorumluluk ve bireysel sorumluluk olarak ele alınmış, bu arada yönetim kurulu üyelerinin kooperatifi bağlaması ilkesi ve doğuracağı problemlere de değinilmiştir.

II. Bölüm, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun hukuki niteliğini belirlemeye ayrılmıştır. Konu iki esas bölümde incelenmiştir: Kooperatifin uğradığı zarar ile kooperatif ortakları ve alacaklılarının uğradıkları zararlar açısından sorumluluğun hukuki niteliği ayrı ayrı belirlenmeye çalışılmıştır.

III. Bölüm, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarını gerektiren hallere ayrılmış ve sırasıyla müteselsil ve özel sorumluluk nedenleri ayrı ayrı incelenmiş; ayrıca sorumluluk açısından özellikle bazı durumlara da değinilmiştir. Bu bölümde son olarak cezai sorumluluk hükümlerine de kısa bir göz atılmıştır.

IV. Bölümde, sorumluluk davası ve bu nedenle ortaya çıkabilecek sorunlar ele alınmış ve çözümler aranmıştır. Bu bölümde sorumluluk davasının tarafları ve şartları, sorumluluğun yaptırımı ve usule ilişkin hükümler incelenmiştir. Sorumluluk davasının tarafları ve şartlarını belirlerken de yine konu kooperatif ile kooperatif ortakları ve alacaklıları açısından ayrı ayrı ele alınmıştır.

V. Bölüm, sorumluluğun sona ermesine ayrılmış olup, bu bölümde, ibra ve onunla ilgili sorumluluk problemleri ile zamanaşımı konularına değinilmiştir.

Sonuç Ve Değerlendirme kısmında ise, kısmen ilgili bölümlerde de vardığımız sonuçları ve çözümleri ayrıca özet halinde ve bir bütün olarak sunup incelememizin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

I- YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN SORUMLULUĞUNDA TEMEL İLKELER

A- Kusur Sorumluluğu İlkesi

1) Genel Olarak

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda en başta gelen ilke kusur sorumluluğu ilkesidir. Yani, yönetim kurulu üyelerinin sorumlu tutulabilmeleri için kusurlu bir davranışın kendilerine isnad edilebilmesi gerekir.

Gerek Ticaret Kanununun anonim ortaklıklara ilişkin hükümlerinde(KoopK.98), gerekse Kooperatifler Kanununda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu açısından kusur şartının açıkça ve özellikle gözetildiğini görüyoruz. Nitekim TK.m.308'de ilk yönetim kurulu üyelerinin "ihmali"nden söz edilirken, m.336/V'de "kasıt ve ihmal" deyimleri beraber kullanılmıştır. Yine m.338 ve 346 açıkça "kusur" terimine yer vermiştir.

KoopK.m.62/III ise, bu konuda daha nettir:" Yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif memurları, kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludur"(1). İsviçre Borçlar Kanunu m.916 da kooperatif yöneticilerinin sorumluluğunun "kusur sorumluluğu" ilkesine dayandığını vurgulamıştır(2)(3).

Bununla birlikte anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda, kusursuz sorumluluk bulunup bulunmadığı tartışıl-

-
- (1): Bkz. ŞİMŞEK,198 ; Yargıtay Ticaret Dairesi bir kararında(16.12.1962,E.62/4545,K.4384) kusur sorumluluğu ilkesini şöyle belirtir:" Kooperatif yöneticilerinin ceza mahkemesinde beraat kararı almış olmaları, hukuk mahkemesini bağlamaz. Olayda suç unsuru bulunmasa bile kendilerinin, müdebbir bir şirket idarecisi gibi hareket edip etmediklerinin tayin ve tespiti ile kusurlarıyla zarara sebebiyet verdikleri anlaşılırsa sorumlulukları yoluna gidilmelidir(ÇEVİK,453) ; Aynı yönde Yargıtay kararları için bkz.ÇEVİK,453,454.
- (2): İsv.BK.m.916:" İdare, işlerin görülmesi veya murakabe ile tanzim edilmiş bütün şahıslar ve tasfiye memurları, kendilerine terettüp eden vazifeleri kasten veya ihmal ile yerine getirmemeleri yüzünden sebebiyet verdikleri zarar için kooperatife karşı mesuldür"(TANDOĞAN-İBK-,116).
- (3): İsviçre hukukunda anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu için de kusur şartı aranmıştır(İsv.BK.m.754) (Bkz.ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,12dn.1 ; STEIGER-Çağa-,322 ; MİMAR-OĞLU,27 dn.7).
- Amerikan Ortaklıklar Hukuku da aynı ilkeyi benimsemiştir(İM-REGÜN-AOH-,57 ; CONARD,226 vd.

mıştır(4).

TK.m.336/I-IV'de saydığı sorumluluk halleri için hiçbir kayıt koymadığı halde, V. bentte kasıt ve ihmalin varlığını şart koşturmuştur. Bu düzenleme, ilk dört bentte kusur şartı aranmadığı ve kusursuz sorumluluk hali öngörüldüğü kanısı uyandıracak niteliktedir. Keza kanun koyucu V. bendin genel çerçevesi içinde yer alabilecek bazı hususları ilk dört bentte ayrıca saymış ve bu sorumluluk hallerinde V. bendin aksine "terhis"i yasaklamış ve müteselsil sorumluluk ilkesini bertaraf etmemiştir. Görülüyor ki, kanun koyucu ilk dört bende özel önem vermiştir. İşte bu gerekçelerle Türk doktrininde bazı yazarlar kanun koyucunun ilk dört bentte kusursuz sorumluluk ilkesini benimsediğini savunmuşlardır(5).

Buna karşılık TK.m.338'in yönetim kurulu üyesinin kusuru bulunmadığını ispat ederek müteselsil sorumluluktan kurtulmasına imkan veren hükmünün bu noktada önemli bir engel teşkil edeceği fikri ileri sürülmüştür(6). Bu görüş sahipleri, TK.m.338'de bir "kusursuzluk beyyinesi" getirildiğini ve m.336/V'de "kanun veya ana mukavelenin kendilerine yüklediği sair vazifelerin kasten veya ihmal ile yerine getirilmemesi" ifadesi kullanılmakla, bu hükmün ilk dört bentteki haller için de uygulanabileceğini gösterdiğini belirtmektedirler.

Kanımızca da, 336.madde düzenlemesi içinde kusur sorumluluğu esastır. Bu maddede kanun koyucu ,I-IV.bentlerdeki görevlerle kanun veya esas mukavelenin yüklediği sair görevleri kasten veya ihmal ile yerine getirmeyen yönetim kurulu üyelerini sorumlu tutmak istemiştir. Maddeyi böyle anlamak ve yorumlamak, onun sözüne ve amacına daha uygun düşmektedir kanısındayız. Bunun yanısıra 338. maddenin "Yukarıki maddeler gereğince müteselsil mesuliyeti mucip olan muamelelerde bir kusuru olmadığını ispat eden aza mesul olmaz" şeklinde ifade edilen açıklığı karşısında yine de kusursuz sorumlulukta ısrar edilemez düşüncesindeyiz.

Ticaret Kanunu, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda

(4): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),13 vd.; MİMAROĞLU,38 vd.; ATAN,23 vd.

(5): ARSLANLI(AŞ II),157 ; DOĞANAY(Şerh I),875 ; ATAN,23.

(6): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),13 vd.; İMREGÜN(AO),193 ; MİMAROĞLU,39 vd.

kusurlu sorumluluk ilkesini temel bir ilke olarak belirlemekle birlikte bazı hallerde kusur şartının aranmadığı söylenebilir. Nitekim doktrinde TK.m.335'deki rekabet yasağı ihlalinde(7) ve TK.m.67/II'deki ticari defterlerin gereği gibi tutulmaması ve saklanmaması halinde(8) kusura dayanmayan objektif sorumluluk bulunduğu ileri sürülmektedir(9).

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda kusur sorumluluğu esaslı bir ilke, kusursuz sorumluluk bir istisna olmakla birlikte, doktrinde de lege ferenda kusursuz sorumluluk ilkesini esas alan bir düzenlemeye gidilmesi görüşü de ileri sürülmektedir(10).

Ülkemizde faaliyet gösteren kooperatiflere kayıtlı ortak sayısı 12 milyon civarındadır. Bu rakam ülke nüfusumuzun yaklaşık % 22'sini ve aktif nüfusun da yaklaşık % 50'sini teşkil etmektedir(11).

Görülüyor ki, ülke nüfusumuzun aktif ekonomik hayata katılan % 50'ye yakın bir kesimi kooperatifçilik hareketinin içinde belki onun yarıya yakını da etkisinde bulunmaktadır. Kooperatif çatısı altında yöneticilerini ve birbirlerini tanımadan bir araya gelen bu önemli kitle, "tasarruflarını" emanet ettikleri yöneticilerini denetleyebilecek eğitim, kültür ve deneyimden yoksun bulununca; milli servetin önemli bir parçası kötü niyetli yöneticilerin emelleri uğrunda heba olup gitmektedir.

İşte kooperatif yöneticiliği, kamu yararı ve toplum menfaatleri ile yakın ilgili bir sorumluluk mevkiidir. Bu nedenle kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sahip oldukları geniş imkan ve yetkileri, etkin bir sorumluluk rejimi ile dengelemek gerek-

-
- (7): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),16 ; imregün bu konuda şunları yazmaktadır:" Kanımızca bir yönetim kurulu üyesinin ortaklık konusunu bilmemesi binnetice kusursuz olması düşünülemez" (AO),193 dn.81.
- (8): ARSLANLI(AŞ II),157 dn.187 ; İMREGÜN(AO),193 dn.81 (Hatta yazara göre kusursuz sorumluluk hali sadece bu duruma özgüdür.sh.193).
- (9): Buna rağmen doktrinde TEKİL, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda kusursuz sorumluluk halinin istisnaen sözkonusu olduğunu dahi kabule yanaşmamakta; esasen kusursuz sorumluluğa örnek gösterilen her iki halde de bir "kusur"un bulunduğu görüşünü ileri sürmektedir. Yazar, aksini kabul etmenin, kusur sorumluluğu temel ilkesinin reddi anlamına geleceğini belirtmektedir(Şirketler II,263 dn.66).
- (10): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),15.
- (11): Kooperatifçilik Dergisi,S.86,sh.6.

mektedir. Bu açıdan Bankalar Kanunu m.21'de öngörüldüğü gibi, kooperatif yöneticileri için de yüksek öğrenim şartı aranması şeklinde doktrinde önerilen çözüm(12), bizce de gereklidir fakat yeterli olamayacaktır(13).

Kanımızca daha etkin bir çözüm, bu gerek-şart yanında; kooperatif birlikleri ve üst birliklerinin kurularak dikey teşkilatlanmanın sağlanması ve böylece kooperatifçilik hareketinin oto kontrol-öz denetim- mekanizmasına ağırlık verilerek denetlenmesidir(14). Zira kooperatiflerde ortaya çıkan aksaklık ve yolsuzluklarda yöneticilerin yetersizliğinin de payı bulunmakla birlikte, yaygın ve etkin bir denetimin olmayışı başı çekmektedir(15).

Kusur sorumluluğu ilkesi açısından şu noktaya da değinmek gerekir. Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda kusurun ağırlık derecesi ve ölçüsü önemli değildir. Yönetim kurulu üyeleri kasıt ve ihmâl gibi her türlü kusurlarından sorumludurlar(16). Kusurun ağırlığı sadece yönetim kurulu üyeleri arasındaki rücu ilişkilerinde göz önünde tutulur(17).

2) Kusur Karinesi

Kooperatifler Kanununda aksine hüküm getirilmediği için Koop.K.m.98 gereği, kooperatifler hakkında da uygulama imkanı bulunan TK.m.338'de, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu konusunda bir "kusur karinesi" öngörülmüştür. Maddenin "bir kusuru olmadı-

(12): ALTUĞ,28.

(13): Karş.AYKAR,295.

(14): Bu bağlamda 3476 sayılı Kanunla üst birliklere denetim yetkisinin verilmesi olumlu bir gelişmedir(3476/18).

(15): Ortakları ve yöneticileri emekli hakim ve savcılardan oluşan bir yapı kooperatifinde bile, basında günlerce yazılacak ölçüde yolsuzluklar ortaya çıkması, eğitim şartının gerekli fakat yeterli olmadığı şeklindeki görüşümüzü teyit etmektedir.

(16): Konu ile ilgili bir İsv.Federal Mahkemesi Kararında, "bilgisizlik, yetersizlik, yeteneksizlik, ihtiyatsızlık ve ihmâl" yöneticilerin sorumluluğunda kusur şartının gerçekleşmesi için yeterli kusurluluk halleri olarak belirtilmiştir(Karar için bkz.TEKİL-Şirketler II,262 dn.58) ARSLANLI'ya göre,"şirket adına yapılan muamele ve işlenen fiillerde bu ihtimam sarfedilmemişse kusur var sayılır ve bilnetice mesuliyet doğar"(AŞ II,156).

(17): STEIGER(Çağa),325 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),16,17 dn.2 ; DOĞANAY(Şerh I),877.

ğını ispat eden aza mesul olamaz" şeklindeki ifadesinin zıt anlamından bunu çıkarmak mümkündür. Yani, bir kusuru olmadığını ispat edemeyen üye "kusurlu addolunur" ve sorumlu tutulur.

Kusur karinesinin en önemli fonksiyonu, ispat yükünün dağıtılmasında kendini gösterir. Şöyle ki, açılacak sorumluluk davasında ispat yükü, yani dava konusu olayda veya kararda kusur bulunup bulunmadığının ispatı, kooperatife, ortaklara veya kooperatif alacaklılarına değil, yönetim kurulu üyelerine düşmektedir(18). Yönetim kurulu üyesi, sorumluluktan kurtulabilmek için "kusursuzluğunu" ispat zorunda iken; davacı, yönetim kurulu üyesinin kanuna veya esas sözleşme hükümlerine aykırı hareket ettiğini ve zararını ispatla yetinebilir(19).

Kusur karinesini hükme bağlayan 338. madde, "Yukarıki maddeler gereğince..." ifadesiyle, 336. ve 337. maddeye yollama yapmakta ve kusur karinesinin kapsamını bu iki madde ile sınırlandırmaktadır(20). Şu halde 336. ve 337. maddeler dışında kalan sorumluluk halleri için kusur karinesi geçerli olmayacaktır. Bu hallerde ispat yükünün dağılımı hakkında genel kural uygulanır. Sorumluluğun kaynağı sözleşme ise, BK.m.96'daki kare gereğince kusursuzluğunu ispat yükü yönetim kurulu üyesine düşer. Sorumluluğun kaynağı haksız fiil olması durumunda ise, kusurun ispatı davacıya ait olacaktır(21).

3) Kusursuzluğun ispatı

Kusurluluğu kare olarak kabul edilmiş yönetim kurulu üyesi, acaba kusursuzluğunu nasıl ispat edecektir?

Kusursuzluğun genel hükümlere göre ispat edilmesi kural olmakla birlikte, TK.m.338 kusursuzluğun ispatı konusunda bazı ölçüler vermektedir(KoopK.98)(22). Buna göre yönetim kurulunun almış olduğu kararlar nedeniyle bir sorumluluğu doğduğunda, buradaki kusur karinesini çürütebilmek için yönetim kurulu üyesinin karara olumsuz oy vermiş olması ve bunu zapta geçirtmiş bulundu-

(18): YHGK.,16.6.1976,E.74/795,K.2227 (ERÜRETEN,334).

(19): STEIGER(Çağa),323.

(20): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),16 ; DOMANIÇ(Şerh II),656.

(21): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),18.

(22): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),18.

ğunu ve ayrıca denetçileri durumdan yazılı olarak bilgilendirdiğini ispat etmesi gerekir. Bunun yanı sıra, meşru ve haklı bir mazerete binaen ilgili kararın alındığı toplantıya katılmamış üye de sorumlu tutulamaz(TK.m.338).

Maddede belirtilen bu ispat şekilleri elbette sınırlandırıcı değildir. Madde metnindeki "...hususiyetle" ifadesinden de kolayca bu sonuca varılabilir. Yani yönetim kurulu üyesi, kusursuz bulunduğunu başka herhangi bir surette de ispat edebilecektir.

B- Müteselsil Sorumluluk ilkesi

1) Genel Olarak

Kooperatifin zorunlu organlarından biri olan yönetim kurulu bir "kurul-organ"dır. Yönetim kurulu, görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanırken kurul halinde çalışır. Nitekim yönetim kurulunun görev ve yetkilerinin önemli bir kısmı Kanun tarafından yönetim kuruluna "kurul olarak" tanınmıştır(KoopK.m.8, 13,14/III,16,21/II,24,25,43,53,55,58,61,62,63,64 gibi).

İlke olarak kurul halinde çalışan yönetim kurulu üyelerinin, kurul olarak görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanırken vermiş bulundukları zararlar nedeniyle sorumlulukları müteselsildir(23). Bir başka deyişle davacı, sorumlu yönetim kurulu üyelerinin kusur derecelerine bakmaksızın, uğradığı zararın tamamını üyelerin herhangi birinden veya hepsinden isteyebilir. Yönetim kurulu üyesi kusurun hafifliğini ileri sürerek bu isteğe karşı çıkamaz(24).

(23): "...Kooperatifler Kanununun 98. maddesi yollaması ile TTK. nun 336. maddesi gereğince yönetim kurulu başkanı ve üyelerinin müteselsilen sorumlu oldukları ..." Y.11.HD., 9.2.1978,E.78/480,K.400(ŞİMŞEK,210) ;

" Şirket yönetim kurulu üyelerinin müteselsil sorumlulukları gözetilerek ibranın hep birlikte ve yöneticilerin oyları dışında çözümlenmesi gerekirken, yönetim kurulu üyelerinin ayrı ayrı ibra edilmeleri ve böylece bir yönetim kurulu üyesinin diğer yönetim kurulu üyeleri ibrası oylamasına katılması ve onun lehine oy kullanması doğru değildir" Y.11.HD.,27.11.1980,E.80/4961,K.5493 (ERÜRETEN,345) ; Ayrıca bkz.Y.11.HD.,29.9.1983,E.83/3156,K.3942(ERÜRETEN,371).

(24): Haksız fiil sorumluluğu açısından konunun etraflı bir incelemesi için bkz.TEKİNAY(Haksız Fiil),205 vd.

Ticaret Kanununun müteselsil sorumluluk ilkesini benimseyen hükmü emredici niteliktedir. Sözleşme ile aksi kararlaştırılamaz (25). Zarar görenin dilediğinden ve tazminatın tamamını isteyebildiği müteselsil sorumluluk ilkesinin benimsenmesi, yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk dengesini bozan ağır bir hüküm olarak görülebilir(26).

Yönetim kurulu üyeliği bir sorumluluk mevkiidir. Üyelerin ortaklık işlerine ilgisiz kalmamaları, birbirlerini daha iyi kontrol edebilmeleri ve bir kurul faaliyeti olarak yönetim kurulunda verimli ve başarılı sonuçlar elde edilebilmesi açısından müteselsil sorumluluk ilkesinin yararı inkar edilemez(27). Bir başka açıdan, müteselsil sorumluluk ilkesini kabul etmekle kanun koyucu davacıları üyelerin kusur derecelerini ispat zorunluluğundan ve sorumluluk davasını da zorlaştırmak ve anlamsızlaştırmaktan kurtarmak istemiştir.

Bununla birlikte müteselsil sorumluluk ilkesi iki istisna ile yumuşatılmaya çalışılmıştır. Bunlar, yönetim kurulunun kusursuz bulunduğunu ispat etmesi hali ile kişisel sorumluluğun kabul edildiği hallerdir.

2) İlkenin istisnaları

a) Kusursuzluğun ispat Edilmesi

Müteselsil sorumluluk ilkesi, kusursuzluğunu ispat eden üyeler için uygulanmaz. Müteselsil sorumluluk kusuru bulunan üyeler için sözkonusudur. Yani, kusuru bulunmadığını ispat edebilen üye, müteselsil sorumluluktan kurtulabilir.

Fakat yönetim kurulu üyesi, kusurunun hafif olduğunu veya diğer üyelerin kastı yanında kendisinin sadece ihmali bulunduğunu ileri sürerek müteselsil sorumluluktan kurtulamaz. Kusurun derecesi sadece üyeler arasındaki iç ilişkide esas alınır. Nitekim

-----
(25): ARSLANLI(AŞ II),160 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),21 ; Kooperatif ana sözleşmesine de bu yönde hüküm konulamayacağı açıktır Bkz.MİMAROĞLU,24.

(26): ARSLANLI(AŞ II),159.

(27): ARSLANLI(AŞ II),159,160 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),20,21 ; DOĞANAY(Şerh I),870.

TK.m.338'de, "bir kusuru olmadığını" ispat eden üyenin müteselsil sorumluluktan kurtulabileceği açık olarak belirtilmiştir.

Üyeler arasında teselsül ilkesinin uygulanabilmesi için üyelerin her ne şekilde olursa olsun "kusur"unun varlığı yeterlidir. Yoksa kusurun ağırlığı hafifliği önem taşımaz.

b) Kişisel Sorumluluk Halleri

Yönetim kurulunun, kooperatifi yönetir ve temsil ederken "kurul halinde" çalışması kural olmakla birlikte; kanun veya ana sözleşmenin yüklediği görevlerden birisi, TK.m.319. madde gereğince, yönetim kurulu üyelerinden birisine bırakılmışsa, bu durumda sorumluluk ilgili üyeye ait olacaktır.

Örnek olarak TK.m.336/V'de belirtilen kanun veya ana sözleşmenin yüklediği görevlerden birisi, yönetim kurulunun bir üyesine bırakılmışsa o görev alanı ile ilgili hukuki işlem veya eylemler nedeniyle ortaya çıkabilecek sorumluluk hallerinde müteselsil sorumluluk ilkesi işlemeyecek, sadece ilgili üyenin sorumluluğu yoluna gidilebilecektir. Bunun için de yapılacak "bırakma" işleminin kanuna ve ana sözleşmeye uygunluğu şarttır(28).

Müteselsil sorumluluk ilkesinin işlemediği ve kişisel sorumluluk esasının geçerli olduğu halleri şöyle sıralayabiliriz:

aa) TK.m.336/V'de belirtilen görevlerden birisi, üyelerden birine bırakılmışsa, sorumluluk kişiseldir, teselsül ilkesi uygulanmaz. Burada önemli bir noktayı belirtmeliyiz. Bu görevlerden birisi, murahhas bir üyeye veya bir müdüre bırakılsa dahi, yönetim kurulu üyelerinin gözetim ve talimat verme göravi devam edeceğinden, bu açıdan gösterecekleri bir ihmal nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin sorumlu tutulmaları mümkündür. Hatta gözetim ve talimat verme görevini ihmal eden üyeler arasında yine müteselsil sorumluluk ilkesi geçerli olacaktır. Bunun gibi kanunun murahhaslara bırakılmasını yasakladığı ve yönetim kuruluna özgü kıldığı görevler konusunda da üyeler arasında teselsül ilkesi geçerlidir(29).

bb) TK.m.339'da düzenlenen, ortaklığın durumu hakkında

(28): ARSLANLI(AŞ II),161 dn.199 ; ÜNAL,85,86.

(29): ARSLANLI(AŞ II),161 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),22.

yanlış kanı uyandıracak desiseler kullanan veya gerçeğe aykırı beyanlarda bulunan yönetim kurulu üyesi, bu nedenle vermiş bulunduğu zarardan şahsen sorumludur. KoopK.m.59'a 3476 sayılı kanunla eklenen 7. fıkra da buna benzer bir hükme yer vermiştir: "Kooperatif ve üst kuruluşlarca tanıtma ve ortak kaydetme amacıyla yapılacak ilan, reklam ve açıklamalar, eksik ve gerçeğe aykırı olamayacağı gibi, yanıltıcı bilgi ve unsurlar taşıyamaz(30).

Genellikle üye açısından varsayılan bu haksız fiilin yönetim kurulu tarafından dahi işlenebilmesi mümkündür. Özellikle KoopK. m.59/7'de olduğu gibi, kurulca alınan bir karara dayanarak bu haksız fiil işlenmişse, bu halde yine teselsül ilkesü söz konusu olacaktır.

cc) KoopK.m.59/6 ve TK.m.334'de düzenlenen ortaklıkla işlem yapma, TK.m.332'de yer alan görüşmelere katılma ve TK.m.335'-de öngörülen rekabet yasağına aykırı hareket eden üye, bu nedenle üçüncü kişilere bir zarar vermişse, sorumluluk yine kişiseldir, teselsül uygulamaz(31).

C- Sorumluluğun Bireyselliği ilkesi

Gerek KoopK.m.62 kenar başlığında ve 3. fıkrasında ve gerekse TK.m.336, "yönetim kurulu üyelerinin" sorumluluğundan söz etmiştir. Her ne kadar Kanun, yönetim kuruluna kurul olarak bazı görevler yüklemiş, bazı yetkiler tanımışsa da, sorumluluk kurula değil kurul üyelerine yöneliktir.

Yönetim kurulu üyeleri sorumlu tutulurken, salt yönetim kurulu üyesi bulundukları için ve kusurlu olup olmadıklarına bakılmaksızın değil, kendi kusurlu davranışları nedeniyle bu hukuki sonuca katlanmak zorunda bırakılmışlardır.

Görülüyor ki, bireysel sorumluluk ilkesi kusur sorumluluğu

(30): KoopK.na göre, bu hükme aykırı hareket eden yönetim kurulu üyeleri, fiilin önem ve mahiyetine göre üç aydan iki yıla kadar hapis ve yüz bin liradan bir milyon liraya kadar ağır para cezasın ile cezalandırılırlar(3476/Ek m.2/1) Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya çevrilemez (3476/Ek m.2/5).

(31): ÇAMOĞLU(işlem Yasağı), 78 vd. ; ÇAMOĞLU(Rekabet Yasağı), 357 vd.; MİMAROĞLU,85 vd.

ilkesinin bir sonucudur. Nitekim Kanun, bazı koşullar altında yönetim kurulu üyelerinden bir kısmını sorumlular çevresi dışında bırakmıştır(KoopK.98/TK.338). Eğer yönetim kurulunun bir "kurul organ" olarak sorumlu tutulması sözkonusu olsaydı, hiç bir üyenin sorumluluktan kaçınabilmesi imkanı bulunmayacaktı.

Yukarıda da değindimiz gibi, kanun tarafından bazı görevler yönetim kuruluna verilmiş ve bu görevleri yerine getirirken yapılan eylem ve işlemler yönetim kuruluna izafe olunabilse dahi, bu eylem ve işlemler sebebiyle ortaya çıkabilecek zarardan "yönetim kurulu" değil, "yönetim kurulu üyeleri" sorumludur(32).

Bu ilke müteselsil sorumluluk ilkesi ile çatışıyor gibi görünmektedir. Ancak, kusuru bulunan "üyelerin" birlikte sorumluluğu demek olan teselsül ilkesi, kurul olarak sorumluluk yerine, kurul üyeleri olarak sorumluluk esassından yola çıkan bireysel sorumluluk ilkesi ile değil çatışmak aksine onu desteklemektedir. Zira teselsül ilkesi, yönetim kurulu ile ilgili olmayıp tamamen üyeler yöneliktir(33).

D- Yönetim Kurulu Üyelerinin İşlemlerinin Kooperatifi, Bağlaması İlkesi

1) Genel Olarak

Tüzel kişi topluluklarda medeni hakları kullanabilmek için organlara sahip olmak zorunluluğu vardır(MK.m.47,TK.m.138).Ortaklıklardan derneklere kadat tüm medeni hukuk tüzel kişilerinde geçerli olan bu ilke kooperatifler için de sözkonusudur.

Kooperatifin zorunlu organlarından biri olarak yönetim kurulu, kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden yürütme organıdır(KoopK.m.55/I). Kooperatif yönetim kurulu en az üç üyeden kurulu bir "kurul organ"dır(KoopK.m.55/II)(34). Kooperatifi yönetme ve tem-

(32): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),28.

(33): Karş. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),29.

(34): Türk hukukunda yönetim kurulunun organ sıfatı tartışmasız kabul edildiği halde, yönetim kurulu üyelerinin organ

sil etme görevinin sadece yönetim kurulu tarafından yerine getirilmesi zorunlu olamığı halde(KoopK.m.58), yönetim kurulunun kooperatifin yasal temsilcisi olduğu ortadadır.

Türk hukuku açısından yönetim kurulu üyelerinin ister "kişi organ" olduğu görüşü, isterse "organ görevlisi üye" niteliğine sahip bulunduğu görüşü benimsenmiş olsun; üyelerin işlemlerinin kooperatif tüzel kişiliğini bağlaması ilkesi değişmeyecektir. KoopK.m.59/I'e göre, "Kooperatifi temsile yetkili şahıslar, kooperatif namına, onun amacının gerektirdiği bütün hukuki işlemleri yapabilirler". Bu yetkili kimselerin yapmış bulundukları işlemlerin kooperatifi bağlayabilmesi için, imzalarını kooperatif ünvanı ile birlikte atmaları şarttır(KoopK.m.60).

2) İlkenin Sorumluluk Yönünden Sonuçları

MK.m.48/II'de "Uzuvlar, hukuki tasarrufları ...ile hükmi şahsı ilzam ederler" şeklinde ifade edilen bu ilke, anonim şirketler açısından TK.m.336'da tekrar edilir: "İdare meclisi üyeleri, anonim şirket adına yapmış oldukları mukavele ve muamelelerden şahsen mesul olmazlar".

KoopK.m.98 gereği olarak kooperatifler hakkında da geçerli olan bu hükümler göstermektedir ki, yönetim kurulu üyelerinin kooperatif adına yaptığı hukuki işlemlerin sonuçları kooperatif tüzel kişiliği adına doğar ve yönetim kurulu üyeleri kural olarak üçüncü kişiye karşı sorumluluk altına girmez(KoopK.m.60).

Yönetim kurulu üyelerinin kooperatifle ilgili görevlerini yürütürken kooperatif adına ve onu bağlamak üzere yaptığı hukuki

-----

sıfatına sahip olmadığı ve bir kurul organ niteliğindeki yönetim kurulunun "organ görevlisi üye"leri oldukları savunulur(ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,34 ; İMREGÜN-AO-,174). Yönetim kurulu üyelerinin "kişi organ" niteliğini vurgulayan TEKİL, aksi kanıya sahiptir(Şirketler II,259). Organ sıfatının oldukça geniş anlamda yorumlandığı İsviçre'de ise, yönetim kurulu üyeleri organ sayılmaktadır(Bkz.TEKİL-Şirketler II-,259; dn.51). Federal Mahkeme, yönetim kuruluna ait işleri onun adına bağımsız olarak icra eden murahhas üyeyi organ saydığı gibi(ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,31 dn.11a), banka müdürünü, ticari mümessili ve hatta kooperatif sekreterini dahi organ kavramı kapsamında değerlendirmektedir(TEKİL-Şirketler II-,259 ; ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,31 dn.12,33 dn.21-22a).

tasarruflar, hukuka uygun olabileceği gibi haksız ve hukuka aykırı da olabilir. Yukarıda hukuka uygun işlemlerin kooperatifi bağladığını ifade ettiğimiz gibi, hukuka aykırı işlem ve eylemlerin de kooperatifi bağladığını belirtmeliyiz.

Yönetim kurulu üyelerinin görevlerini yerine getirirken işlemiş bulunduğu haksız fiillerden kooperatifin sorumlu bulunduğu hususu KoopK.m.59/III'de ifadesini bulur: "Yönetim veya temsil yetkili şahısların kooperatife ait görevlerini yürütmeleri esnasında meydana getirdikleri haksız fiillerden değan zararlardan kooperatif sorumludur".

Bu hüküm, MK.m.48/II ve TK.m.321/V'de ifade edilen aynı kuralın kooperatifler açısından tekrarından ibarettir.

Acaba yönetim kurulu üyelerinin hangi haksız fiillerinden kooperatif sorumludur? Bir başka deyişle KoopK.m.59/III'ün uygulama şartları nelerdir?(35).

aa) Her şeyden önce yönetim kurulu üyelerinin kusurlu bir eylemi ve hukuka aykırı bir davranışı bulunmalıdır. Öyle ki, bu davranış BK.m.41'de "...haksız bir surette diğer bir kimseye bir zarar ıka etmek..." biçiminde tanımlanan bir haksız fiil olarak nitelendirilebilmelidir(36).

bb) İşlenen haksız fiil, kooperatifin "yönetime veya temsile yetkili" görevlilerine ait olmalıdır(37). Yönetim ve temsil yetkisi kural olarak yönetim kuruluna ait olduğu gibi(KoopK.m.55/I) bu yetki KoopK.m.58 gereğince kısmen veya tamamen bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine devredilebilir.

cc) Yönetim kurulu üyelerinin haksız fiili, "kooperatife ait görevlerini yürütmeleri esnasında" işlemiş olmaları gerekir(38).

dd) KoopK.m.59/III gereğince kooperatifin sorumlu tutulabilmesi için kusurlu olması şartı aranmamıştır. Tüzel kişiye yüklenen bu sorumluluk, kurtuluş beyyinesi dahi sözkonusu olmayan

(35): KoopK.m.59/III'ün bu hükmü, MK.m.48/II'nin özel bir uygulama alanı olması itibariyle hukuki şartlarda farklılık bulunmaz.

(36): MİMAROĞLU,119 ; ATAN,127 ; FRANKO,100,101.

(37): Karş.DOMANIÇ(AŞ),429,430 ; FRANKO,101. ; ÖZTAN,113-116.

(38): Bkz. FRANKO,102.

bir kusursuz sorumluluk halidir(39).

Yönetim kurulu üyelerinin görevleri esnasında işledikleri haksız fiillerden kooperatifin sorumlu olması esastır. Ancak bu haksız fiilde yönetim kurulu üyesinin de kusuru varsa, bu durumda yönetim kurulu üyesi koopertaiifle birlikte sorumlu olacaktır.

MK.m.48/III'de bu ilke şöyle belirtilir: "Uzuvların irtikap ettiği kusurlar şahsen kendilerini dahi mesul kılar". Nitekim anonim ortaklıklar açısından konuyu düzenleyen TK.m.321/V'de "şirketin rücu hakkı mahfuzdur; ifadesiyle aynı hususa işaret edilmektedir(40).

Belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu üyesinin kooperatifle birlikte sorumlu tutulabilmesi için kusur, zarar ve nedensellik bağı şartlarının gerçekleşmesi de aranacaktır(BK.m.41, TK.m.321/V) (41).

Yönetim kurulu üyesi ile kooperatifin birlikte sorumlu olduğu bu gibi durumlarda eksik teselsül bulunduğu kabul edilmektedir(42). Zira bu durumda yönetim kurulu üyesi haksız fiili, kooperatif ise kanun gereği sorumlu bulunmakta; her ikisinin sorumluluğunun kaynağı farklı hukuki nedenlere dayanmaktadır. Dolayısıyla birden çok kimsenin aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu tutulduğu bu gibi hallerde eksik teselsül bulunduğu kabul edilmektedir(43).

Aslında zarar görenin sorumlulara başvurabilmesi açısından eksik teselsül ile tam teselsül arasında fark bulunmamaktadır. Zarar gören, sorumluların her birine başvurabilir ve tazminatın tamamını isteyebilir. Burada eksik teselsülü kabul etmenin doğuracağı farklılık daha çok iç ilişkide kendini gösterir. Şöyle ki, kooperatif tazminatı ödediği hallerde yönetim kurulu üyesine rücu edebilirken, yönetim kurulu üyesinin kooperatife rücu yolu kapalı tutulmuştur(TK.m.321/V)(44).

Yönetim kurulu üyesinin üçüncü kişilere haksız fiil yoluy-

-
- (39): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),39 ; HATEMİ,129 vd.; Sorumluluk yönünden farklı sonuçlar doğurmayacak konu ile ilgili teorik tartışmalar için bkz.ÖZTAN,113 vd.
 (40): Bkz.DOMANIÇ(AŞ),492,494,497,499,515.
 (41): DOMANIÇ(Şerh II),670 ; Karş. ÖZTAN,127.
 (42): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),24.
 (43): TUNÇOMAĞ,604-607 ; FEYZİOĞLU,519 vd.
 (44): Dipnot no:I/41'deki kaynaklara bakınız.

la zarar vermiş bulunması, genellikle kooperatifle aralarındaki sözleşmenin bir ihlalinin teşkil etmesi nedeniyle; kooperatifin kusurlu üyelere karşı rücu hakkı, aralarındaki bu hukuki ilişkiye göre çözümlenecektir.

Ayrıca kooperatif yönetim kuruluna seçilen tüzel kişiler ve temsilcileri de(KoopK.m.55/III) haksız fiil yoluyla verdikleri zararlardan dolayı kooperatifle birlikte sorumludurlar(45).

---

(45): Karş. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),40 ; STEIGER(Çağa),326 ; Anonim ortaklıklardan farklı olarak kooperatiflerde tüzel kişiler de yönetim kurulu üyeliğine seçilebilmektedirler(KoopK.m. 55/III) Bkz.ÇEVİK,404.

II- SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ

A- Genel Olarak

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu ile ilgili hükümleri açıklayabilmek için sorumluluğun hukuki dayanağının ortaya konulması gerekmektedir. Yönetim kurulu üyesini bir kısım işlemleri veya davranışları nedeniyle sorumlu kılarken bunun dayandığı esası yani sorumluluğun hukuki niteliğini belirlemek zorundayız.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun hukuki niteliğini belirlemek ise, büyük ölçüde kooperatif ile yönetim kurulu üyeleri arasındaki ilişkinin açıklanmasına ve yorumlanmasına bağlıdır. Zira kooperatif yönetim kurulu üyeliğine seçilmekle kurulan bu ilişkinin ihlali, "sorumluluk" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. O halde bu ilişkinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, sorumluluğun hukuki niteliğinin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır(1).

Sorumluluğun hukuki niteliğini belirlemek, pratik sonuçları itibarıyla oldukça önem taşıyacaktır. Çünkü bu belirlemeye göre, sorumluluğun kapsamı ve şartları, sorumluluk davasında ispat yükü, zamanaşımı, sorumluluktan kurtulma şartlarının geçerliliği ve görevli mahkemenin tesbiti gibi önemli unsurlarda değişiklikler olabilecektir. Örnekleyecek olursak, ispat yükü bakımından sorumluluğun niteliği sözleşme olarak belirlendiği durumda, davacılar lehine sonuçlar ortaya çıkacak; sebepsiz zenginleşme olarak belirlendiği halde ise, davacılar güç durumda kalacaklardır.

Bu bölümde, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun hukuki kaynağını belirlemeye çalışacağız. Yani, sorumluluk nedeni ile yönetim kurulu üyelerinden bir kısım taleplerde bulunulduğunda, bu taleplerin hukuki mesnedi ne olacaktır? Sözleşme mi, haksız fiil mi, yoksa sebepsiz zenginleşme mi? Bunun için de ikili bir ayırımı gideceğiz. Kooperatif ile kooperatif ortakları ve alacaklıları açısından sorumluluğun niteliğini ayrı ayrı irdelemeye çalışacağız.

-----

(1) : POROY/TEKİNALP/TEKİNALP (Organların Sorumluluğu), sh.350.

B - Kooperatifin Uğradığı Zararlar Açısından

1) Kooperatif ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki İlişkinin Kaynağı

Kooperatifte yönetim ve temsil görevi, kişi ortaklıklarında olduğu gibi ortaksal bir borç niteliğinde değildir. Kooperatifte ortaklar, serbest iradeleri ile aday olur, seçilirler ve yönetim kurulu üyeliği sıfatını tüm borç ve yükümleriyle birlikte kazanırlar (2).

Kooperatif yönetim kurulu üyeliğine seçilmekle, kooperatifle üye arasında bir hukuki ilişki kurulmuş bulunduğu açıktır. Bu hukuki ilişkinin sözleşme niteliğine sahip bulunduğu hususunda ise tereddüt yoktur (3). Bu doğrultuda olarak kooperatif genel kurulunun bir kimseyi yönetim kurulu üyeliğine seçme konusundaki irade beyanı bir "icap" niteliğinde; seçilen kimsenin buna olumlu yönde karşılık vermesi, yani görevi kabul etmesi ise, "kabul" niteliğinde değerlendirilmektedir (4). Böylece yönetim kurulu üyesi ile kooperatif arasında bir sözleşme kurulmaktadır (5).

-
- (2) : Y.11.HD.10.5.1983 E.1904 K.2456 (ERİŞ / ULUSOY, 635,dn.31)
- (3) : ÇAMOĞLU(Sorumluluk),99 vd.; MİMAROĞLU, 98 ; ATAN,9 ; İMREGÜN(AO),156,175 ; DOMANIÇ(Şerh II),492 vd.; ANSAY(AŞH),99 ; ŞİMŞEK,197 ; ÇEVİK,419 ; Buna rağmen ARSLANLI TK.336.maddesinin I-III. bentlerindeki sorumluluğun hukuki dayanağını haksız fiil olarak nitelendirmektedir(AŞ II,170). Bununla birlikte buradaki sorumluluk hallerinde haksız fiil bulunması aynı zamanda bu hallerin bir sözleşmeye aykırılık teşkil etmesine engel değildir. Aynı olayda hem sözleşmesel hem de sözleşme dışı sorumluluğun unsurları bulunabilir (Bkz.TANDOĞAN,(ÜŞZ),115 ; ÇAMOĞLU (Sorumluluk), 100,dn.10 ; Ayrıca Çamoğlu'nun belirttiği gibi, yönetim kurulu üyeleri, bu sıfatları ile ilgili olmaksızın ve aynı zamanda tarafı oldukları sözleşmesel ilişkinin de bir ihlalini teşkil etmemek şartıyla, üçüncü bir kişi sıfatıyla zarar verici bir eylemde bulunmuşlarsa, doğal olarak haksız fiile dayanan bir sorumluluk söz konusu olacaktır(Sorumluluk,100).
- (4) : ARSLANLI(AŞ II),99 ; MİMAROĞLU,98 ; İMREGÜN(AO),175 ; ANSAY(AŞH),99,100.
- (5) : İMREGÜN, seçilen kişi ister ortak isterse tüzel kişi temsilcisi olsun, sözleşmenin ancak yönetim kurulu üyesiyle kooperatif tüzel kişiliği arasında kurulmuş bulunduğu dikkat çekmektedir (AO,175). Bir başka açıdan, yönetim kurulu üyesi genel kurul tarafından da seçilmiş olsa, genel kurul kooperatifin bir organı olarak onun adına irade açıkladığından, yine sözleşmenin kooperatif ile üye arasında kurulmuş bulunduğu sonucuna varmak gerekecektir. Karş. ARSLANLI(AŞ II), 2 vd.

İşte yönetim kurulu üyeleri, niteliğine aşağıda değineceğimiz bu sözleşmeye aykırı davrandıklarında, kooperatife karşı sorumlu duruma düşmektedirler (6).

Yönetim kurulu üyeleriyle kooperatif arasındaki hukuki ilişkinin sözleşmesel bir niteliğe dayandığını ortaya koyduktan sonra bu sözleşmenin niteliğini belirlemeye geçebiliriz.

2) Kooperatif ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki Sözleşmenin Niteliği

Yönetim kurulu üyeliğine seçilmekle, kooperatifle üye arasında sözleşmesel bir ilişki kurulduğunu yukarıda belirtmiştik. İşte bu sözleşmenin tarafları(kooperatif - üye) sözleşmenin niteliğini ve şartlarını serbestçe belirleyebilirler. Taraflar böyle bir belirleme yapmamışlarsa, aralarındaki sözleşmenin niteliği konusunda TK. na başvurmak gerekecektir. Fakat TTK, bu konuda herhangi bir hükme yer vermemiştir. Bu nedenle konu tartışmaya açık bulunmaktadır.

Kooperatif ile yönetim kurulu üyesi arasındaki sözleşmenin hukuki niteliğinin belirlenmesi şu açıdan önem taşıyacaktır : Kanunun kooperatif ile yönetim kurulu üyesi arasındaki hukuki ilişkide düzenleme getirmediği hususlarda ortaya çıkan boşluklar, belirlenen bu sözleşmenin hükümleri ile doldurulacaktır.

Kooperatif ile yönetim kurulu üyesi arasındaki sözleşmenin hukuki niteliği konusunda Türk hukukunda ve mukayeseli hukukta çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (7). Böyle farklı görüşlerin ortaya atılmasının nedeni yöneticiler aleyhine çeşitli davalar açılabilmesinden ileri gelse gerektir (8).

Türk doktrinde HİRŞ, ilişkinin hizmet veya vekalet sözleşmesi niteliğinde düşünülebileceğini, her ikisi arasında kesin bir tercih yapılamamakla birlikte bu ilişkiye vekalet sözleşmesi

(6) : ÇAMOĞLU(Sorumluluk),99 vd. ; MİMAROĞLU, 98 vd.

(7) : Mukayeseli hukuk için bkz.ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 22 ; ANSAY (AŞH),sh.100,dn.46-49,sh.133,dn.133-135 ; DOMANIÇ (AŞ),382 dn.17 ; MİMAROĞLU, sh. 98 dn.34, sh.100, dn.13-15.

(8) : ANSAY (AŞH),134

hükümlerinin uygulanmasının daha doğru olacağı görüşündedir (9).

ARSLANLI, bu konuda anonim ortaklık faslında özel bir hüküm bulunmadığından, TK.m.138 delaletiyle BK.m.530 gereğince yönetim kurulu üyeleriyle ortaklık arasındaki ilişkileri -TK.nun özel hükümleri saklı kalmak şartıyla- vekalet hükümlerine tabi kılmaktadır (10). Yeterince açık olmamakla birlikte yazarın vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasına eğilim gösterdiğini söyleyebiliriz (11).

ANSAY, yönetim kurulu ile ortaklık arasında kurulan sözleşmede, ücret verilmesinin şart olmaması nedeniyle hizmet sözleşmesi niteliğinin bulunamayacağı ve TK. m.538'deki yöneticilerle ilgili bazı hükümlerle, BK. m.538'deki vekaletle ilişkin hükümler arasında benzerlik bulunması dolayısıyla TK. m.538'deki boşlukların vekalet sözleşmesi hükümleriyle doldurulması gerektiğini belirtir (12).

MİMAROĞLU, TK.m.138'in açık yollaması gereği olarak uygulama alanı bulması gereken BK. m.538 uyarınca ilişkinin vekalet akti olarak nitelendirilmesi yönünde görüş bildirir (13).

ATAN da, aynı doğrultuda açıklamada bulunarak vekalet görüşünü benimser (14).

DOMANIÇ, ilişkinin temelinde şirket sözleşmesi bulunduğunu ancak birçok hallerde vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerekeceğini ifade eder (15).

BAŞTUĞ, ilişkinin vekalet veya hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilebileceğini belirtmekle yetinir (16).

İMREGÜN, özel bir hüküm yoksa veya taraflar arasında kararlaştırılmamışsa ilişkinin vekalet sözleşmesi niteliğinde olduğu görüşündedir (17).

ÇAMOĞLU ise, yönetim kurulu ile ortaklık arasındaki bu ilişkinin niteliğinin herşeyden önce kararlaştırılan özel hükümle-

-----

(9) : Ticaret Hukuku Dersleri, ist.1948, 3.baskı, sh 311, no:326

(10): ARSLANLI(AŞ II),100.

(11): Bkz. TEKİNALP Ü.,(Tüzel Kişilerin Temsili),sh.117 dn.1.

(12): ANSAY(AŞH),100,134.

(13): MİMAROĞLU,102 (Yazar, ilişkinin vekalet akti niteliğini kabul etmekle birlikte-aynı sahifede- bu hukuki ilişkinin vekalet aktine benzediğini de ifade eder.

(14): ATAN,12.

(15): DOMANIÇ(Şerh II),494.

(16): BAŞTUĞ,382.

(17): İMREGÜN (AO),156,177.

re göre belirlenmesini, ancak bir sonuca varılamıyorsa vekalet niteliğinin kabul edilerek vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gereğini vurgular (18).

KARAYALÇIN, kooperatif ile yönetim kurulu üyeleri arasında vekalet sözleşmesi ilişkisi bulunduğu görüşündedir (19).

Yargıtay da, bir HGK. kararıyla anonim ortaklıklar açısından vekalet görüşünü benimsemiştir (20).

Görülüyor ki, Türk doktrini yönetim kurulu üyesiyle kooperatif arasındaki hukuki ilişkinin vekalet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi yönünde birleşmektedir (21). İsviçre Hukuku'nda da vekalet sözleşmesi görüşüne üstünlük tanındığı veya vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanmasına öncelik verildiği söylenebilir (22).

Vurgulamak gerekir ki, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu konusunu oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiş TTK. hükümleri karşısında belirlenen bu sözleşme hükümlerinin değeri, TTK'nda boşluk bulunması halinde kendini gösterecektir. Bunun yanı sıra taraflar aralarındaki ilişkiye hangi sözleşme hükümlerinin uygulanacağını da kararlaştırabilirler.

C - Ortaklar Ve Kooperatif Alacaklılarının Uğradığı Zararlar Açısından

1) Genel Olarak

Yönetim kurulu üyeleri sadece kooperatife karşı değil, aynı zamanda kooperatif ortaklarına ve alacaklılarına karşı da sorumludurlar(KoopK. 98/TK.336). Yönetim kurulu üyelerinin kooperatife verdikleri zararlardan kooperatif yanı sıra, ortaklar ve alacaklılar çevresinin de etkilendiği şüphesizdir. Kooperatif

-----

(18): ÇAMOĞLU (Sorumluluk),104.

(19): KARAYALÇIN,440 ; Yine kooperatif hukuku açısından konuya yaklaşarak aynı sonuca varmak üzere bkz.ŞİMŞEK,194 ; ÇEVİK, 419.

(20): YHGK.,5.12.1973 t.ve E.72/23,K.73/1121 s.(ŞİMŞEK,194 dn.69)

(21): Anonim ortaklıklar açısından doktrinin vardığı sonuç, KoopK. m.98 gereği olarak kooperatifler için de geçerli olacaktır.

(22): AYTAÇ(İbra),68,dn.10 ; Ayrıca bkz.dn (II/7).

malvarlığına yönelen bir azalma, dolayısıyla ortaklar ve alacaklıların kooperatifle ilgili çıkarlarını da zedeleyecektir.

İşte bu esası gözeten kanun koyucu, yönetim kurulu üyelerinin kooperatife verdikleri zararlardan, kooperatif ortakları ve alacaklılarının da "dolayısıyla zarar" gördüklerini kabul ederek; onların da yönetim kurulu aleyhine sorumluluk davası açabilmesini öngörmüştür (23). Ayrıca -kooperatif her hangi bir zarar görmemiş olsa bile- kooperatif ortakları ve alacaklılarının şahsen ve doğrudan doğruya zarar görmeleri durumunda, bu hakka öncelikle sahip olacakları doğaldır.

Yönetim kurulu üyelerinin, kooperatif ortakları ve alacaklılarına karşı da sorumlu tutulmasının altında yatan temel neden, çoğunlukla yönetim kurulunun etki ve nüfuzu altında bulunan genel kurulun ve ortak çoğunluğunun sorumluluk davasından vazgeçebileceği ihtimali karşısında azınlıkta kalan ortakların ve alacaklıların hak ve menfaatlerini korumak düşüncesidir.

2) Dolayısıyla Zararlarda

Yönetim kurulu üyelerinin kooperatif malvarlığını kötüleştiren davranışları, ortakların ve alacaklıların dolayısıyla zarar görmeleri sonucunu doğurduğundan; kooperatifin malvarlığı azalmasının giderilmesi de, ortakların ve alacaklıların dolayısıyla zararının karşılanması anlamına gelmektedir (24).

Ortakların ve alacaklıların dolayısıyla zarar gören kimse sıfatıyla yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilmeleri imkanı, anonim ortaklığın kuruluşundan doğan sorumlulukla ilgili 309. maddeye yollama yapan 340. maddeye dayanmaktadır(KoopK.98). TK.340. maddenin ifadesine göre, 336. ve 337. maddeler gereğince yönetim kurulu üyelerine yöneltilecek sorumluluklar hakkında 309. madde hükmü de uygulanır(25). 309. madde

-----

(23): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),117 vd. ; "Dolayısıyla zarar" kavramı için bkz.TANDOĞAN(ÜŞZ),9 vd. ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),111-113
 (24): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),113,114.
 (25): "340. madde, 309. maddenin tüm olarak uygulanacağını göstermemiş, sadece 309. maddenin sorumluluğa ait hükümlerinin tatbik edileceğini belirtmiştir".Y.11.HD.,11.6.1981, E.81/2329 K.2988 (ERÜRETEK,342).

ise, kuruluş nedeniyle sorumluluk söz konusu olan hallerde, dolayısıyla zarar gören ortakların ve alacaklıların dava hakları bulunduğunu öngörmektedir(26).

Bununla birlikte ortaklar ve alacaklılar tarafından açılacak bu davada hükmolunacak tazminat ancak kooperatife verilebilecektir(KoopK.98/TK.309).

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun esas itibarıyla ortaklıkla aralarındaki sözleşmeye aykırılıktan kaynaklandığını yukarıda belirtmiş olmamız karşısında, acaba sözleşmenin tarafı olmayan ortaklar ve kooperatif alacaklılarının sorumluluk davası açabilme hakkı, hangi hukuki esasa dayanmaktadır?

Kanun koyucunun, ortaklara ve alacaklılara yönetim kurulu üyelerini sorumluluk yönünden takip edebilme imkanı tanımakla sorumluluk hukukunun önemli iki kuralına istisna getirmek amacını taşıdığı ileri sürülmektedir(27).

İlk olarak, yönetim kurulu üyelerinin sözleşmeye aykırılık nedeniyle sorumlu oldukları durumlarda, ortaklar ve alacaklıların da taraf olmamalarına rağmen sözleşmeye aykırılık nedeniyle dolayısıyla uğradıkları zararlarının tazminini isteyebilmeleri, sorumluluk hukukunun "sözleşme ilişkisinde taraf olmayan bir kimse- nin, bu hukuki ilişkiye dayanarak tazminat davası açamayacağı" biçimindeki temel kuralına getirilmiş önemli bir istisna sayılmaktadır.

İkinci olarak, sorumluluk hukukunun yerleşmiş kurallarından "haksız fiil sorumluluğunda dolayısıyla zarar gören kimse- rin tazminat talep edemeyecekleri" kuralına TK.m.340'ın 309. m.'ye yaptığı yollama ile getirilmiş istisnadır.

İşte kanunkoyucu, yöneticilerin ortaklığa vermiş bulundukları zararın etkilerini kendi üzerlerinde hisseden güçsüz durum-daki ortaklar ve alacaklıları korumaya değer gördüğü için, sorum-

(26): TK.nun 340. maddesinin 309. maddeye yollama yaparken "... 309. madde hükmü de tatbik olunur" şeklinde kullandığı ifade, doktrinde ortaklara ve alacaklılara tanınmış - 336. maddenin tanıdığı davaya - ek bir dava hakkı olarak yorumlanmaktadır (MİMAROĞLU, 115). Ancak bu yorum biçimi doktrinde kabul görmemiştir [ARSLANLI, AŞ II, 169 ; TANDOĞAN, ÜŞZ, 110 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 118]. Mimaroglu, TK.340. maddenin ek bir dava hakkı öngördüğünü kabuk etmekle birlikte bu düzenlemeyi isabetli bulmaz (sh.116).

(27): TANDOĞAN(ÜŞZ), 20 vd. ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 109 vd.

luluk hukukunun bu önemli iki kurumuna istisna getirmek gereğini duymuştur.

TK.m.309/I ve m.336 ile ortaklara ve alacaklılara sağlanan bu hak, aynı zamanda sorumluluk davasına işlerlik ve etkinlik kazandırma amacına hizmet etmektedir.

Yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi, yönetim kurulunun ortaklığa zarar veren ve sorumluluğunu gerektiren davranışları nedeniyle sorumluluk davası açılması yolu, ortaklar ve alacaklılara kapalı tutulmuş olsaydı, genellikle yönetim kurulunun etki alanı içinde bulunan ortak çoğunluğu, dava açmaktan vazgeçerek zayıf durumda olan ve azınlıkta kalan ortakların ve alacaklıların çıkarlarını tehlikeye sokabilirdi. Kanun koyucu, ortaklar ve alacaklılara bu hakkı tanımakla, bu kimselerin malvarlığında meydana gelebilecek dolayısıyla zararı karşılama imkanı sağlarken aynı zamanda, hükmolunacak tazminatın ortaklığa verilmesi hükmünü getirmekle, ortaklığın menfaatlerinin korunmasını da güvence altına almış olmaktadır.

Kısaca, ortaklar ve alacaklıların dolayısıyla zarara uğramaları nedeniyle ve TK.m.340 gereğince açacakları sorumluluk davasının esası ve dayanağı - kooperatif tüzel kişiliğinin doğrudan zarar görmesi halinde açacağı davada olduğu gibi - sözleşmeye aykırılıktır (28).

3) Doğrudan Doğruya (Kişisel) Zararlarda

Doğrudan doğruya zarar kavramı ile, yönetim kurulu üyelerinin eylem ve davranışları sonucu ortaklar ve alacaklıların -kooperatifin uğradığı zarardan bağımsız olarak- uğradıkları kişisel zararı kastediyoruz(29).

Ortaklar ve alacaklıların bilançoysu doğru zannederek birtakım işlemlere girişmesi nedeniyle zarara uğraması veya bir üyenin genel kurula katılmasının haksız şekilde engellenmesi gibi durumlarda karşılaşılan zarar, doğrudan doğruya zararlara örnek

(28): ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 128,129 ; ANSAY(AŞH),140 ; TEKİL(Şirketler II),287 ; DOĞANAY(Şerh I),880.

(29): Karş. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),131 vd.; TEKİL (Şirketler II),286

gösterilebilir (30).

Ortaklar ve alacaklıların yöneticiler aleyhine sorumluluk davası açabilmeleri konusunda yasal bir açıklık bulunmamakla birlikte, doktrin ve uygulamada bu dava hakkının varlığı konusunda tereddüt görülmemektedir (31).

Ortaklar ve alacaklılara kişisel zararları nedeniyle tanınan bu talep hakkı, dolayısıyla zararlarda sahip oldukları dava hakkından oldukça ayrılır. Zira dolayısıyla zararlar nedeniyle dava açabilmek kooperatifin zarara uğraması şartına bağlı iken, kişisel zararları talep ve dava edebilmek bu şarttan bağımsızdır. Bu davada hükmolunacak tazminat da kooperatife değil, kişisel zarara uğrayan ortak veya alacaklıya verilir.

Acaba ortaklar ve alacaklıların uğradıkları kişisel zararlar nedeniyle yönetim kurulu üyelerini sorumlu tutabilmelerinin hukuki dayanağı nedir?

Herşeyden önce kişisel zararlar nedeniyle açılacak bu tür davaların da TK.m.336 (KoopK.98) vd. hükümlerine tabi olduğu kabul edilmektedir (32). Bu durumda açılan davaya TK m.336 vd. hükümleri yani, yetkili mahkeme ve zaman aşımı yönünden öngörülen hükümler uygulanacaktır. Ancak TK.m.336 vd.'nda düzenlenmeyen hususlarda hangi hükümlere dayanılacağı, çözülmesi gerekli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doktrinde ÇAMOĞLU, ortaklar ve alacaklıların kişisel zararları nedeniyle açtıkları davaları sözleşmeye aykırılık niteliğinde görmektedir (33). Yazara göre, bu esasa dayanarak yönetim kurulu üyelerini dava edebilmek için; ilk olarak, yönetim kurulu üyelerinin zarar verici davranışının aynı zamanda ortaklıkla arasındaki sözleşmenin ihlali teşkil etmeli ve ikinci olarak da ortaklar ve alacaklıların gördükleri zararlar, bu sıfatlarının bir sonucu olmalıdır. Yine yazara göre, bu koşullar yoksa veya gerçekleşmemişse, davacılar sözleşmeye aykırılığa dayanamazlar.

(30): Karş. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),132.

(31): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),131 vd. ; TEKİL(Şirketler II),286 vd. ; MİMAROĞLU,46,47 ; ATAN,49 ; ANSAY(AŞH),141 ; DOMANIÇ(AŞ),493 vd.

(32): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),133 ; TEKİL(Şirketler II),287 ; ANSAY(AŞH),142

(33): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),134.

Bu takdirde ancak haksız fiille dayanan bir dava açabilirler.

TEKİL de, gerek doğrudan doğruya gerekse dolayısıyla zararlarında yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun sözleşmeye dayandığını vurgulamaktadır (34). Yazara göre, bu nedenle açılacak davada ispat külfeti davalıya ait olacaktır. Fakat işlenen kusurun sözleşmeye dayalı vecibeleri ilgilendirmemesi durumunda haksız fiiller hakkındaki hükümler gereğince, ispat yükü davacıya ait olacaktır.

O halde diyebiliriz ki, yönetim kurulu üyelerinin bu tür sorumluluğu hallerinde dahi sorumluluğun niteliği esas itibarıyla sözleşmeye aykırılık olarak görünmektedir.

---

(34): TEKİL(Şirketler II),287

III - SORUMLULUĞU GEREKTİREN NEDENLER

A- Genel Olarak

Kooperatifler Kanunu, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektiren nedenler konusunda sessiz kaldığı için, Ticaret Kanunumuzun anonim ortaklıklarla ilgili düzenlemesine başvurmak gerekmektedir(KoopK.98).

Ticaret Kanunu'nun yönetim kurulu üyeleri için öngördüğü sorumluluk hükümleri ise, sistematik açıdan iki bölümde düşünülebilir. Ticaret Kanunu ilk olarak genel sorumluluk nedenlerini ve ilgili hükümleri 336-341. maddelerinde düzenlemiş ; ikinci olarak da çeşitli maddelerinde bazı özel sorumluluk nedenlerine yer vermiştir. Bu özel sorumluluk hallerinde de sorumluluğun şartları, hukuki dayanağı, dava açmaya yetkili olanlar çevresi, yaptırım zaman aşımı gibi konular esas itibariyle genel sorumluluk nedenleri ve dolayısıyla m.336 vd. hükümlerine tabi iken, bazı özel sorumluluk nedenleri bu konularda farklı düzenlemelere sahiptir (TK.m.335 gibi).

Birinci gruba giren genel sorumluluk nedenleri TK.m.336'da düzenlenmiştir. Maddenin ilk dört fıkrasında bir kısım sorumluluk nedenleri sıralanırken beşinci fıkra kanun veya esas sözleşmenin yüklediği sair görevleri yerine getirmeme şeklinde genel bir hüküm içermektedir.

Özel sorumluluk nedenleri ise, TK.m.332,334 ve 335'te ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Ticaret Kanunu'nun öngördüğü bu sistematik yanında, sorumluluk nedenleri açısından özellikli bazı durumlara da bu bölümde değinmeye çalışacağız.

B - Müteselsil Sorumluluk Nedenleri (1)

1) Ortaklık Payına Mahsuben Ortaklarca Yapılan Ödemelerin Doğru Olmaması

TK.m.336/I-1 ile, anonim ortaklıklar açısından özel bir öneme sahip "pay senedi" bedellerine mahsuben yapılacak ödemele-

rin doğru olmaması, gerçeğe aykırı bulunması yasaklanmış ve bir sorumluluk nedeni olarak belirtilmiştir (2).

Maddede "hisse senetleri bedellerine mahsuben pay sahipleri tarafından vuku bulan ödemelerin doğru olmaması" ifadesi kullanılmıştır. Ancak bu hükmü kooperatiflere uyarladığımızda, "hisse senedi" kavramına yabancı olan kooperatiflerde bu kavrama karşılık olarak "ortaklık payı" kavramını görüyoruz (KoopK.m.19) (3).

Ortaklık payı, ortakların kooperatife katılma miktarlarını gösterir ve bu payların toplamından kooperatif sermayesi ortaya çıkar (4). Kooperatife girişin bir şartı olmamakla birlikte, kooperatife giren her üyenin en az bir ortaklık payı alması yasal bir zorunluluktur (KoopK.m.19/I).

Bir ortaklık payının en az miktarı 10000 TL.dir. Kooperatife girenler en çok 1000 pay taahhüt edebilirler. Kooperatif üst kuruluşlarına iştirak edenler ise en az 50 pay taahhüt ederler. Bir ortaklık payının değeri Bakanlar Kurulu kararı ile 10 katına kadar artırılabilir (KoopK.m.19/II).

Ortaklık payının ödenme şekli konusunda kanun ana sözleşmeye yollama yapmaktadır (KoopK.m.4/IV). Bununla birlikte ortakların taahhüt ettikleri ortaklık payının en az 1/4 'ünün peşin

(1) : ÇAMOĞLU, TK.m.336/I-IV'de yer alan sorumluluk nedenleri için "Münferit sorumluluk halleri" ifadesini kullanmıştır (Sorumluluk, 42). Halbuki madde metninde I-V. bentlerdeki sorumluluğun müteselsil olduğu açık olarak belirtilmektedir : "idare meclisi azaları... aşağıda yazılı hallerde... müteselsilen mes'uldürler". Aynı yönde bkz. MİMAROĞLU, 49 ; TEKİL (Şirketler II), 266 ; İMREGÜN (AO), 191 (Hatta İMREGÜN, münferit sorumluluk terimini özellikle TK.m.336/I-IV. fıkralar dışında kalan haller için kullanmaktadır).

(2) : Geniş bilgi için bkz. MİMAROĞLU, 49-53.

(3) : Bununla birlikte doktrinde, "pay senetleri çıkarmamış olan kooperatiflerde bunlar için ödeme sözkonusu olamayacağı" gerekçesiyle TK.m.336/I-1'in kooperatifler için uygulanamayacağı görüşü ileri sürülmektedir (ŞİMŞEK, 201). Her şeyden önce bu bentte öngörülen sorumluluk nedeninin gerçekleşebilmesi için "pay senedi" şart değildir. Öyle ki, anonim ortaklıklarda paylar için senet çıkarılması yasal bir zorunluluk değildir (TEKİNALP-Ortaklıklar I-, 500 ; ANSAY-AŞH-, 243 vd. ; İMREGÜN-AO-, 217, dn.3 ; DOMANIÇ-AŞ-, 892). Kaldı ki, kooperatiflerde "pay senedi" kavramı yerinde "ortaklık payı" kavramı bulunmaktadır (KoopK.m.19) (TEKİNALP, - Kişisel Unsur -, 79 ; Karş. KARAYALÇIN, 450 ; TANDOĞAN (İBK), sh.96 dn.182).

(4) : TEKİNALP (Ortaklıklar I), 416.

ödenmesi zorunlu kılınmıştır (KoopK.m.4/IV). Geri kalan miktarın ödenme şekli de ana sözleşmeye bırakılmıştır.

Kooperatiflerde ortakların ödemekle yükümlü bulunduğu mali borçlar, ortaklık payından ibaret değildir. Bunun yanı sıra "ek ödeme yüklemi" (m.31), giriş ödentisi, kayıt ücreti ve aidat gibi başka ödeme halleri de sözkonusudur (5).

Acaba ortakların ortaklık payı dışında kooperatife yaptıkları bu gibi ödemelerin doğru olmaması da, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kapsamında düşünülebilir mi? Bir başka deyişle TK.m.336/I-1'in kooperatifler açısından karşılığı sadece "ortaklık payına ilişkin ödemeler" midir?

Kanımızca bu soruya olumlu cevap vermek durumundayız. Belirtmek gerekir ki, anonim ortaklıklarda pay sahibinin tek ve esas borcu taahhüt edilmiş bulunan katılma payının-sermayenin-ödenmesidir (6). Aynı zamanda pay sahiplerinin sorumluluğu da, taahhüt etmiş bulundukları sermaye payları ile sınırlandırılmıştır (7). Bu nedenle 336. maddenin birinci fıkrasının ilk bendinde doğru olmamasının bir sorumluluk nedeni olarak belirtildiği ödemelerin, "hisse senetleri bedellerine mahsuben yapılan ödemeler"e inhisar ettirilmesinin anlamı kolayca anlaşılabilir.

Ancak belirttiğimiz gibi kooperatiflerde ortakların kooperatife yaptıkları ödemeler, ortaklık payından ibaret olmayıp çok çeşitli olabilmektedir.

Kanun koyucu bu hükmü koyarken yönetim kurulu üyelerinin pay sahipleri ile anlaşarak yapabilecekleri bir kısım usulsüzlükleri önlemek ve böylece ödemelerin doğru yapılmasını sağlamak amacıyla hareket etmiştir (8).

Böyle olunca, kooperatiflerde ortaklık payı ödemesinden daha az bir öneme sahip bulunmayan diğer ortaksal borçların öden-

(5) : Ek ödeme yükümlülüğü dışında kalan diğer ortaksal borçlar, Kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte; Kanunumuza alınmayan İsv.BK.867/I'de ifade edilen "Ana sözleşme ortakların aidat ödemek ve diğer edalarda bulunmak mükellefiyetini tanzim eder" hükmünün Türk hukuku açısından da uygulanabileceği ve irade özerkliği ilkesinin bunu gerektirdiği kabul edilmektedir (KARAYALÇIN,448) ; Karş. TEKİNALP(Ortaklıklar II),415,417 ; Ayrıca bkz. Konut Yapı Kooperatifleri Ana Sözleşmesi, m.21.

(6) : TEKİNALP(Ortaklıklar I),404 - 1.

(7) : MİMAROĞLU 49.

mesi nedeniyle ortaya çıkabilecek aksaklıkları da bu sorumluluk nedeni kapsamında düşünmek yerinde olacaktır kanısındayız.

2) Dağıtılan Ve Ödenen Gelir Gider Farkının Gerçek Olmaması (9)

Kooperatifler ortaklıklara nazaran kar elde etme ve kazanç paylaşma amacı taşıyamazlar. Bu nedenle kooperatiflerde kar-zarar kavramları yerine "gelir-gider farkı" terimi kullanılır (KoopK.m. 38). Yani gelir-gider farkı olumlu ise kar, olumsuz ise zarar sözkonusu demektir.

Kooperatif ana sözleşmesinde yıllık gelir-gider farklarının hesaplanması ve kullanma şekilleri hakkında hüküm bulunması zorunludur (KoopK.m.4/IV). Faaliyet yılı sonunda kooperatif yönetim kurulu tarafından bu hükümlere göre ve bu hükümlerin yetersizliği halinde anonim ortaklık hükümlerine göre envanter yapıp bilanço ile gelir-gider farkı hesabı çıkartılır.

Gelir-gider farkının gerçek olmaması ile, kooperatifin gerçek durumunda olumlu bir fark bulunmamakla birlikte yapılan bilançoda olumlu bir fark bulunduğu belirtilmiş olması anlatılmak istenir. Bu durumda kooperatifin gerçek hali ile bilanço arasında bir farklılık bulunuyor veya bir başka deyişle bilanço, kooperatifin gerçek durumunu yansıtmıyor demektir.

3) Kanunen Tutulması Gereken Defterlerin Mevcut Olmaması Veya İntizamsız Tutulması

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulan kooperatiflerin zorunlu olarak tutmaları gereken defterlerin nelerden ibaret bulunduğu Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca çıkarılacak bir yönetmeliğe bırakılmıştır (KoopK.m.89). Kanunun bu hükmü gereği olarak 1973 yılında Bakanlık'ça çıkarılan Muhasebe Yönetmeliği, 2. maddesinde tutulması zorunlu defterleri belirtmiştir (10). Bu-

(8) : MİMAROĞLU, 50 ; ÇAMOĞLU (Sorumluluk), 42.

(9) : "Dağıtılan ve ödenen kar paylarının hakiki olmaması" TK.m. 336/I-2.

(10): 28.11.1973 tarih ve 14726 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelik, "Kooperatifler, Kooperatif Bir-

na göre kooperatifler, VUK.m.182 ve TTK.m.66 gereğince tutulması zorunlu defterleri tutmakla yükümlüdürler. Bunlar bilindiği gibi yevmiye defteri, defter-i kebir, envanter ve bilanço defteri, karar defterleri- genel kurul karar defteri, yönetim kurulu karar defteri - ve ortaklar defteridir.

Görülüyor ki, Yönetmelikle öngörülen sistem, tüm tüzel kişi tacirler için kabul edilmiş sisteme paralel bulunmaktadır (11).

Bunların yanısıra kooperatifler, kasa defteri, stok 'giriş çıkış defteri, sabit kıymetler ve demirbaş defteri, kıymetli evrak defteri, teftiş defteri ve gelen-giden evrak kayıt defteri de tutmak zorundadırlar (Yön.m.2/c).

TK.m.336/I-3, her ne kadar "kanunen tutulması gereken defterler"den söz etmişse de, doktrin tacirlerin saklamakla yükümlü bulundukları sair belgeleri de bu fıkra kapsamında düşünmektedir (12). Yani saklanması gerekli belgelerin yokluğu halinde de bu fıkra gereğince yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu yoluna gidilebilecektir.

336. maddenin bu fıkrası ile defterlerin yokluğu ve intizamsız tutulması bir sorumluluk nedeni olarak vurgulanmıştır. "Intizamsız tutulması" deyimini ile kanun koyucu, defterlerin gelişigüzel ve düzensiz tutulmasını değil, "kanuna aykırı olarak tutulmasını" yani defterlerin sayı olarak eksikliğini, muhtevanın zamanında işlenmemiş olmasını, kayıtların Türkçe olmamasını, açılış ve kapanış onaylarının ve sicil beyanlarının zamanında yaptırılmaması olmasını kastetmektedir (13).

Defterlerin gereği gibi tutulmamasını yönetim kurulu üyelerinin bir sorumluluk nedeni olarak düzenleyen TK.m.336/I-3 yanında yine defter tutma nedeniyle ortaya çıkabilecek sorumluluk hallerini düzenleyen bir başka madde olarak TK.m.67/II'yi görüyoruz. Acaba bu iki hüküm arasındaki ilişki nedir?

likleri, Kooperatif Merkez Birlikleri Ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği" adını taşımaktadır.

(11): EREM,216 dn.14

(12): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),44 ; MİMAROĞLU,59 ; ATAN,108 ; TEKİL (Şirketler II),267 ; Ayrıca bkz. TK.m.67/II.

(13): DOĞANAY(Şerh I),533 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),44 ; MİMAROĞLU,59

Defter tutma nedeniyle dolayısıyla zarara uğramış kooperatif ortakları ve alacaklıları, yöneticiler aleyhine sorumluluk davası açarken hangi hükme dayanabileceklerdir? Yoksa herhangi birine dayanabilme konusunda tercih hakkına mı sahip olacaklardır?

Hemen belirtmeliyiz ki, 336. maddenin ilgili fıkrası bir kusur sorumluluğu hali öngörürken, m.67/II'de bir kusursuz sorumluluk hali söz konusu olduğu kabul edilmektedir (14).

Bu iki hüküm arasındaki en belirgin fark da budur. Bu farklılık dışında her iki hüküm arasında herhangi bir çelişki bulunmamakta, aksine muhtevaları paralellik göstermektedir. Ancak kusur noktasında her iki hüküm açık bir farklılığa sahiptir.

TK.m.67 hükmünün kamu yararı gözetilerek sevk edilmiş emredici bir hüküm olduğundan yola çıkarak, her iki hüküm arasındaki farklılığı TK.m.67 lehine çözümlmek eğilimi doktrinde ağır basmaktadır (15).

4) Genel Kurul Kararlarının Sebepsiz Olarak Yerine Getirilmemesi

TK.m.336/I-4'de "Umumi heyetten çıkan kararların sebepsiz olarak yerine getirilmemesi" şeklinde ifadesini bulan bu sorumluluk nedeni, genel kurul kararlarının yerine getirilmemesi sebebi ile ortaya çıkabilecek tüm sorumluluk problemlerini içine alabilmektedir. Ancak kanun ve esas sözleşmenin kendilerine yüklediği sair görevleri yerine getirmeyen yönetim kurulu üyelerini sorumlu tutan 5. bentteki genel hüküm, 4. bendin açıkta bırakabileceği sorumluluk hallerini de içine alabilecek genişliktedir (16).

Türk hukukunda anonim ortaklık organları arasında bir alt-üst ilişkisi kabul edilmezken (17) KoopK.m.42/I'in genel kurulun

-
- (14): ARSLANLI(AŞ II), 157 dn.187 ; İMREGÜN(AO),193 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),46
- (15): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),47 ; Açık olarak belirtilmiş olmamakla birlikte aynı görüş doğrultusunda açıklamalar için bkz. MİMAROĞLU,59 vd. ; ÇEVİK,456,457 ; TEKİL(Şirketler II),267 ; KARACEHENNEM,195
- (16): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),47.
- (17): Genel kurulun üst organ niteliği İsv.BK.m.698'de açık olarak belirtilmiştir. Ancak TTK.'nda bu yönde bir hüküm bulunmamaktadır. Buna rağmen çoğunluk karşı çıkmakla birlikte

"en yetkili organ" olduğu şeklindeki ifadesi ile kooperatiflerde -kuvvetler ayrılığı ilkesi zedelenmemek üzere- genel kurulun üst organ olarak benimsendiği belirtilmektedir (18). Ayrıca 3476 sayılı kanunla kooperatif genel kurulunun sahip olduğu ve devre- demeyeceği yetkiler oldukça genişletilmiş; "imalat ve inşaat iş- lerinin yaptırılma yöntemini belirlemek" dahi genel kurulun karar vermesi zorunlu bir konu olarak belirlenmiştir (KoopK.m.42). Böy- lece yönetim kurulunun faaliyet alanı daraltılmış ve yetkileri sınırlandırılmış oldu. Anonim ortaklıklarla kıyaslandığında bu durum kooperatif yönetim kurulu için, sorumluluğu geniş ancak yetkileri sınırlı bir konumu ifade eder ki, bu "görev ve yetki ölçüsünde sorumluluk" ilkesine de aykırı düşer(19).

Genel kurulun kooperatiflerde bu denli önem kazanması kooperatiflerin demokratik yapılarının bir gereği olarak açıkla- nabilir. Bununla birlikte kooperatifin yönetimi ve temsili yetki- si münhasıran yönetim kuruluna verilmiştir. Genel kurula devri kural olarak imkansızdır (20).

Kooperatifin en yüksek irade ve karar organı olan genel kurulun aldığı kararların bir kısmı iç ilişkide hüküm doğurduğu gibi, diğer bir kısmı da dış ilişkide etki gösterirler. İkinci grup kararların dış dünyaya intikal edebilmesi ve dış ilişkide sonuç doğurabilmesi için, alınan kararın yerine getirilmesi- icrası- gerekmektedir. Kararların gereğini yerine getirmek görevi ise, yönetim kuruluna aittir. Zira yönetim kurulu her şeyden önce bir icra organıdır(KoopK.m.55/I). O halde genel kurul kararları- nın hiç ya da gereği gibi yerine getirilmemesi, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektiren bir husustur.

Acaba bu sorumluluğun kapsam ve sınırı nedir? Yönetim kurulu genel kurulun her türlü kararını mutlak olarak yerine getirmek zorunda mıdır? Yoksa genel kurulun sakat kararlarını yerine getirmekten kaçınabilir mi?(21).

- yine de doktrinde genel kurulun üst organ niteliğine sahip bulunduğu savunulmaktadır.ARSLANLI-AŞ II-,3; İMREGÜN(AO),83
 (18): KARAYALÇIN,429,430 ; ÇEVİK,314 ; Ayrıca kooperatif birlik- leri genel kurulu için bkz. KoopK.m.73.
 (19): Bkz. EDİK,33 ; Karş. POROY(Tekinalp / ÇAMOĞLU),Ortaklıklar I,345 ; İMREGÜN(AO),87 ; DOMANIÇ(AŞ),573-575.
 (20): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),48 ; DOMANIÇ(AŞ),500 ; TEKİL(Şirketler II),235 ; Ayrıca karş. KoopK.m.58.
 (21): Sorunun ayrıntılı bir incelemesi için bkz. ÇAMOĞLU, (Genel

Belirtmek gerekir ki, gerek maddi bakımdan gerekse biçim yönünde sağlıklı bir şekilde varlık kazanmış genel kurul kararlarını yönetim kurulunun yerine getirmekle yükümlü bulunacağı tartışmasıdır.

Bununla birlikte sıhhatli olarak varlık kazanmış olsa bile kooperatif menfaatlerine aykırı sonuçlar doğurabilecek nitelikteki genel kurul kararları ise uygulanmayacaktır. Zira yönetim kurulu üyelerinin sadakat ve özen borcu kooperatif menfaatlerinin gözetilmesini gerektirir. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri, sıhhatli de olsa, kooperatif menfaatlerine aykırı olabilecek kararlar konusunda genel kurulu uyarmalıdır. Buna rağmen genel kurul, kooperatif menfaatlerine aykırı bir kararı almakta ısrar ederse, yönetim kurulu üyelerinin bu kararın icrası nedeniyle sorumluluğu sözkonusu olmayacaktır (22).

Asıl problem, sakat genel kurul kararlarının yerine getirilip getirilemeyeceği noktasında düşünülmektedir.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, karar sakat dahi olsa bunu yerine getiren yönetim kurulu üyeleri sorumlu tutulamazlar (23). Aksi halde yöneticilerin hareket ve faaliyet alanı daraltılmış, güvenlik ve istikrar gereksinimleri baltalanmış olur.

Bugün için azınlıkta kalmış bu görüş karşısında doktrinde baskın olarak, genel kurulun sakat kararlarını uygulayan yöneticileri sorumlu tutma yönünde bir eğilim görülmektedir. Özellikle genel kurul kararı kanun veya ana sözleşmeye açıkça aykırı ise, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluktan kurtulamayacağı kabul edilmektedir (24).

Acaba yokluk, butlan ve iptal kabiliyeti gibi hangi sakatlık ölçüsündeki genel kurul kararlarının icrası yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu doğurur?

Yoklukla sakat bir genel kurul kararının asla yerine getirilemeyeceği şüphesizdir. Hatta BK.m.20 anlamında ahlak ve adaba, kamu düzenine veya kanunun emredici hükümlerine aykırılık nede-

-----

Kurul Kararlarının icrası) sh.523-532.

(22): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),51 ; MİMAROĞLU,67,68 ; TEKİL (Şirketler II),272

(23): ARSLANLI (AŞ II),166 ; MİMAROĞLU,65 ; ATAN,122

(24): ÇAMOĞLU(Genel Kurul Kararlarının icrası),526 ; TEKİNALP (Tüzel Kişilerin Temsili),109 vd. ; MOROĞLU (Hükümsüzlük), 102,137 ; MİMAROĞLU,64.

niyle mutlak butlan ile sakat kararlar için de aynı sonuca varılabilir. Zira genel kurul kararlarının sağlıklı bir şekilde varlık kazanabilmesi açısından incelenmesi, yönetim kurulu üyelerinin sadakat ve özen borçlarının bir gereğidir (25).

Butlan derecesine varmayıp, iptal edilebilirlik ölçüsüne ulaşan bir sakatlığa sahip genel kurul kararlarını yerine getiren yöneticilerin ise, sorumlu olup olmayacakları konusunda tereddüt edilmektedir.

Benimsenen bir görüşe göre, TK.m.381/II, yönetim kuruluna genel kurul kararları aleyhine iptal davası açma hakkını "kurul" olarak tanıdığı halde; ayrıca 3. fıkrasında "icrası şahsi mes'uliyetlerini mucip olan hallerde" de "yönetim kurulu üyelerine" aynı hakkın tanınmış olması, zımnen genel kurulun bir kararının yerine getirilmesinin, yöneticilerin kişisel sorumluluğunu gerektirebileceğinin kabulü anlamına geldiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla kanunkoyucu, yönetim kurulu üyelerine iptal davası açma hakkı tanımakla, kişisel sorumluluklarını önceden önleyebilmek imkanı sağlamak amacı taşımıştır (26).

Bununla birlikte yönetim kurulu üyeleri için hangi kararın iptal edilebilir bir sakatlık taşıdığını belirleyebilme her zaman kolay değildir. Örnek olarak, "afaki iyi niyet kaidelerine aykırılık" gibi yoruma elverişli bir sakatlık halini yöneticiler ilk bakışta belirleme zorluğu çekebilirler. Bunun için kabul edilebilecek en sağlam ölçü, yönetim kurulu üyelerinin özen gösterme borcuna ne derece bağlı kalıp kalmadığıdır. Bu ölçüyü şöyle formüle edebiliriz : Yönetim kurulu üyesi, genel kurul kararının afaki iyi niyet kurallarına aykırı olduğu konusunda tereddüt sahibi ise ve objektif olarak bu tereddüt ondan bekleniyorsa, bu kararın iptali için dava açmalıdır ki sorumluluktan kurtulabilsin.

Konuyla yakın ilgili bir başka nokta da şudur ki, sakat genel kurul kararlarını yerine getirmek nedeniyle sorumlu tutulan yönetim kurulu üyeleri, böyle bir kararı yerine getirmeme hakkına da sahip olacaklardır. Nitekim genel kurul kararlarının "sebepsiz olarak" yerine getirilmemesinden söz eden TK.m.336/I-4'de bu nok-

(25): ÇAMOĞLU(Genel Kurul Kararlarının İcrası),529.

(26): ÇAMOĞLU(Genel Kurul Kararlarının İcrası),530 ; TEKİL(Şirketler II),269

tayı vurgulamaktadır (27).

Özetleyecek olursak, yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararlarını yerine getirmeleri nedeniyle sorumluluğu yoluna giderken, haklar ve çıkarlar dengesini çok iyi kurmak üzere telifçi bir yaklaşıma sahip olmak gerekmektedir.

C) Kanun Ve Ana Sözleşmenin Yüklediği Sair Görevlerin Yerine Getirilmemesi (TK.m.336/I-5)

"Kanun veya esas mukavelenin yüklediği sair vazifelerin kasten veya ihmal neticesinde yerine getirilmemesi" şeklinde TK.m.336/I-5'de ifadesini bulan bu hüküm, ilk dört fıkroda belirtilen sorumluluk nedenlerinin sınırlayıcı nitelikte olmadığını vurgulayarak genel bir sorumluluk alanı belirlemiştir (28).

Kanun, yönetim kurulu üyelerine önemli görevler yüklemiştir. Bu kanuni yükümlülükler yanında ana sözleşme ile de yönetim kurulu üyelerine çeşitli görevler yüklenebileceği açıktır.

Kanunun açıkça belirttiği sorumluluk nedenleri yanı sıra, "sair görevlerin yerine getirilmemesi" şeklinde ifade ettiği bu genel sorumluluk halini açıklayabilmek üzere, yönetim kurulu üyelerinin görev ve yükümlülüklerine ve bu nedenle ortaya çıkabilecek sorumluluk problemlerine kısa bir göz gezdirmek gerekmektedir.

Genel olarak kooperatif yönetim kurulu, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstermek ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarfetmek yükümlülüğü altındadır (KoopK.m.62/I). Yani kooperatifin faaliyet gösterebilmesi ve amacına ulaşabilmesi için gereken her tür iş ve işlemin yapılması yönetim kurulunun başlıca görevidir (29).

Kooperatifin işletilmesi ve amacını gerçekleştirmeye yöne-

(27): Geniş bilgi için bkz. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),56.

(28): Y.11.H.13.6.1974,E.74/1913 K.1900 (ERÜRETEN),330.

(29): Nitekim Yargıtay bir kararında bu hususu şöyle vurgular : "İdare meclisi, şirket sözleşmesinde yer alan işletme konularının kapsadığı işlerde, yasa ve esas sözleşmenin kendisine yüklediği görev ve yetkileri aşmamak kaydı ile bütün idari tasarrufları yapmak ve gerekli kararları almakla yükümlüdür"Y.11.HD.,8.1.1975 E.1974/3523,K.1975/31(ÇEVİK,420)

lik tüm faaliyetlerin yerine getirilmesi yönetim kurulunun görevleri arasındadır. Nitekim KoopK.m.55/I'de yönetim kurulunun "kooperatifin faaliyetini yöneten" bir organ olduğu hususu vurgulanmıştır.

Yönetim görevi, esas itibarıyla yönetim kuruluna ait olduğu halde, KoopK.m.58 gereğince bu görevin kısmen veya tamamen bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine devri mümkündür. Ancak bu durumda dahi yönetim kurulunun nezaret görevi devam edecektir.

Kooperatifi temsil görevi de yönetim kuruluna yüklenmiştir (KoopK.m.55/I). Yani kooperatif dış ilişkide yönetim kurulu tarafından temsil edilecektir(30). Yönetim görevinde olduğu gibi temsil görevi de kısmen veya tamamen bir veya birkaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine devredilebilir (KoopK.m.58).

Genel kurulun toplantıya çağırılması, gündemin hazırlanması, ilanı ve genel kurul toplantısının yapılabilmesi için üyelerin sıfatlarının tesbiti ile ilgili tüm görevler yönetim kuruluna aittir (KoopK.m.43,45,46).

Bilanço, yıllık rapor ve benzeri kooperatif hesapları ile ilgili tüm işlemler yönetim kurulunun görevleri arasında yer alır ve sorumluluğunu gerektirir (KoopK.m.62/II).

Yine kooperatifin aciz halinde bulunduğunu kabul ettirecek ciddi sebepler mevcut ise, kanun yönetim kuruluna bazı tedbirler almasını emretmektedir (KoopK.m.63).

Yönetim kurulu Kanunun çeşitli yerlerinde tescil ve ilanın emredildiği hususlara ilişkin işlemleri yapmakla da yükümlü kılınmıştır(KoopK.m.3,46,61,82,84,85/3) (31) (32).

Kanunla yönetim kuruluna yüklenmiş görevler arasında genel kurul kararlarını yerine getirme ve defter tutma görevlerini de saymak gerekir (33).

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin görev ve yükümlülükleri bunlardan ibaret değildir. Zaten konumuz da bu görevleri tek tek belirlemek değil, görev ve yükümlülüklere aykırılık halinde

-----

(30): Bkz.AKEV,73 vd.

(31): Kooperatiflerde tescil zorunluluğu öngörülen hususlar için bkz.ÇEVİK,447,448.

(32): 11.HD.18.5.1981,E.81/2529,K.2472 (ERÜRETEN,321).

(33): Bkz.III/B-1/c ve d.

ortaya çıkacak sorumluluğu belirtmek olduğundan; yönetim kurulu üyelerinin tüm görevlerinde onları yakından ilgilendiren iki yükümlülüğe aykırılığı işaretleyecek, sonra da konuyla ilgili bazı sorumluluk problemlerine değineceğiz.

1) Özen Gösterme Yükümüne Aykırılık

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri, kooperatif işlerinin yönetimi için gereken titizliği göstermek ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf etmek zorundadır-(KoopK.m.62/I).

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin kooperatif işlerinde özen gösterme yükümlülüğünü düzenleyen bu hüküm, anonim ortaklıklara nazaran daha açık ve kesin bir biçimde ifade edilmekle başarılı bir düzenlemedir(34). Böylece yönetim kurulu üyelerinin ücret alıp almadığı tartışmalarına girmeksizin özen borcunu net olarak belirlemek mümkün olabilmektedir(35).

Acaba yönetim kurulu üyelerinin kooperatif işlerinde göstermeleri gereken özenin ölçüsü nedir?

Kanun "gereken titizliği göstermek" ve "bütün gayretini sarf etmek"ten söz eder. Titizlik, bir işte en ince ayrıntıya kadar önem verme, çok dikkat ve özenle davranma; gayret ise, bıkmadan çalışma ve olağanüstü çaba göstermedir(36).

Özen gösterme yükümüne aykırılık, aynı zamanda kooperatifle yönetim kurulu üyeleri arasındaki sözleşmenin ihlali anlamı taşır. Nitekim gerek vekalet gerek hizmet sözleşmeleri, taraflar arasında karşılıklı güvene dayanan hukuki ilişkilerdir. Bu nedenle kooperatif işlerini görürken yöneticilerin ellerinden gelen titizliği göstermesi ve kooperatifin başarıya ulaşabilmesi için üstün bir çaba harcaması gerekmektedir. Aksi halde yönetim kurulu üyeleri, kooperatife, ortaklara ve alacaklılara karşı sorumlu duruma düşer(37).

(34) : Anonim ortaklıklar açısından özen yükümü için BK.m.528/II ye yollama yapılması yolu tercih edilmiştir(TK.m.320).

(35) : KARACEHENNEM,181.

(36): Türcce Sözlük,TDK Yayını,Ank.1979,sh.309,794 ; ÇEVİK,430.

(37): "...Göreve başladığı günden itibaren avans hesaplarını kapatmayan ve aldığı depozitoları şirkete intikal ettirme-

Bununla birlikte gösterilmesi gereken özenin ölçüsü objektif olmalıdır(38). Yani aynı şartlar altında bulunan dikkatli ve basiretli bir yöneticinin hareket tarzı esas alınmalıdır.

2) Bağlılık(Sadakat) Yükümüne Aykırılık

Bağlılık yükümü, yönetim kurulu üyelerinin kooperatifle ilgili her türlü faaliyetlerinde kooperatif menfaatlerini kendi menfaatleri üstünde tutmalarını gerektirir(39).

Bağlılık yükümü, sır saklama ve özen gösterme yükümlülüklerini de içine alan bir genişliğe sahiptir. Üyenin kendisinin veya yakınlarının kişisel menfaatleri ile ilgili görüşmelere katılamaması, kooperatifle işlem yapamaması ve rekabet yasağı gibi hükümler hep bu yükümün gereği olan hallerdir.

Sermayeden çok üyelerinin karşılıklı yardım ve dayanışması esasına dayanarak amacını gerçekleştirmeye yönelik kooperatiflerde bağlılık yükümünün sahip olduğu önem, şüphesiz anonim ortaklıklara nazaran daha büyüktür.

3) Yönetim Kurulunun Görevlerini Yerine Getirmesi Nedeniyle Ortaya Çıkan Sorumluluk Problemleri

İlke olarak yönetim kurulu "kurul" halinde çalışır. Ancak kanun veya ana sözleşme ile emredilen bir kısım yükümlülükler yönetim kurulu üyelerine yüklenmiş olabilir.

Yönetim kurulu kurul halinde çalıştığında çoğunluk ilkesine göre vereceği kararlarla üzerine yüklenen görevleri yerine getirir. Lakin bazı durumlar vardır ki, bir karar alınmasını gerektirmeden o işin yapılması icab eder. Örnek olarak, ayrıca bir karar almaya gerek olmadan kooperatifin tutması zorunlu olan defterler yönetim kurulunca -veya görevlendireceği bir uzman tarafından- tutulmalıdır.

-----

yen görevlinin sözleşmesinin yenilenmesi, şirket işlerinin yürütülmesinde gerekli dikkat ve basiretin gösterilmediğini kanıtlar".YHGK,19.3.1980, E.78/11-1216, K.1428(ERÜRETEN 349).

(38): ŞİMŞEK,196 ; ÇEVİK 431 ; ÇAMOĞLU(Özen Borcu,398)

(39): Karş. CONARD,229 ; Y.11.HD, 17.12.1974, E.74/3677,K.3733 (ERÜRETEN,333)

Yönetim kurulu toplantılarına katılmak, üyeler için bir hak olduğu gibi bir görev de teşkil eder. Üyeler gereğinde yönetim kurulunun olağanüstü toplantıya çağırılmasını başkandan isteyebilirler.

Yönetim kurulu toplantısında çoğunluğun görüşüne katılmayan üye, olumsuz oy verip gerekirse muhalefetini toplantı zaptına kaydettirmelidir. Yoksa çoğunluğun görüşüne katılmamak, toplantıya katılmaktan kaçınma hakkı vermez. Meğer ki, haklı bir mazerete dayanarak toplantıya katılamamış olsun (TK.m.338).

Üyelerin toplantıda oy kullanmaları da bir yükümlülüktür. Oy kullanmada, üyelerin birbirlerine veya başka bir kimseye vekalet vermesi de mümkün değildir.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluktan kurtulabilmesi ve katıldığı bir toplantıda alınan kararlardan sorumlu olmaması için;

- olumsuz oy vermiş olması
- keyfiyeti müzakere zaptına yazdırması
- denetçileri hemen yazılı olarak bilgilendirmesi

gerekmektedir (KoopK.m.98/TK.m.338).

Yönetim kurulu üyeleri, kişisel menfaatlerini veya TK.m. 349'da sayılan yakınlarının menfaatlerini ilgilendiren hususların müzakeresine katılamazlar. Toplantıya katılması yasak olan üye, bu durumu yönetim kuruluna bildirmek ve toplantı tutanağına yazdırmak zorundadır (KoopK.m.98/TK.m.332).

Bu bağlamda yönetim kurulu kararlarının iptali sorununa da değinmek durumundayız.

Acaba yönetim kurulunun kanun veya ana sözleşmeye aykırı kararları karşısında, kooperatif ortakları ve alacaklılarının yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu yoluna gitmekten başka kararların iptali gibi bir imkandan da yararlanabilmeleri mümkün müdür?

TTK.'nda bu konuda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Anonim ortaklıklar açısından konuya eğilen yazarların büyük çoğunluğu, yönetim kurulu kararlarının iptal edilemeyeceği yönünde birleşmektedirler (40).

-----

(40): HİRŞ,Nr.330,sh.315 ; ARSLANLI(AŞ II),111 ; İMREGÜN(AO),167,

Buna karşılık azınlıkta kalan bir kısım yazarlar, böyle bir imkanın TTK sisteminde mevcut olmadığını kabul etmekle birlikte tanınmasının menfaatler dengesi açısından yararlı olacağını savunurlar. Bu yazarlardan TEKİNALP, kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulunun yetkilerini kötüye kullanması halinde pay sahiplerinin menfaatlerinin korunma çarelerinden biri olarak iptal davası açma imkanını belirtmekte ve Yargıtay'ın bu yolu açmasının isabetli olacağını vurgulamaktadır (41).

Bir başka yazar ÇAMOĞLU da, yönetim kurulu kararlarına karşı mevcut imkanların yeter derecede koruyucu nitelikte olmadığından söz ederek, de lege ferenda ortaklara iptal davası açma hakkının verilmesini savunmaktadır (42).

Yargıtayın ise, istikrarlı olmamakla birlikte yönetim kurulu kararlarının iptali konusunda olumsuz görüşü benimsediği söylenebilir (43).

Kooperatifler Kanununda da yönetim kurulu kararlarının iptaline ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle KoopK.m.98 yollaması gereği, anonim ortaklıklar açısından vardığımız sonucu kooperatiflere de uygulayabilmek için hiçbir engel yoktur.

Bununla birlikte KoopK.m.16'da yönetim kurulu kararlarının iptali sonucunu doğuracak bir "itiraz davası" hakkı tanınmıştır. Bilindiği 16. madde, ortakların kooperatiften çıkarılması hususunda iki alternatif hal öngörmektedir. Birincisi, yönetim kurulunun teklifi ve genel kurul kararı ile; diğeri, genel kurula başvurma hakkı saklı kalmak üzere yönetim kurulu kararı ile ortaklıktan çıkarma gerçekleştirilir (KoopK.m.16/II).

"...Karar yönetim kurulunca verilmiş ise, ortak üç aylık süre içinde genel kurula da itiraz edebilir... Genel kurula itiraz edildiği takdirde, yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine itiraz davası açılmaz. İtiraz üzerine genel kurulca verilecek karara karşı itiraz davası hakkı saklıdır." (KoopK.m.16/IV).

168; DOMANIÇ(AŞ),427 vd.; ÇAMOĞLU (Ortaklıklar I),266 ; MOROĞLU (Hükümsüzlük),110 ; TEKİL(Şirketler II),256,257 ; ANSAY(iptal), 382.

(41): TEKİNALP(Sermaye Piyasası),54.

(42): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),80,81.

(43): AYTAÇ(iptal),270 ; Karş.ERÜRETEN,315

"Üç aylık süre içinde genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle itiraz edilmeyen çıkarılma kararları kesinleşir." (KoopK m.16/V).

Görülüyor ki, KoopK.m.16 ile çıkarılmaya ilişkin yönetim kurulu kararları aleyhine "iptal davası zımında itiraz davası" açma hakkı tanınmaktadır (44). Bu istisnai hüküm dışında kanun koyucunun sessiz kalması, tüm yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açabilmek hakkından açık olarak söz etmemesi karşısında, kooperatif yönetim kurulu kararları açısından da iptal davası imkanının bulunmadığı sonucuna varabiliriz (45).

Kanımızca, iptali kabil yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açma hakkı sözkonusu olmadığı halde, butlan derecesinde sakat ve açıkça kanuna aykırı yönetim kurulu kararlarına karşı her ilgilinin tesbit davası açabilmesi mümkün olmalıdır(46).

D- Özel Sorumluluk Nedenleri

Ticaret Kanunu'muz m.336-341'de genel sorumluluk nedenleri ve hükümlerini düzenlemiş, ayrıca m.332,334 ve 335'te de özel bazı sorumluluk nedenlerini belirtmiştir.

Özel sorumluluk nedenleri başlığı altında inceleyeceğimiz her üç nedenin de ortak noktası, yönetim kurulu üyelerinin kooperatife karşı olan bağlılık yükümünün bir ihlalinin teşkil etmele-ridir.

(44): SERİM,801

(45): SERİM,802 ; Bununla birlikte Yargıtay, kooperatif yönetim kurulu kararlarının iptali konusunda olumlu bir eğilim göstermektedir. Nitekim bir kararında, yönetim kurulu kararlarının iptali yönünde bir hükme kooperatif ana sözleşmesinde yer verilebileceği ; böyle bir hükmün, KoopK.'nun emredici hükümlerine aykırı olmayacağı gibi, ortaklarının yararlarını ön planda tutmak suretiyle kooperatif ortaklığın amacını belirleyen 1. madde hükmüne de uygun düşeceği ifade edilmiştir (Karar için bkz.ŞİMŞEK,183) ; Ayrıca bkz. ANSAY (iptal,377-380).

(46): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),79 ; ÇAMOĞLU(Ortaklıklar I),266 ; ARSLANLI(AŞ II),111 ; İMREGÜN(AO),166 ; ANSAY(iptal),381,382 ; TEKİL(Şirketler II),257 ; Karş.Y.11.HD.,10.2.1983,E.83/181,K.550 (ERÜRETEN,366).

1) Görüşmelere Katılma Yasağına Aykırılık(KoopK.98/TK.332)

Yönetim kurulu üyeleri, kişisel menfaatlerini veya 349. maddede sayılan yakınlarının menfaatlerini ilgilendiren hususların görüşülmesine ilişkin toplantıya katılamazlar(TK.m.332/I). Görüşmelere katılamamakla birlikte, oy hakkına dahi sahip olamayacakları açıktır(47).

Bu gibi durumlarda ilgili yönetim kurulu üyesi, durumunu bildirip zapta yazdırmakla yükümlüdür. Yönetim kurulu, toplantı yapmaksızın, yapılan bir teklife karşı diğer üyelerin yazılı muvafakatlerini almak suretiyle karar alacaksa (TK.m.330/II), ilgili üye durumunu teklif varakasına yazmak zorundadır (TK.m.332/I).

Görüşmelere katılma yasağı, tüzel kişilerin yönetim kurullarındaki temsilcilerinin, tüzel kişiyi ilgilendiren kararlarla ilgili toplantılara katılamamasını ve oy kullanamamasını da kapsar(48).

Bu hükme aykırı hareket eden üye, ilgili olduğu işlem yüzünden kooperatife vereceği zararı tazminle yükümlüdür(TK.m.332/-II)(49).

Bu hükmün konuluş amacı, yönetim kurulu üyelerinin ortaklığın menfaatlerini kendisi veya yakınlarının menfaatlerinden daha üstün tutmasını sağlamaktır(50).

Acaba 332. madde, 336/I-5 anlamında yönetim kurulu üyelerine yüklenmiş bir görev midir? Yoksa 336. maddeden bağımsız ve özel bir sorumluluk nedeni midir? Sorunun önemi şu noktada kendini gösterir: Eğer 332. madde, 336/I'5 anlamında bir görev ise, bu maddeye dayanarak üyeden tazminat isteyebilme hakkı, ortaklar ve alacaklılara da tanınacaktır. Aksi halde sadece kooperatif davacı olabilecektir.

Her iki görüşün de savunulabilmesi mümkün görünüyorsa da bizce, Çamoğlu'nun belirttiği gibi, görüşmelere katılma yasağına

(47): Y.11.HD.,5.5.1981.,E.86/6106,K.6808 (ERÜRETEN,331).

(48): TEKİNALP(Tizel Kişilerin Temsili),136,13.

(49): Madde metninde yalnızca zararın tazmininden söz edilmesi, yasağa aykırı olarak alınan kararın batıl olmadığı şeklinde anlaşılmıştır. Y.Tic.D.,18.2.1954, E.53/8110,K.933(TEKİL-Şirketler II-, 273 dn.92) ; Karş. III/47'de anılan Yargıtay kararı.

(50): DOMANIÇ(Şerh II),614 ; Karş.TBMM, AEM, Gerekçe,sh.380.

aykırılık halinde ortaklara ve alacaklılara da dava hakkı tanıyan görüş, menfaatler durumuna daha uygun düşmektedir(51).

TK.m. 332 ile öngörülen düzenleme şu açıdan eleştirilebilir: Söz konusu madde sadece yasağa aykırı davranan üyenin sorumluluğunu hükme bağlamıştır. Aslında yasağı bilen ve buna rağmen ilgili üyeyi ikaz etmeyip böylece kooperatifin zarara uğramasına yol açan üyelerin de sorumlu tutulması gerekmektedir (52).

2) Kooperatifle İşlem Yapma Yasağına Aykırılık

"Yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli, ortaklık işlemleri dışında, kendisi veya başkası namına, bizzat veya dolaylı olarak, kooperatifle kooperatif konusuna giren bir ticari muamele yapamaz." (KoopK.m.59/VI).

3476 sayılı Kanun'la getirilen bu hüküm, anonim ortaklıklarla ilgili TK.m.334 ile yakın bir paralellik taşımaktadır. Hemen hemen madde aynen tekrarlanmıştır. Sadece "kooperatif personeli" 'nin de yasak kapsamına alındığını görüyoruz.

Bununla birlikte her iki hüküm arasında esaslı farklılıklar bulunduğu da inkar edilemez. Herşeyden önce, anonim ortaklıklar için bir sakınca olarak gösterilen genel kurulun yasak işleme izin veya icazet verebilmesi hükmü kooperatiflere alınmamıştır (53).

Bu yerinde ve başarılı bir düzenlemedir.

İkinci önemli bir fark da her iki hükmün yaptırımında görülür. TK.m.334, yasağa aykırı olarak yapılan işlemin ortaklığı bağlamaması şeklinde bir yaptırım öngörürken, Kooperatifler Kanunu cezai yaptırım yolunu tercih etmiştir.

Bu fıkra ya aykırı hareket eden kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ve memurları fiilin önem ve mahiyetine göre üç aydan iki yıla kadar hapis ve yüzbin liradan bir milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar (3476.Ek m.2/I). Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar

-----

(51): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),84 ; Aksi kanıda MİMAROĞLU,87 ; DOMANIÇ TK.m.332'yi dava hakkını şirkete münhasır tutan hükümler arasında sayar (Şerh II,646).

(52): ERİŞ / ULUSOY, 602.

(53): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),90 ; ÇAMOĞLU(İşlem Yapma Yasağı),82.

paraya çevrilemez (Ek m.2/V).

KoopK.m.59'a ilave edilen bu fıkra ile, kooperatifle işlem yapma yasağına tabi kişiler "yönetim kurulu üyeleri ve kooperatif personeli" olarak belirtilmiş ve anonim ortaklıklara nazaran daha geniş bir sorumluluklar çevresi kabul edilmiştir.

Fıkra ifade edilen "ticari muamele" ile, işlemin teknik anlamda ticari olması değil, ticari amaçla yapılmış bulunması kastedilmiş olsa gerektir. Bu nedenle bu tip bir işlemin üyenin kişisel bir ihtiyacı için yapılmasının yasağı ihlal etmeyeceği kabul edilmektedir (54).

Yine fıkra kullanılan "kooperatif konusuna giren bir ticari muamele yapamaz" ifadesi de, sanki yönetim kurulu üyelerinin kooperatif konusu dışında işlem yapabilme ehliyetlerinin bulunduğu izlenimini uyandırması noktasında gereksizdir (55). Zaten kooperatifin hak ehliyeti, işletme konusu ile sınırlı tutulmuştur (KoopK.m.98/TK.m.137).

Kooperatifler açısından öngörülen bu düzenleme, anonim ortaklıklara kıyasla (TK.m.334) başarılı bir düzenleme sayılabilir (56) :

a) Öncelikle anonim ortaklıklar açısından TK.m.334'ün öngördüğü yaptırım, yeterli açıklık taşımadığı ve çeşitli yorumlara elverişli olduğu gerekçesiyle yetersiz bulunarak eleştiriliyordu (57). Buna karşılık kooperatifler için daha açık ve net bir düzenleme yoluna gidilerek cezai sorumluluk kabul edilmesi isabetli olmuştur.

b) TK.m.334 ortaklıkla işlem yapma yasağına önemli bir istisna taşıyordu. O da genel kurulun bu yasağına izin veya icazet verebileceği hükmü idi. Bu hüküm, yasağın öngördüğü amacı önemli oranda zedelediği ve yasağı etkisiz bırakabilecek nitelikte olduğu düşüncesiyle ağır eleştirilere uğramıştı (58). Bu nedenle kooperatifler için bu istisnaya yer verilmeyişi yararlı olmuştur.

(54): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),86 ; ÇAMOĞLU(İşlem Yapma Yasağı),78 ; İMREGÜN(AO),181 dn.60.

(55): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),85 ; ÇAMOĞLU(İşlem Yapma Yasağı),78.

(56): 3476 sayılı kanunla getirilen bu düzenlemeden önce kooperatifler için de TK.m.334 uygulandığı için (KoopK.98) bu kıyaslama önem kazanmaktadır.

(57): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),90.

(58): Bkz. III/53.

3) Rekabet Yasağına Aykırılık

Yönetim kurulu üyelerinin, kooperatifin konusuna giren bir alanda onunla rekabet etmesi, üyenin kooperatife bağlılık yükümünün ihlali anlamına gelen bir davranıştır. Yönetim kurulu üyesinin bu tür bir davranışı onu, kişisel menfaatleri ile kooperatif menfaatleri arasında bir tercih yapmaya zorlar. İşte bu tercih rizikosunu dikkate alan kanun koyucu, üyenin kooperatifle rekabet yapmasını yasaklamıştır.

Rekabet yasağı, TK.m.335'te düzenlenmiştir (KoopK.m.98). Kanun, rekabet yasağının ihlalinin bir sorumluluk nedeni olarak genel sorumluluk hükümlerinden ayrı, bağımsız bir maddede düzenleme yolunu seçmiştir.

TK.m.335'e göre rekabet yasağı, yönetim kurulu üyesinin, ortaklığın konusuna giren ticari muamele nevinden bir muameleyi kendi veya başkası hesabına yapamaması; aynı nevi ticari muamelelerle meşgul bir ortaklığa sorumluluğu sınırlandırılmamış ortak sıfatıyla girememesidir (59).

Yasak, herşeyden önce yönetim kurulu üyelerini kapsamaktadır. Bu nedenle şirket kurucuları, denetçiler veya tasfiye memurları ile birlikte ticari mümessil, ticari vekil ve müdürler yasak kapsamı dışındadırlar (60).

Yönetim kurulu üyesinin rekabet teşkil edeceği düşünülerek yasaklanan davranışlarını iki ana grupta toplayabiliriz :

a) Kooperatifin konusuna giren işler nevinden bir işi yapmak

b) Kooperatif konusuna giren işlerle meşgul bir şirkete sorumluluğu sınırlandırılmamış ortak sıfatıyla girmek

a) Öncelikle madde metninde "şirketin konusuna giren ticari muamele nevinden bir muamele" şeklinde ifade edilen ticari muamele kavramının, TK.m.3 anlamında değil, ticari amaçla yapılmış işlemler olarak anlaşılması gerektiğini belirtmeliyiz (61).

-----

(59): Y.11.HD., 7.5.1986, E.86/2023, K.2734 (ERÜRETEN, 329).

(60): KALPSÜZ, 365, 366.

(61): ÇAMOĞLU (Sorumluluk), 91 ; ÇAMOĞLU (Rekabet Yasağı), 357 ; Karş.KALPSÜZ, 369 vd.

"Şirketin konusu" kavramına da açıklama getirmek durumundayız. Acaba şirket ana sözleşmesinde belirtilenler bu anlamda yeterli midir? Örnekleyecek olursak, kooperatif ana sözleşmesinde tohum üretmek ve satmak şeklinde bir konu bulunduğu halde, kooperatif o güne kadar hiç bu konu ile uğraşmamış olsa, tohum üretilip satan bir yönetim kurulu üyesi bu yasağı ihlal etmiş sayılacak mıdır?

Belirtmek gerekir ki, kooperatifin iştigal alanı her şeyden önce ana sözleşmede gösterilen konu ile sınırlıdır. Ancak ana sözleşmede yer aldığı halde bilfiil iştigal edilmeyen bir konu, rekabet yasağı kapsamı dışında kabul edilemeyecektir(62).

Bu açıklama ışığında yukarıda verdiğimiz örnekte üyenin yasağı ihlal etmiş sayılmayacağı sonucuna varabiliriz.

O halde rekabet yasağı, ana sözleşmede yazılı olmak kaydıyla kooperatifin bilfiil uğraştığı konularla sınırlı olarak sözkonusudur.

Yukarıda üyenin rekabet yasağına aykırı davrandığı sonucuna varabilmek için kooperatif konusuna giren bir işi ticari bir amaç ile yapmış olmasından söz etmiştik. Bu ilke gereğince üye, kişisel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kooperatif konusuna giren bir işlemde bulunmuşsa yasağı ihlal etmiş sayılmaz(63). Örnek olarak, konut üretimi ile uğraşan bir kooperatifin yönetim kurulu üyesi, ailesiyle birlikte içinde oturmak amacıyla bir konut inşa etse bu yasağı ihlal etmiş sayılmayacaktır.

TK.m.335'e göre, üyenin rekabet teşkil eden bir işlemi "kendi veya başkası hesabına" yapması yasaklanmıştır. Kendi adına yapmasından söz edilmemiş olsa bile bu husus öncelikte kalır. Üyenin kendi adına ve başkası hesabına -komisyoncu gibi- bu tür bir işlemi yapması da mümkün değildir. Dolayısıyla başkası namına ve hesabına da yapılması imkanı söz konusu olamaz.

b) Yasak kapsamındaki ikinci grup davranışlar ise, 335. maddede yönetim kurulu üyesinin;

- kooperatifin konusuna giren işler nevinden işlerle uğraşan bir şirkete

(62): KALPSÜZ,373.

(63): KALPSÜZ,374 ; ÇAMOĞLU(Rekabet Yasağı),357 ; İMREGÜN(AO),182

- sorumluluğu sınırlandırılmamış ortak olarak girmesi şeklinde belirtilmiştir.

Bu düzenleme ile, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin ortaklıklara iştirak hakkı ortadan kaldırılmamış, belli konularda sınırlandırılmıştır.

Kanun, iştiraki yasaklanan işletmeler için "şirket" terimini kullanmıştır. O halde ticaret ortaklıkları ile birlikte adi şirkete katılmayı da yasak kapsamında ele almak gerekecektir (64).

Acaba söz konusu hüküm kooperatifler açısından düşünüldüğün de, aynı konuda faaliyet yapan bir başka kooperatife sorumluluğu sınırsız ortak olarak girmek, rekabet yasağı anlamında düşünülebilecek midir?

Gerçi KoopK.m.56/II, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin aynı türde bir başka kooperatifin "yönetim kurulu üyesi" olamayacağını hükme bağlamıştır. Fakat kanunda ortak olunamayacağına dair bir hüküm yoktur.

Ancak TK.m.335 "şirket" ibaresini kullandığına ve TK.m.136 da kooperatifleri ticaret şirketleri arasında saydığına göre ; - doktrinde kooperatiflerin ticaret şirketi değil bir "teşekkül" niteliğinde olduğu baskın olarak savunulsa da (65)- TK.m.136'nın açıklığı karşısında kooperatifleri m.335 anlamında "şirket" olarak kabul etmek zorunluluğu vardır (66).

Buna karşılık yönetim kurulu üyesinin aynı nevi işlerle meşgul olsa da derneklere, vakıflara ve doğrudan doğruya kamu tüzel kişileri eliyle işletilen ticari işletmelere girmesi rekabet yasağı sayılmaz (67).

Bir başka önemli nokta da, rekabet yasağının oluşabilmesi için, üyenin yönetim kurulunda görev yaptığı kooperatifle aynı

(64): KALPSÜZ,377 ; Yazar, maddenin "aynı nevi ticari muamelelerle meşgul bir şirket" ibaresinden yola çıkarak ancak ticari işletme işleten bir adi şirketin bu yasak kapsamına gireceği sonucuna varmaktadır(sh.378).

(65): TEKİNALP(Ortaklıklar II),348,349 ; TEKİNALP(Kişiselik),24-28 ; MİMAROĞLU(Ticaret Hukuku II),66 ; TEKİL(Şirketler III),88-92 ; KARACEHENNEM,41; BENLİGİRAY/BEKTÖRE,6,7 ; GÖLE,156

(66): "Üyenin davranışının şirkete rekabet sayılabilmesi için girdiği teşekküllerin hukuken "şirket" vasfını haiz olması icap eder "(KALPSÜZ,378).

(67): KALPSÜZ,378

konuda faaliyet gösteren şirketin bu faaliyetinin bir defaya mahsus bir geçicilik şeklinde olmaması, şirketin daimi olarak o konu ile meşgul olmakta bulunması gerekir.

Bu noktada şunu da kaydetmek gerekir ki, kooperatifle üyenin katıldığı şirketin konularının tamamen aynı olması da zorunlu değildir. Belli alanlarda iştiğal konularının uygunluk taşıması yeterlidir (68).

Yine 335. madde şirkete ortak sıfatıyla girmeyi yasaklamak tadır. Ayrıca sorumluluğun sınırlandırılmamış olmasını da şart koşmaktadır. O halde sorumluluk sınırlandırılarak ortak olmak yasak kapsamına girmemektedir.

Anonim ortaklıklar açısından hala tartışmalı bulunan iki ayrı şirkete yönetim kurulu üyeliği yapıp yapılamayacağı sorunu ise, kooperatifler açısından olumsuz bir şekilde cevaplandırılarak çözümlenmiştir (KoopK.m.56/II).

Bütün bu şartların yanısıra rekabet yasağına aykırı hareketin söz konusu olabilmesi için ayrıca yönetim kurulu üyesine bu konuda izin verilmemiş olmalıdır (TK.m.335/I). Genel kurul, izin veya icazet suretiyle rekabete müsaade edebileceği gibi bu yöndeki iradesini sarih veya zımni bir şekilde de açıklayabilir.

Rekabet yasağına aykırılık halinde Kanun kooperatife seçimlik bazı imkanlar tanımıştır :

a) Tazminat istemek

b) Üçüncü kişi ile bir sözleşme yapılmışsa, bundan doğan menfaatlerin kooperatife devrini istemek

c) Yapılan işlemin kooperatif adına yapılmış sayılmasını istemek (TK.m.335/I).

Eğer yönetim kurulu üyesi aynı konuyla uğraşan diğer bir şirkete sınırsız sorumlu ortak olarak girmişse, kooperatif üyeden bu ortaklıktan çekilmesini isteyebileceği gibi, üyenin yönetim kurulundan azli yoluna da gidebilir (69).

Kanunun tanıdığı bu seçimlik hakları kullanmaya yetkili organ yönetim kuruludur. Yani ilgili üye dışında kalan üyelerdir (TK.m.335/II) (70).

(68): İMREGÜN(AO),182.

(69): ÇAMOĞLU(Rekabet Yasağı),359 ; ANSAY (AŞH),131

(70): "Rekabet yasağına uymayan yönetim kurulu üyesi hakkında dava açma hakkı, sadece zarar gören ortaklığa aittir".Y.11.

Kanun rekabet yasağına aykırılığı bir sorumluluk nedeni olarak düzenlerken zamaşığını da hükme bağlamıştır. TK.m.335/- III'e göre, bu seçimlik haklar, işlemin yapılması veya ortaklığa girilmesini diğer üyelerin öğrenmesinden itibaren bir yıl sonra zamaşığına uğrar. Doktrinde üç aylık sürenin, yasağı aykırılığı diğer yönetim kurulu üyelerinin tamamının öğrenmesinden itibaren başlayacağı kabul edilmektedir (71).

E - Sorumlulukta Özel Durumlar

1) İlk Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğı

İlk yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğı TK.m.308'de düzenlenmiştir. Buna göre, ilk yönetim kurulu üyeleri-ve denetçiler-, kooperaitifin kurulmasında yolsuzluk olup olmadığını incelemekle yükümlüdürler. Bu hususta ihmalleri anlaşılır ve bu yüzden hasıl olan zarar karşılığı kuruculardan alınamamış olursa, inceleme işini ihmal eden yönetim kurulu üyeleri müteselsilen sorumlu olurlar ve haklarında TCK.'nın 230. maddesi uygulanır (KoopK.98/TK. 308).

Burada ilk yönetim kurulu üyelerine yüklenen görev, kuruluştaki yolsuzluk olup olmadığını "inceleme görevi" dir. Üyeler bu inceleme işinde "ihmal" göstermeleri nedeniyle sorumlu tutulmuşlardır.

Kanun koyucu bu görevi ilk yönetim kurulu üyelerine yüklerken, onların kuruluştaki söz konusu olabilecek yolsuzluklara en yakın ve bunları en iyi öğrenebilecek konumda olmaları düşüncesinden yola çıkmıştır.

Bu düzenleme ışığında ilk yönetim kurulu üyelerinin sorumluluk şartlarını şöyle sıralayabiliriz :

- a) Kusur (ihmal)
- b) Tazminatın asıl sorumlululardan alınamamış olması
- c) Nedensellik bağı

HD, 29.9.1977, E.77/3358,K.3890 (ERÜRETEN,362).

(71): ARSLANLI(AŞ II),145 ; İMREGÜN(AO),183 dn.63 ; ANSAY(AŞH), 131 ; DOMANIÇ (Şerh II),640 ; DOĞANAY(Şerh I),868 ; Aksi kanıda ÇAMOĞLU (Rekabet Yasağı),360.

Şimdi bu şartlara ayrı ayrı değinelim.

a) Kusur (ihmal)

İlk yönetim kurulu üyelerinin kuruluşta bir yolsuzluk olup olmadığı noktasında inceleme yükümünü yerine getirirken gerekli dikkat ve özeni göstermemeleri sorumluluklarını gerektirir. 309. madde sorumluluğun doğabilmesi için aranacak kusurun derecesini "ihmal" olarak nitelendirmiştir. İhmal ise, bir işe gereken ilgiyi göstermemektir.

Üyelerin inceleme yükümünü yerine getirirken ihmal gösterip göstermedikleri konusunda kanımızca üyelerin titizlik derecesini belirleyen KoopK.m.62/I uygulama alanı bulacaktır (72). Buna göre üyeler, inceleme görevinde "gereken titizliği" göstermek zorundadırlar. Şüphesiz bu da objektif bir esasa bağlı olacaktır.

b) Tazminatın asıl sorumlulardan alınamamış olması

Buradaki "asıl sorumlular", kuruluşta vaki yolsuzluğu işleyenler -kurucular- ve bunların fiillerine katılan kimselerdir (73). Örnek olarak, banka, noter, bilirkişi vs. olabilir.

Asıl sorumlulardan tazminatın tahsil edilememesinin anlamı ise, tazminatı tahsil etmek üzere asıl sorumlular aleyhine yapılan takibin sonuçsuz kalması veya haklarında iflas ilamının alınması gibi tazminatın varlığını değil tahsilini hukuken imkansızlaştıran engellerin bulunmasıdır (74). Yoksa tazminatın varlığına yönelik bir engel, örneğin asli sorumluluğu ortadan kaldıran bir mahkeme ilamı, ilk yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu da ortadan kaldırır.

Ayrıca davacıların asıl sorumluların tamamını takip etmeleri ve yapılan bu takiplerin sonuçsuz kalması gerekir ki, ilk yönetim kurulu üyelerine başvurma hakkını elde edebilsinler (75).

Görülüyor ki, ilk yönetim kurulu üyelerine yüklenen bu sorumluluk, ikinci derecede bir sorumluluktur. Bu nedenledir ki, tazminat asıl borçlulardan tahsil edildiği oranda ilk yöneticiler de sorumluluktan kurtulacaklardır.

-----

(72): Bkz.III/A-2/a-cc).; DOMANIÇ(AŞ),285 ; DOMANIÇ(Kuruluş),62.
 (73): DOMANIÇ(AŞ),285 ; DOMANIÇ(Kuruluş),62.
 (74): DOMANIÇ(AŞ),285 ; DOMANIÇ(Kuruluş),62.
 (75): DOMANIÇ(AŞ),286 ; DOMANIÇ(Kuruluş),63 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk) 153.

c) Nedensellik bağı

Burada ilk yönetim kurulu üyeleri ile, yolsuzluk nedeniyle meydana gelecek zarar arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır. Zira meydana gelen zarar, ilk yöneticilerin inceleme yükümünde gösterecekleri ihmalin sonucu olarak doğmaktadır.

O halde ilk yönetim kurulu üyelerinin yolsuzlukları incelemede gösterecekleri ihmal, yolsuzluk nedeniyle verilen zararın devamına yol açacağından nedensellik bağıını bu noktada aramak yerinde olacaktır (76).

İlk yönetim kurulu üyelerinin kuruluştaki yolsuzlukları incelemede gösterdikleri ihmal sebebiyle doğan sorumluluk, sorumluluğun gerçekleşmesi yönünden ikinci derecede bir sorumluluk; gerçekleştikten sonra ise, üyeler arasında müteselsil bir sorumluluk olarak nitelendirilmektedir (77).

İlk yönetim kurulu üyelerinin bu sorumluluğunun hukuki kaynağını sözleşmeye aykırılık olarak belirleyen Çamoğlu, ispat yükünün de bu belirlemenin bir sonucu olarak davalılara ait olacağını ifade etmektedir (78).

Burada iki şey ispat edilmelidir :

- Yönetim kurulu üyelerinin ihmali
- Zararın birinci derecede sorumlulardan tahsil edilememiş olması

İspat yükünün davalılar üzerinde olduğu görüşünü savunan Çamoğlu, ikinci hususu yani zararın asıl sorumlulardan tahsil edilememiş olmasını davalıların değil davacıların ispat etmesi gerektiğini ileri sürer. Zira yazara göre, bu husus ilk yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılabilmesinin ön şartıdır (79).

İlk yönetim kurulu üyelerinin kuruluştaki yolsuzluklardan dolayı sorumluluğu, ikinci derecede bir sorumluluk olup kefilin sorumluluğuna benzetilmektedir (80). O halde yönetim kurulu üye-

(76): DOMANIÇ(Kuruluş),60.

(77): DOMANIÇ(Kuruluş),64 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),154

(78): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),157 ; DOMANIÇ, doçentlik tezinde aksi görüşü savunmuştur (Kuruluş,66) ; Aynı yönde ATAN,91

(79): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),158.

(80): DOMANIÇ(Kuruluş),64

leri yaptıkları ödemeler oranında asıl sorumlulara rücu edebileceklerdir (81). Bunun için de yönetim kurulu üyelerinin kendilerinden tazminat talep eden davacılara karşı asıl borçluların, kooperatife karşı haiz oldukları bütün defileri ileri sürmüş olmaları gerekir. Aksi halde rücu hakkını kaybedeceklerdir (82). Rücu hakkı, asıl sorumlulara karşı olduğu gibi, yönetim kurulu üyeleri arasında da, sorumluluğun müteselsil olması nedeniyle, payına düşenden fazlasını ödeme halinde söz konusu olacaktır.

TK.m.308, ilk yönetim kurulu üyeleri hakkında ayrıca cezai sorumluluk ta öngörmüştür (TCK.m.230).

Ticaret Kanunu'nun bu konuda öngördüğü düzenleme bazı noktalarda eleştirilmektedir :

- 308. maddenin sadece "tazminatın kuruculardan alınamamış" olmasından söz etmesi sakıncalı görülerek, yerine "asıl sorumlulardan alınamamış olması" ifadesinin daha isabetli olacağı belirtilmiştir (83).

- Kurulustaki yolsuzlukları inceleme nedeniyle doğacak sorumluluğun sadece ilk yönetim kurulu üyelerine yüklenmesi eleştirilmiş, sonraki yönetim kurulu üyelerinin de aynı sorumluluk kapsamına alınması önerilmiştir (84).

- Kanunun öngördüğü ispat rejimi de eleştirilmiş; buna karşı yönetim kurulu üyelerinin genel sorumluluk hallerinde olduğu gibi açık bir kusur karinesinin kabul edilerek ispat yükünün davalılara yüklenmesi görüşünün menfaatler durumuna daha uygun düşeceği belirtilmiştir.

2) Yeni Seçilen Üyelerin Sorumluluğu

Yeni seçilen veya atanan yönetim kurulu üyeleri, kendilerinden önceki üyelerin-seleflerinin- belli olan yolsuz işlemlerini denetçilere bildirmek zorundadırlar. Aksi halde seleflerinin sorumluluğuna katılmış sayılırlar (KoopK.m.98/TK.m.337) (86).

-----

(81): Bkz. BK.m.490

(82): DOMANIÇ(Kuruluş),65 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),159.

(83): DOMANIÇ(Kuruluş),71 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),160

(84): DOMANIÇ(Kuruluş),70 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),160

(86): Bu hüküm doktrinde, sadece halef-selef ilişkisinin varlığında değil, aynı zamanda görevdeki bir üyenin mazereti se-

Burada yönetim kurulu üyelerine bir "ihbar-bildirme- yükümlülüğü" yüklenmiştir. Dolayısıyla "bildirmeme" bir sorumluluk nedeni olmaktadır.

Bu görev kanunda düzenlenmemiş olsaydı bile, yine üyelerin kooperatife karşı olan bağlılık ve özen gösterme yükümü, üyeleri bu nedenle sorumlu kılabilirdi (87).

Buradaki bildirme yükümlülüğü ile, m.308 de düzenlenen yolsuzlukları inceleme yükümü mahiyet itibariyle birbirine benzerler. Yalnız m.308'de ilk yönetim kurulu üyelerinin tali - ikinci derecede- bir sorumluluğu varken, buradaki sorumluluk birinci derecededir. Yine m.308'de bir "inceleme yükümü" öngörül- müşken burada bir "bildirme yükümü" düzenlenmiştir. Ancak m.308'de inceleme sonucu kuruluşta bir yolsuzluğa rastlanırsa, bu yolsuzluğu bildirme yükümlülüğü de sözkonusu olmaktadır.

337. madde, yeni seçilen üyelere seleflerinin belli olan yolsuz işlemlerini bildirme görevi yüklerken aynı zamanda konunun değerlendirilmesinde objektif bir ölçü koymaktadır (88).

Seleflerinin belli olan yolsuz işlemlerini bildirmeme halinde üyeler, yolsuz işlemi yapanlarla birlikte onların sorumluluğuna ortak olacaklardır (m.337/c.son).

3) Yönetim Hakkının Bölünmesi Durumunda Sorumluluk

Kanun yönetim hakkının üyeler arasında bölünmesini kabul etmiştir (KoopK.98/TK.319) (89). Bunun için bölünmenin mümkün olup olmadığı; mümkünse, bunun ne şekilde yapılacağı konusunda ana sözleşmede açıklık bulunması gereklidir (TK.m.319).

-----

bebiyle katılmadığı bir toplantıda alınan yolsuz ve kanun- suz bir kararı denetçilere bildirmemesi halinde de uygulanacağı savunulur (DOĞANAY-Şerh I-,876). Ancak bu görüş, doktrinde kabul görmez (POROY/TEKİNALP/TEKİNALP,Organların Sorumluluğu,356).

(87): Karş."...muhtelif tarihlerde tahakkuk eden bu zararların husulünde davalıların TTK'nun 336. maddesinin 5. bendi ve 337. maddesi de göz önünde tutularak kusurlu bulunup bulunmadığının tetkiki ve tesbiti gerekirken..." Y.11.HD.,30.12. 1972, E.72/3561,K.5858(ERÜRETEN,365).

(88): TEKİL(Şirketler II),276

(89): İdari nitelikte bir işbölümünü düzenleyen TK.m.318/II ile buradaki "bölünme" karıştırılmamalıdır (TEKİL-Şirketler II- 276). Karş.DOMANIÇ(AŞ),366,368,396.

Yönetim konuları üyeler arasında ayrı ayrı veya grup halinde bölünebilir. Bu bölünmenin sorumluluk açısından en önemli ve pratik sonucu, her üyenin kendisine bırakılan konularla sınırlı olarak sorumlu bulunacağıdır(90).

Bununla birlikte üyelerin birbirini nezaret ve kontrol görevi devam edecektir. Bu amaçla yönetim kurulu her üyeden her zaman için gerekli evrak veya dosyaların ibrazını ve bilgi verilmesini isteyebilecektir (TK.m.331) (91).

4) Yönetim Hakkının Terhisi Durumunda Sorumluluk

Ana sözleşme genel kurula veya yönetim kuruluna kooperatifin yönetimi veya temsilini kısmen veya tamamen kooperatif ortağı bulunmaları şart olmayan bir veya bir kaç müdüre veya yönetim kurulu üyesine bırakma yetkisini verebilir(KoopK.m.58).

Bu hüküm anonim ortaklıklar açısından aynı konuyu düzenleyen TK.m:319/II'ye paralel olarak getirilmiş bir düzenlemedir(92).

Bu şekilde kendilerine yetki bırakılan üyelere "murahhas üye" denilmektedir(93). Murahhas üye, kendisine bırakılan yetki çerçevesinde ve onunla sınırlı bağımsız bir faaliyet alanına sahiptir. Sadece yönetim kurulunun murahhas üye üzerindeki gözetim yetkisi devam eder. Yönetim görevi tümüyle murahhas üyeye bırakılsa dahi, Kanunun yönetim kuruluna "kurul olarak" yüklediği görevler bu organda kalır(94).

Yönetim görevi kendisine bırakılan murahhas üyenin kendi görev alanındaki işlerden yine kendisinin sorumlu olacağı doğaldır(TK.m.336/son). Diğer üyelerin sorumluluğu ise, murahhas üyenin seçimi ve faaliyetlerinin gözetiminde gösterecekleri kusurlu

(90): Bkz. TK.m.336/son.

(91): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),169 ; TEKİL(Şirketler II),276.

(92): KARACEHENNEM,172,173.

(93): ANSAY(AŞH),103 ; İMREGÜN(AO),168 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),169 ; TEKİL(Şirketler II),276 ; KARAYALÇIN,438 ; ŞİMŞEK,187 ; Buna rağmen Tekinalp'in şu ifadelerini anlayamadık: " Kanun murahhas üye ile müdürleri birbirine karıştırmış ve ikisinin farklı kişiler olduğu kanısını uyandıran bir düzenlemeye gitmiştir. Oysa 58. maddede yetkilerin devri suretiyle tayin edilen müdürler esasta murahhas üyelere" (Ortaklıklar II,458).

(94): İMREGÜN(AO),169.

davranışlarla sınırlı olarak devam edecektir(95).

Kanunun yönetim kuruluna özgü olarak tanıdığı yetkiler "terhis"e konu edilemezler. Ancak bunun dışında kalan yetkiler murahhaslara bırakılabilir. Terhis yasağı olan görevler terhise konu edilse dahi, yönetim kurulunun bu görevler sebebiyle sorumluluğu devam eder(96).

5) Temsil Yetkisinin Bölünmesi Terhisi Veya Aşılması Durumlarında Sorumluluk

Kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifi temsil eden organ yönetim kurulumdur(KoopK.m.55). Bununla birlikte yönetim hakkı gibi temsil yetkisi de bölünebilir, terhis edilebilir (KoopK.m.58,98/TK.m.319). Kanun bu işlemleri ifade etmek üzere "tevdi etmek" deyimini kullanmıştır.

Ancak temsil yetkisinin bölünmesi konusunda KoopK.m.59/II ile getirilen sınırlamayı göz önünde bulundurmak gerekir. Buna göre temsil yetkisinin sınırlandırılması, iyiniyet sahibi üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmez. Fakat temsil yetkisinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine hasrolunduğuna veya kooperatif ünvanının birlikte kullanılmasına dair, tescil ve ilan edilen sınırlandırmalar geçerlidir(KoopK.m.59/II).

Görülüyor ki, temsil yetkisi üyeler arasında yer bakımından bölünebilir ve bunun tescil ve ilanının dış ilişkide de etkisi görülür. Fakat konu bakımından bir bölünme söz konusu ise, bu tescil ve ilan edilse de üçüncü kişilere karşı etkili olmayacaktır (97).

O halde temsil yetkisinin bölünmesi durumunda TK.M.319'u KoopK.m.59/II ile birlikte ele almak gerekmektedir.

Temsil yetkisinin konu bakımından sınırlandırılarak üyeler arasında bölünmesi durumunda yapılan tescil ve ilan dış ilişkide iyi niyetli üçüncü kişileri bağlamadığı halde iç ilişkide geçerli

(95): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),173.

(96): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),174.

(97): ÇEVİK,425 ; TEKİL(Şirketler II),279 ; İMREGÜN(AO),171 ; Y.11.HD.29.6.1982 E.82/2638 K.3181 (Yasa Hukuk Dergisi,C.5, S.9(Eylül 1982),sh.1220,1221.

olacaktır. Yani, yapılan bu sınırlamaya rağmen üyenin iyi niyetli üçüncü kişilere karşı kooperatifi kooperatif amacının uzandığı genişlik içinde temsil etmesi ve yapacağı işlemlerin kooperatifi bağlayacağı sonucuna varmak gerekir (98).

Fakat konu bakımından yapılan sınırlama iç ilişkide geçerli olacağından bu sınırlamaya uymayan üyenin sorumluluğu yoluna gitmek mümkün olacaktır.

Kooperatifi temsile yetkili kılınan kimseler imzalarını ancak kooperatifin ünvanı altına koymak suretiyle kooperatifi bağlarlar (KoopK.m.60).

Acaba TK.m.321/III'de çift imza kuralı koopertifler açısından da uygulama imkanı bulabilecek midir? Kooperatifler Kanunu aksine hiçbir açıklamaya yer vermediğine göre çift imza kuralını kooperatifler açısından da uygulamak mümkün görünmektedir(99). Ana sözleşmeye de bu konuda hüküm koymak mümkündür(100).

6) Müdür Atanması Halinde Sorumluluk

Kooperatif işlerinin dış ilişkide yürütülmesi safhasının kooperatif ortağı şart olmayan müdürlere bırakılması mümkündür (KoopK.98/TK.342).

KoopK.m.58 ve TK.m.319/II'de düzenlenen "murahhas müdür" ile burada ifade edilen "kooperatif işlerinin icrası safhası" na yönelik yetkilerle donatılmış müdür arasında fark bulunduğu şüphesizdir.

Murahhas müdür, yönetim kurulunun yetkileriyle donatılmış bir organ-müdür niteliğindedir ve ancak ana sözleşmede hüküm bulunması halinde atanabilir. Ayrıca murahhas müdür yönetim kurulunun gözetim ve emri altında bulunmaksızın kooperatifin yönetimi ve temsili ile ilgili yetkilerini kullanır.

(98): TEKİL (Şirketler II),279.

(99): ANSAY, çifte imza kuralının aktif temsil halinde uygulanacağını; ihtar,ihbar ve tebliğ gibi pasif temsil hallerinde bir temsilcinin imzasının yeterli olacağını ifade eder(AŞH, 110).

(100):Nitekim Bakanlıkça hazırlanan Örnek Ana Sözleşmelerde de çifte imza kuralı sözleşmeye kaydedilmektedir(Bkz.Konut Yapı Kooperatifi Ana Sözleşmesi,izm.1989,m.46/1).

Bizim burada açıklamaya çalıştığımız kooperatifin günlük iş ve işlemlerini yürütmek üzere görevlendirilen müdürler ise, ana sözleşmede hüküm bulunması şartı aranmaksızın atanabilirler; yönetim kurulunun sıkı talimatı altında görev yaparlar ve ana sözleşmede aksi emredilmedikçe yönetim kurulunca atanır ve azledilirler. Bunlara yönetim hakkının kullanılması da tevdi edilemez (101).

Acaba bu müdürlerin kooperatif adına faaliyet yaparken vermiş bulundukları zararlar nedeniyle yönetim kurulunun her hangi bir sorumluluğu söz konusu mudur?

TK.m.346 yönetim kurulu üyelerinin müdürlerin sebebiyet verdikleri zararlardan kural olarak sorumlu olmayacaklarını kabul etmiştir. Ancak yönetim kurulu üyeleri ehil olmayan müdürler tayin etmek veya onların kooperatif için zararlı olan iş ve işlemlerine karşı müsamaha göstermek veya yönetim kurulu üyelerinin yetkili olmadığı hususlarda müdürleri yetkili kılmak suretiyle ortaya çıkan zararlardan kooperatife karşı 336. madde hükmünce sorumludurlar(102). Bununla birlikte 338. madde gereğince bu konuda kusurlu olmadığı belirlenen üye sorumlu olmayacaktır(KoopK. 98/TK.346).

336. maddeye yapılan atıftan buradaki sorumluluğun da müteselsil olduğunu anlıyoruz. Ayrıca maddede sorumluluğun sadece kooperatife karşı olduğu belirtiliyorsa da, 336. maddeye yapılan yollama nedeniyle bu yüzden zarar gören ortaklara ve kooperatif alacaklılarına da dava hakkı tanınması doktrinde savunulmaktadır (103).

342. madde gereğince atanan müdürlerin sorumluluğuna gelince, kanun aynen şöyle der : "Müdür, kanun veya esas mukavele yahut işgörme şartlarını tespit eden diğer hükümlerle yükletilen mükellefiyetleri, gereği gibi veya hiç yerine getirmiş olması halinde idare meclisi azalarının mesuliyetlerine ait hükümler gereğince, şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı

(101):Aradaki farkların etraflıca açıklanması konusunda bkz.DOMANIÇ(AŞ),562-566.

(102):"... Ayrıca şirket muamelelerinin bir kısmını tevdi ettikleri kimselerin görevlerini gereği gibi ifa edip etmediklerini idare meclisi kontrol ve nezaretle yükümlüdür." Y.İİ. HD.,29.9.1983, E.83/3156 K.83/3892 (ERURETEN,356).

(103):ÇAMOĞLU(Sorumluluk),163.

mesul olur" (KoopK.98/TK.342).

Görülüyor ki, kanun müdürlerin sorumluluğunda yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna genel bir yollama yapmıştır. Bununla beraber bu sorumluluğun kooperatife, ortaklara ve kooperatif alacaklılarına karşı olduğu da ayrıca belirtilmiştir.

Dolayısıyla yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin genel hükümler, yani TK.m.336,338,339,340/309,341. maddeler müdürlerin sorumluluğu hakkında da uygulanır. Hatta rekabet yasasını düzenleyen 335. madde ile kooperatifle işlem yapma yasasını düzenleyen 334. maddenin müdürlere de uygulanabileceği ileri sürülmektedir (104).

Müdürlerin bu sorumluluğu da sözleşmeye aykırılık esasına dayandırılmaktadır (105).

342. maddenin müdürlerin sorumluluğu ile ilgili hükümleri emredici nitelik taşımaktadır (TK.m.342/c.son).

7) Tüzel Kişilerin Yönetim Kuruluna Seçilmesi Halinde Tüzel Kişi Ve Temsilcisinin Sorumluluğu

Anonim ortaklıklarda tüzel kişiler yönetim kurulu üyeliğine seçilemezken, kooperatiflerde bu imkan tanınmıştır(KoopK.m.55/III)(106).

Madde açıkça "yönetim kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişi" den söz etmektedir. Yani, kooperatif ortağı olan bir tüzel kişi, kooperatif yönetim kuruluna bizzat seçilebilecektir. Ancak tüzel kişinin yönetim kuruluna bizzat katılması mümkün olmadığından,

-----

(104):ÇAMOĞLU(Sorumluluk),165

(105):ÇAMOĞLU(Sorumluluk),165 ; Müdürlere karşı dava açma imkanı tanınmış bulunan ortakların ve alacaklıların da açacakları davaları, ortaklıkla müdürler arasındaki sözleşmenin ihlali sebebine dayandırabilecekleri AEM.'da açıkça ifade edilmiştir (ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,166).

(106):Karayalçın, bu hükmün isv.BK.m.894/II esas alınarak düzenlenmiş olmasına rağmen her iki hüküm arasında önemli farklar bulunduğunu; isv.BK.m.894/II'de "tüzel kişiler ve ticaret şirketleri bu sıfatla yönetim kurulu üyesi olamazlar, fakat temsilcileri onların yerine yönetim kuruluna seçilebilir" denildiği halde, KoopK.m.55/III'de aksi öngörüldüğünü belirtir(sh.435.dn.63); Aynı yönde TEKİL(Şirketler III),112. Tekinalp ise, KoopK.m.55/III ile tüzel kişilerin yönetim kurulu üyeliğine seçilebilmesi imkanının getirilmesini yerinde bulurken "Anonim ortaklıklar için aynı imkan tanınmamıştır" der(Ortaklıklar 2,458).

kooperatif yönetim kuruluna seçilen tüzel kişiler temsilcilerinin isimlerini kooperatife bildirmek zorundadırlar (KoopK.m.55/III).

Tüzel kişinin yönetim kuruluna gönderdiği temsilcisinin de 56. maddedeki üyelik şartlarını taşıması gerekecektir (107)

Kooperatiflere KoopK.m.9'da belirtilen tüzel kişiler de ortak olabildiği halde, aslında tüzel kişilerin kooperatif yönetim kuruluna seçilmesi durumu daha çok kooperatif birlikleri açısından sözkonusu olmaktadır. Zira kooperatif birliklerinde ortaklar kooperatif tüzel kişileridir. O halde yönetim kurulu da bu tüzel kişilerden seçilecektir (KoopK.m.72,76,77).

Kooperatiflerde yönetim kurulu üyesi tüzel kişi olduğuna göre, tüzel kişinin yönetim kuruluna göndereceği temsilcisini seçme ve azletme yetkisi de kendisinde bulunacaktır. Bu nedenle istifa, ölüm v.s. nedenlerle temsilcinin üyeliği sona erdiğinde yönetim kuruluna yeni üye seçme yetkisi, kooperatif yönetim kurulunda değil, tüzel kişidedir. Tüzel kişi boşalan üyeliğin yerine yeni temsilcisini seçip gönderecektir.

Bu durumda tüzel kişi temsilcisinin yönetim kurulu üyesi sıfatıyla vermiş bulunduğu zararlardan ilgili tüzel kişinin sorumlu bulunacağı açıktır. Zira yönetim kurulu üyesi sıfatı asıl olarak tüzel kişiye aittir. O halde bu sıfatla meydana gelecek sorumluluk ta tüzel kişiye ait olacaktır (108).

KoopK.m.9 gereğince, "özel idareler, belediyeler ve köyler gibi kamu tüzel kişileri... amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere... ortak olabilirler". Ortak olabildiklerine göre, kooperatif yönetim kurulu üyesi de seçilebilecekler demektir.

Acaba bu gibi durumlarda kamu tüzel kişilerinin gönderecekleri temsilcilerin ve kamu tüzel kişinin yönetim kurulu üyesi olarak sorumluluğu ne olacaktır?

Konu anonim ortaklıklar açısından TK.m.275'de düzenlenmiştir. Kooperatifler Kanunu'nda aksine açıklama bulunmadığına göre, bu hükmü kooperatiflere de uygulayabiliriz (KoopK.m.98).

(107):Kars. ÇEVİK,404

(108):KAPAYALÇIN,435 ; TEKİNALP te anonim ortaklıklar açısından aynı sonuca varmaktadır (Tüzel Kişileri Temsili),31,119.

Bu hükme göre, kamu tüzel kişisi, kooperatif yönetim kurulundaki temsilcilerinin bu sıfatla işledikleri fiil ve yaptıkları işlemlerden dolayı kooperatife, ortaklara ve kooperatif alacaklılarına karşı sorumluludur.

Bu halde yönetim kurulu üyeliği sıfatının kamu tüzel kişisine mi, yoksa temsilcisine mi ait olduğu konusunda tereddüt olunmaktadır. Doktrinde Tekinalp ve İmregün, bu sıfatın kamu tüzel kişisine ait olduğunu savunurlar (109).

Çamoğlu ise, TK.m.312/II hükmünün buna engel olduğunu, ne kamu tüzel kişinin ne de onun temsilcisinin yönetim kurulu üyesi sıfatını kazanamadığını ileri sürer (110).

TK.m.275, sorumluluğun kamu tüzel kişisine ait olduğunu ve temsilciye de rücu hakkı bulunduğunu belirtmekle yetinmiş, temsilcinin sorumluluğunu düzenlememiştir.

Acaba davacılar, kamu tüzel kişisi yerine temsilciyi de dava edebilecekler midir? Bu soru doktrinde genellikle olumlu cevaplandırılmaktadır (111).

Tüzel kişi yanında; temsilcisinin de sorumlu olduğu kabul elince, kamu tüzel kişisi ile temsilci arasında eksik borçlu teselsülü hükümleri uygulanacaktır (112).

D) Cezai Sorumluluk

1) Devlet Memurları Gibi Ceza Görme

KoopK.m.62/III, yönetim kurulu üyelerinin -ve kooperatif memurlarının- suç teşkil eden fiil ve hareketlerinden ve özellikle kooperatifin para ve malları, bilanço, tutanak, rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlardan dolayı "devlet memurları gibi" ceza göreceklerini hükme bağlamıştır.

(109): TEKİNALP (Tüzel Kişilerin Temsili), 56, 59 ; İMREGÜN(AO), 176 dn.45.

(110): ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 193.

(111): TEKİNALP(Tüzel Kişilerin Temsili), 120 ; TANDOĞAN(Hükmi Şahısların Temsili), 17 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 194.

(112): TANDOĞAN(Hükmi Şahısların Temsili), 17.

Kanun koyucu bu hükümle kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurlarından çalışmalarında "devlet memuru" dikkat ve titizliğini göstermelerini istemiştir.

Öncelikle burada öngörülen cezai sorumluluk, yönetim kurulu üyeleri ile kooperatif memurlarına yönelmiştir. O halde kooperatif ortakları veya denetçileri bu sorumluluk kapsamı dışındadırlar(113).

Acaba öngörülen yasağın kapsamı nedir? "Devlet memurları gibi ceza görmek" neyi ifade eder?

Bilindiği gibi Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş bir kısım suçlar vardır ki, bu suçların işlenmesi için devlet memuru sıfatına sahip olmak gerekmektedir. Bir kısım suçlar da herkes tarafından işlenebildiği halde, memurlar tarafından işlendiğinde suça belirlenen ceza değişmektedir. Nitekim TCK'nun ikinci Kitabının 3. Babında yer alan suçların çoğu ancak memurlar tarafından işlenebilecek suçlardır(114).

İşte bu suçları devlet memurları işlediğinde nasıl bir ceza uygulanacaksa, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurları işlediğinde de aynı şekilde ceza uygulanması sözkonusu olacaktır.

Acaba bu suçlar hangileridir?

Kanun, cezai sorumluluğun kapsamında olarak;

- suç teşkil eden fiil ve hareketleri

- özellikle kooperatifin para ve malları, bilanço, tutanak rapor ve başka evrak, defter ve belgeleri üzerinde işledikleri suçları

belirtmektedir(KoopK.m.62/III).

Görülüyor ki, kooperatif yönetim kurulu üyeleri -ve memurları- kooperatifin para ve malları ve sair evrakı ile ilgili olarak bir suç işlediği taktirde, bu suçu devlet memuru sıfatı ile işlemiş gibi ceza göreceklardır. Yoksa yöneticileri, her suç teşkil eden fiillleri dolayısıyla devlet memurları gibi cezalandırmak, maddenin ruhuna aykırı olduğu gibi sözüne de aykırı düşer. Zira maddede, "...özellikle" ifadesiyle hangi suç teşkil

(113): Y.6.CD.,14.12.1979,E.79/8045,K.8391 (YKD.Ocak 1981,S.1,sh. 108.

(114): DÖNMEZER,Özel Ceza Hukuku Dersleri,İst.1984,sh.74,75.

eden fiillerin devlet memuru gibi cezalandırmayı gerektireceği hususu vurgulanmıştır(115).

Yöneticilerin hangi fiil ve hareketlerinin devlet memurları gibi cezalandırmayı gerektireceği konusunda doktrinde bir kritere rastlayamadık.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.6.1988 tarihli yeni bir kararında bu konuda bir ölçü vermeye çalışmıştır. Fakat getirilen ölçü oldukça esnek ve yoruma elverişlidir.: "kooperatifin yönetimiyle ilgili fiil ve hareketler"(116). Kararın devamında "Hangi fiil ve davranışların kooperatif yönetimi ile ilgili olacağını, kooperatifler mevzuatı ile ana sözleşme hükümleri belirler" denilmekle, ölçü sağlam bir temele oturtulmaya çalışılmış ancak yine de başarılı olunamamıştır.

Her şeyden önce kooperatif yöneticilerinin kooperatifle ilgili olarak yapacakları tüm eylem ve işlemleri "kooperatif yönetimi" kavramı ile kolayca ilgilendirmek mümkündür. Bir kooperatif yöneticisinin kooperatifle ilgili hangi davranışı "kooperatif yönetimi" ile ilgisiz olabilir? Zira o, kooperatifin yönetimi ile görevli bir kimsedir. O halde Yargıtay'ın getirdiği ölçü, KoopK.m.62/III'teki belirsizlik ve farklı yorumlara elverişliliği gözebilecek bir güce ve sağlamlığa sahip değildir.

Kanımızca, KoopK.m.62/III'ün değiştirilmesi ve devlet memurları gibi cezalandırmayı gerektirecek fiil ve davranışların daha açık ve anlaşılabilir bir biçimde ve sağlam bir ölçü içinde yeniden ortaya konulması gerekmektedir. Fıkranın bu güne kadarki uygulaması da yeniden disipline edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kooperatif yöneticilerinin devlet memurları gibi ceza görecekları suçlardan olarak; zimmet, ihtilas, evrakta sahtecilik, görevi ihmal ve görevi kötüye kullanma sayılabilir(117).

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve memurları, ceza uygulamasında "memur" sayılmakla birlikte, ceza yargılamasında genel hükümlere tabidirler. Bunlar hakkında Memurin Muhakematı Kanunu

(115): YCGK., 27.6.1988, E.88/4-227, K.88/302 (YKD., C.XIV, S.9, Eylül 1988, sh.1281-1283 ; Karş. KARACEHENNEM, 219, 220.

(116): Karar için bkz.III/108.

(117): ÇEVİK, 470 ; KARACEHENNEM, 219 vd.; Ayrıca III/108'deki Yargıtay kararına bakınız.

uygulanmaz(118).

2) Cezai Sorumluluğu Gerektiren Haller

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkındaki 6. 10.1988 tarih 3476 sayılı Kanun, Ek 2. maddesiyle başta kooperatif yönetim kurulu üyeleri olmak üzere cezai sorumluluk hükümleri öngörmüştür.

Ek m.2, cezai sorumluluk sözkonusu olan halleri dört grupta toplamıştır. Biz yönetim kurulu üyelerini ilgilendiren cezai sorumluluk hükümlerini belirtmekle yetineceğiz.

a) Bu grupta sayılan hükümlere aykırı hareket eden yönetim kurulu üyeleri, fiilin önem ve mahiyetine göre, üç aydan iki yıla kadar hapis ve yüzbin liradan bir milyon liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu haller şunlardır:

aa) Yönetim kurulunun, genel kurulun kararlaştırdığı sayının üzerinde ortak kaydetmesi(m.8/III).

bb) Haklarında çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınması(m.16/son).

cc) Yönetim kurulunun toplantı nisabını kaybetmesi halinde boşalan yönetim kurulu üyeliklerine denetim kurulu üyeleri tarafından gecikilmeksizin yeteri kadar yedek üye çağırılması hükmüne aykırılık(m.56/VI).

dd) Kooperatiflere alınması kararlaştırılan taşınmazların alımının, tapu devri veya tapuya şerh verdirilecek bir satış vaadi sözleşmesi ile yapılmamış olması(m.59/IV).

ee) Kooperatifle işlem yapma yasağına aykırılık(m.59/VI).

ff) Tanıtma ve ortak kaydetme amacıyla yapılacak ilan, reklam ve açıklamaların eksik ve gerçeğe aykırı olması, yanıltıcı bilgi ve unsurlar taşıması(m.59/VII).

gg) Genel kurulun devredemeyeceği yetkilerin kullanılması (m.59/VIII).

hh) Müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine ve kredi ku-

ruluşlarının denetim görevlilerine kooperatife ait-gizli de olsa-bilgi ve belgeleri gerçeğe uygun ve eksiksiz olarak vermemek, yardımda ve doğru beyanda bulunmamak(m.90/V).

b) Bu grupta sayılan hükümlere aykırı davranan yönetim kurulu üyeleri, fiilin önem ve mahiyetine göre, bir aydan altı aya kadar hapis ve ellibin liradan beş yüzbin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu haller şunlardır:

aa) Genel kurulu toplantıya çağdırmamak(m.43).

bb) Kooperatif ve üst kuruluşlarının ünvanlarında kamu kurum ve kuruluşlarının isimlerine yer verilmesi(m.2/IV).

cc) Ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenlerin ana sözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmamak(m.8/II).

dd) Ana sözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortakların kooperatiften çıkarılması(m.16/I).

ee) Ortakların gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkili oldukları hükmüne aykırı davranmak(m.66/II).

ff) Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı'nın yapacağı denetim sonucunda vereceği talimata uymamak(90/III).

c) 92. madde öngörülen siyasi faaliyet yasağına aykırı davranan yönetim kurulu başkan ve üyeleri, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cezai sorumluluk açısından getirilen önemli bir hüküm de, "Bu maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezalar paraya tahvil edilemez"(Ek.m.2) hükmüdür.

Kooperatifler Kanunu dışında da kooperatif yönetim kurulu üyelerini ilgilendiren ceza hükümleri bulunmaktadır.örnek olarak, TTK.nun tescil ve ilan yükümlülüğü ile ilgili cezai sorumluluk hükümleri(TK.m.35,40,53) belirtilebilir.

3) Cezai Sorumluluk Hükümlerinin Değerlendirilmesi

Görülüyor ki, 3476 sayılı kanun değişikliği ile kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu oldukça ağırlaştırılmıştır. Aslında bu değişiklikten önce de yöneticilerin devlet memurları gibi ceza görmeleri sözkonusu olduğundan, bu değişiklikle cezai

sorumluluğun kapsam ve konu itibariyle artırılması eleştirilebilir. Çünkü bu ağır cezai sorumluluk hükümleri, kooperatiflere en yakın işletmeler olan anonim ortaklıklarla birlikte kooperatiflere de uygulanması öngörülen(KoopK.98) hukuki sorumluluk hükümlerine ilave olarak getirilmişti.

Acaba hukuki ve cezai sorumluluk hükümleriyle birlikte bir bütün olarak kooperatif yöneticilerine uygulanacak bu sorumluluk sistemi, etkin bir sorumluluk düzeninin sağlanması açısından yöneticiler aleyhine bir dengesizlik taşıyor mu? Zira benzer işletmelerde ve hatta kamu işletmelerinde dahi sözkonusu olmayan bu hüküme, bir özel teşebbüs işletmesi için kabul etmek, çok önemli gerekçelere dayanmayı gerektirir.

Sorumluluk dengesinin yöneticiler aleyhinde bozulmasında en önemli faktörün, 3476 sayılı kanun değişikliği ile öngörülen ceza hükümleri olduğunda hemen herkes birleşmektedir. Bunun nedeni olarak da, kanun tasarısının kooperatif çevrelerinin tartışmasına yeterince açık tutulmamış olması gösterilmektedir(119).

3476 sayılı kanunla öngörülen ceza hükümleri kooperatif çevrelerinde oldukça ağır bir şekilde eleştirilmiştir(120). Bu eleştirilerde önemli ölçüde haklılık payı bulunduğu bir gerçektir. Ceza hükümlerinin bu derece kapsamlı tutulması ve özellikle hürriyeti bağlayıcı cezaların paraya çevrilememesi, hiç bir makul gerekçeyle dayandırılmaz.

Kanımızca, 3476 sayılı kanun getirdiği ceza hükümleri ile sorumluluk dengesini yöneticiler aleyhine olarak bozmuştur. Bu hükümlerin yeniden gözden geçirilmesinde, ceza politikası ve bir bütün olarak sorumluluk sistemi açısından yarar bulunmaktadır.

(119): ÖNADIM,23

(120): 1989 yılının son aylarında yapılan "1163 Sayılı Kooperatifler Kanununda Yapılan Değişiklikler" paneline tebliğ sunan hemen bütün kooperatifçiler, 3476 sayılı kanunun cezai sorumluluk hükümlerini eleştirmiş ve olumsuz bulmuşlardır (Kooperatifçilik Dergisi, S.86,sh.15,23,24,30,50); Hatta bunlardan Kasım Önadım, 3476 sayılı kanunu kooperatifçiliği hürriyetten yoksun bırakan "tam bir irtica hareketi" olarak nitelemiştir(Kooperatifçilik Dergisi,S.86 sh.23); Ayrıca bkz.Agd.S.86,sh.9 dn.27.

IV- SORUMLULUK DAVASI

A- Sorumluluk Davasının Tarafları Ve Şartları

1) Kooperatifin Dava Hakkı

a) Hukuki Dayanağı

Kooperatifin sorumluluk davasında aktif dava ehliyetine sahip bulunduğu kuşkusuzdur. Bununla birlikte bu dava hakkının hukuki dayanağı konusunda doktrinde farklı görüşler savunulmaktadır.

Çamoğlu tarafından savunulan görüşe göre, " her ne kadar TK. 309/I sadece ortakların ve alacaklıların dava hakkından bahsetmekte ise de, ortaklar ve alacaklılar dolayısıyla zarar gören şahıs sıfatıyla ve elde edilecek tazminat ortaklığa verilmek üzere dava açtıkları için anonim şirketin dava hakkı öncelikle kalmaktadır"(1).

Kooperatifin dava hakkını TK.m.309/I'e dayandıran bu görüş karşısında doktrinde baskın olarak, kooperatifin dava hakkının TK.m.336/I c.2'ye dayandığı kabul edilmektedir(2).

Kanımızca da, TK.m.336/I c.2'nin açıklığı karşısında kooperatifin dava hakkının TK.m.309/I' e dayandığını ispata çalışmak gereksiz kalmaktadır. Ayrıca 309. maddeye 340. maddenin yol-laması ile gidildiğine ve 340. madde de ortaklar ve alacaklıların dava hakları ile ilgili olduğuna göre, kooperatifin dava hakkını 309. maddeye dayandırmak, kanunun sistemi ile de bağdaşmamaktadır(3).

b) Dava Hakkının Kullanılması

aa) Genel Kurul Kararı

Kooperatif adına yöneticiler aleyhine dava açılabilmesi

-
- (1): ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 97 ; Aynı yönde Y.11.HD.,30.12.1972 E. 72/3561,K.5858 (ERÜRETEN,344).
- (2): MİMAROĞLU,110 ; ANSAY(AŞH),135 ; DOMANIŞ(Şerh II),646 ; POROY/TEKİNALP/TEKİNALP(Organların Sorumluluğu),365.
- (3): POROY/TEKİNALP/TEKİNALP (Organların Sorumluluğu),365 ; Aynı yönde bir Yargıtay kararı için bkz.IV/25.

için genel kurulun dava açılması yönünde karar alması şarttır-
(KoopK.m.98/TK.m.341). Yargıtay da, genel kurul kararını, sorumluluk davasının "dava şartı" oalarak kabul etmekte ve genel kurul kararı olmaksızın açılacak sorumluluk davalarının başlan-
gıçta reddedilmesi gereğini ısrarla vurgulamaktadır(4).

Kooperatif adına dava açmak hakkı denetçilere aittir-
(KoopK. 98/TK.341/II). Eğer genel kurul dava açılması yönünde karar vermişse, bir aylık süre içinde denetçiler tarafından dava açılmalı-dır(KoopK.98/TK.341/I). Bu bir aylık süre zamanaşımı süresi veya hak düşürücü süre niteliğinde değildir. Sadece dava açmakla görevli ilgililere yönelik bir hükümdür. Yani dava açmak-
la görevli kimseler, genel kurulun dava açılması yönündeki kara-
rina rağmen 1 aylık süre içinde dava açmamışlarsa bu onların sorumluluğuna yol açacaktır(5).

bb) Azlığın isteği Üzerine Dava Açılması

Genel kurul yöneticiler aleyhine dava açılmaması yönünde bir karar vermiş olsa da, dört ortaktan az olmamak şartıyla-
(KoopK.m.44/I) kooperatif ortaklarının 1/10'unu teşkil eden azın-
lık dava açılması talebinde bulunursa, istek tarihinden itibaren 1 ay içinde yine dava açılması gerekmektedir(TK.m.341/I)(6). Azlığın bu talebi gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnasını

(4): Bu yönde Yargıtay kararları için bkz.ÇEVİK,474-476 ; ŞİMŞEK, 205,207,209,214,297 ; Bununla birlikte Yargıtay'ın özellikle 1979'lu yıllardan sonra verdiği kararlarında, genel kurul kararı olmaksızın açılan davaların dava şartı bulunmadığı gerekçesiyle tamamen reddedilmesi değil, HUMK. m.39 ve 40'a göre mehil verilerek, mehil sonunda genel kurulun dava açılması yolunda bir kararı ibraz edilirse dava şartının gerçekleştiği gerekçesiyle davaya bakılması yönünde görüş bildirdiğini görüyoruz(Bkz.DOĞANAY-Şerh I-,885-887).

(5): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),106.

(6): Kanun, pay sahiplerinin dava açılması "reyinde" bulunmalarından söz etmektedir. Bu ifade doktrinde farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazı yazarlar, azınlığın dava açılması yönünde bir talepte bulunması değil, sadece olumsuz oy vermesinin yeterli olacağını savunurken(Organları Sorumluluğu,368), Arslanlı ve Çamoğlu, azınlığın olumsuz oyunun yeterli olmadığını, ayrıca dava açılması yönünde bir talepte bulunulması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir(ARSLANLI-AŞ I-,245 ; ÇAMOĞLU-Ortaklıklar I-,301).

teşkil etmektedir(7).

Kanun, dava açılması yönünde talepte bulunan azınlığın, kooperatifin zarar ve ziyanına karşılık teminat olmak üzere hisse senetlerini dava sonuna kadar rehin olarak muteber bir bankaya yatırmalarını hükme bağlamıştır(TK.341/II).

Ancak kooperatiflerdeki pay senedi bu teminat fonksiyonunu yerine getiremeyeceğinden, bu hükmün kooperatifler için hakim tarafından belirlenecek nakit bir teminat şeklinde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir(8).

Burada kanun tarafından böyle bir teminatın aranması, gerçekte ortak sayısının 1/10'unun dava açılması yönünde biraraya gelip gelmediğinin belirlenmesi amacına yönelmiş bir tedbirdir. Bu yüzden yönetim kurulu üyelerinin görmeleri muhtemel zararlarının karşılanması düşünülmüştür(9).

Böyle olduğu halde, 341. maddede 1/10 azınlığın sadece kooperatife karşı sorumlu olacağının hükme bağlanması eleştirilmiş; bu hükmün "yöneticilere karşı sorumlu değildir" biçiminde yorumlanmaması gerektiği belirtilmiştir(10).

cc) Davada Kooperatifin Temsili

Kooperatif adına yönetim kurulu üyeleri aleyhine açılacak davada kooperatifi denetçilerin temsil edeceği, TK.m.341'in amir hükmü gereğidir.

Aslında kooperatifin davalarda yönetim kurulunca temsil edilmesi esastır. Fakat burada yöneticiler aleyhine bir dava söz konusu olduğu için, Kanun aleyhlerine dava açılan yöneticilerin görevi henüz sona ermemiş olması faraziyesinden yola çıkarak davayı denetçilerin açması gerektiğini emretmiştir. O halde yeni yönetim kurulu seçilmişse, eski yöneticiler aleyhine açılmış bir davada kooperatifi temsil etmeleri mümkün bulunmalıdır(11).

(7): ARSLANLI(AŞ II),185 ; İMREGÜN(AO),195 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 106.

(8): ÇEVİK,473 ; ERİŞ/ULUSOY, 609.

(9): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),107.

(10): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),107 ; Aynı yönde MİMAROĞLU,112 ; POROY/TEKİNALP/TEKİNALP(Organların Sorumluluğu),370,371.

(11): KARAYALÇON,441 dn.74 ; ÇAMOĞLU (Ortaklıklar I),300,301 ; Yargıtay'ın aksi görüşü için bkz. ÇAMOĞLU (Ortaklıklar I), 300 dn.125.

Bunun dışında sorumluluk davasında kooperatifi denetçilerin temsil etmesi asıldır. Ancak denetçiler de dava açılmasına karşı iseler veya denetçiler aleyhine de dava açılması söz konusu ise, kooperatife bir kayyım atanması gerekecektir(MK.m.376/III).

TK.m.341/II, azlığın reyiyle dava açılması halinde azlığın "murakıplar dışında bir vekil" seçebileceğini belirtmektedir. Kanunun bu hükmü uygulamada çok çeşitli sorunlara yol açabilecek bir niteliğe sahiptir.

İlk olarak acaba iki vekil arasındaki ilişki ne olacaktır? Denetçiler-veya vekili- ile azınlığın seçeceği vekil arasında eşit bir statü mü yoksa bir tabiiyet ilişkisi mi bulunacaktır?

ÇAMOĞLU, TK.m.341/II'deki bu hükmün, azınlığa kendi çabasıyla açılan bir davayı yakından izleyebilme olanağı verdiğini, yoksa bu davanın 341/I'in açık hükmü uyarınca ortaklık veya ortaklık temsilcileri tarafından açılabileceğini belirtir(12).

POSTACIOĞLU bu konuda şunları yazmaktadır: " Burada kanun bir hakkı hıyar-tercih hakkı- tanımış bulunmasına rağmen, ekalliyet bu hakkını istimal edince artık şirketi temsil yönünden haki- ki vekil ve mümessil murakıplar veya murakıpların tayin edeceği vekil değil, bizzat ekalliyetin seçtiği vekil olacaktır"(13).

Doktrinde bazı yazarlar da, bu görüşü isabetli bulmakla birlikte, TK.nun bu günkü sistemi karşısında bu görüşün kabul edilemeyeceğini; dolayısıyla denetçiler-veya onların seçtiği vekil- ile azınlık vekilinin "asıl davacı-müdahil" konumunda değil, eşit durumda bağımsız birer davacı olarak kabul edilmeleri gerektiği kanısındadırlar(14).

Fakat bu görüş te pek çok sakınca ve sorunu bünyesinde taşımaktadır. Eğer davanın yürütülmesinde her iki vekile eşit bir statü verilirse, belirecek farklı görüşler nasıl telif edilecektir? Bu eşyanın tabiatına da aykırıdır. Bir işin yapılmasını eşit konuma sahip iki ayrı güce verdiğiniz taktirde o işin gerçekleştiremeyeceğini peşinen kabul ediyorsunuz demektir.

Kanımızca, denetçilerin de davayı yürütmelerine engel olmaksızın, ancak farklı görüş halinde azınlık vekiline üstünlük

(12): ÇAMOĞLU (Ortaklıklar I),302.

(13): POSTACIOĞLU,484.

(14): POROY/TEKİNALP/TEKİNALP(Organların Sorumluluğu),369,370.

tanımak, kanun koyucunun amacını gerçekleştirmeye yönelik en uygun yoldur(15). Zira 341. madde ile tanınan bu hak, anonim ortaklıklarda çoğunluk karşısında zayıf durumda bulunan azınlığı koruma düşüncesiyle tanınmış azınlık haklarının başında gelir(16).

Hem de 341. maddede kanun koyucu, genel kurul dava açılmasını istemediği halde azınlığın istemesi şartına bağlı olarak dava açılması gerektiğini öngörmekle, azınlık kararını genel kurul kararından üstün tuttuğunu göstermektedir.(17).

Dava yine ortaklık adına açılıyor olsa bile azınlığın menfaaatleri esas olduğundan kanun koyucu ayrıca azınlığa kendini bir vekil ile temsil etme hakkı tanımıştır.

Görülüyor ki, kanun azınlık kararı ile dava açılması halinde azınlık menfaatlerini gözeten bir düzenlemeye sahiptir. O halde açılan davada denetçiler yanında azınlık ta bir vekil seçmişse, denetçilerin dava ile olan bağlantısına zarar vermeksizin sadece ihtilaf halinde azınlık vekilinin görüşüne üstünlük tanınması yerinde bir çözüm olacaktır(18).

2) Ortakların Ve Kooperatif Alacaklılarının Dava Hakkı

a) Dolayısıyla Zararlarda

aa) Davanın Hukuki Dayanağı

Alacaklıların ve ortakların dolayısıyla zarar gören kimse-ler sıfatıyla yönetim kurulu üyelerine karşı -elde edilecek tazminat kooperatife verilmek üzere- sorumluluk davası açabilmeleri imkanı, kuruluştan doğan sorumlulukla ilgili 309. maddeye yollamada bulunan 340. maddeye dayanmaktadır(KoopK.98)(19).

TK.m.340,336 ve 337. maddelerin hükümleri gereğince yönetim kurulu üyelerine yükletilen sorumluluk hakkında 309. madde hükmü de uygulanacaktır. 309. madde ise, kuruluş nedeniyle

(15): Karş.POSTACIOĞLU,482 vd.

(16): ÇAMOĞLU (Ortaklıklar I),397.

(17): Karş.POSTACIOĞLU,482 .

(18): Karş.POSTACIOĞLU,482-488.

(19): Y.11.HD.,11.6.1981,E.81/2329,K.2988 (ERÜRETEN,341).

sorumluluk söz konusu olduğu hallerde, dolayısıyla zarar gören ortakların ve kooperatif alacaklılarının dava hakları bulunduğunu öngörmektedir(KoopK.98/TK.309/I)(20).

bb) Davanın Niteliği

Yönetim kurulu üyelerinin kooperatife verdikleri zararlarından kooperatifle birlikte ortaklar ve alacaklılar çevresinin de etkilendiği şüphesizdir. Kooperatif malvarlığına yönelen, bir azalmadan, ortaklar ve alacaklıların kooperatifle ilgili çıkarları da zedelenecektir.

İşte bu esaslı gözeten kanun koyucu, yönetim kurulu üyelerinin kooperatife verdikleri zararlardan, kooperatif ortakları ve alacaklılarının da "dolayısıyla" zarar gördüklerini kabul ederek; onların da yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açabilmesini öngörmüştür.

DOMANIÇ, ortaklar ve alacaklılara tanınan bu dava hakkının, ortaklığın zarara uğraması şartına bağlı tutulmasından ve dava sonunda hükmolunacak tazminatın ortaklığa verilmesi esasından yola çıkarak, ortaklar ve alacaklılara tanınan bu davayı, ortaklar ve alacaklılar ile ortaklık arasındaki "sui generis bir temsil" ilişkisi olarak nitelendirmektedir(21).

ÇAMOĞLU ise, ortaklar ve alacaklıların açtıkları davanın kanunun tanıdığı özel bir imkana dayandığı görüşündedir. Yazara göre, ortaklar ve alacaklılar ortaklığın davasından bağımsız olarak, asil sıfatıyla-yani kooperatif ortağı ve alacaklısı sıfatıyla bu davayı açmak hakkına sahiptirler(22).

cc) Kooperatifin iflası Halinde Dava Hakkı

TK.m.309/II'ye göre, kooperatifin iflası halinde ortaklar ve alacaklıların sahip oldukları haklar iflas idaresine ait olacaktır(KoopK.98).

Yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açılıp

-----

(20): Ayrıca bkz.II/26 no.lu dipnot.
 (21): DOMANIÇ(Kuruluş), 52,54.
 (22): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),125.

açılmayacağı, gereğinde yöneticilerle sulh olunması veya talep haklarından feragat edilmesi gibi konularda karar verme yetkisi iflas idaresine ait olacaktır. iflas prosedüründe bu konularda karar verme yetkisi ikinci alacaklılar toplantısına aittir(İİK.m. 238). iflas masası alacaklılardan teşekkül ettiğinden ortaklar iflas masasına giremedikleri gibi, herhangi bir şekilde iflas prosedürüne katılarak iflas idaresi üzerinde etki de yapamazlar. Sadece tasfiye bakiyesi olumlu çıktığı taktirde, bu bakiye üzerinde bir talep hakları bulunur.

TK.m.309/II, bu konuda İİK.m.245 hükmünün uygulama alanı bulacağını belirtmiştir. İİK.m.245'e göre, iflas masasının takibe değer görmediği alacakların, alacaklılardan herhangi biri tarafından devralınması imkanı sözkonusudur. Alacaklı devraldığı alacağı takip eder ve sonuç alırsa kendi alacağını bu meblağdan öncelikle alabilecektir.

TK.m.309'un İİK.m.245'e yollama yapması ile acaba kanunkoyucu, iflas masasına giremeyen ortaklara İİK.m.245 ile özel bir imkan mı tanımak istemiştir sorusu akla gelmektedir. Fakat bu soru doktrinde olumsuz cevaplandırılmaktadır(23).

b) Doğrudan Doğruya Zararlarda

Ortaklar ve alacaklıların, yönetim kurulu üyelerinin eylem ve davranışları sonucu kişisel bir zarara uğramaları nedeniyle yöneticiler aleyhinde sorumluluk davası açabilmeleri konusunda kanunda bir hüküm bulunmamakla beraber, doktrin ve uygulamada dava hakkının varlığı konusunda tereddüt görülmemektedir(24).

Doktrinde, ortaklar ve alacaklıların doğrudan doğruya zararları nedeniyle açılacak bu tür davaların da TK.336(KoopK.98) vd. hükümlerine tabi olacağı kabul edilmektedir(25).

(23): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),126,127.

(24): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),131 vd. ; TEKİL(Şirketler II),286 vd. ; ANSAY(AŞH),141 ; MİMAROĞLU,46,47 ; ATAN,49 ; DOMANIÇ(Şerh II),649 vd.; "TTK'nun 336. maddesinde ise, şirket yöneticilerinin şirket ortak ve alacaklılarına karşı doğrudan doğruya olan sorumlulukları düzenlenmiştir."Y.11.HD.,11.6.1981 E.81/2329,K.2988 (ERÜRETEN,341).

(25): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),133 ; TEKİL(Şirketler II),287 ; ANSAY(AŞH),142 ; "Bu durumda TTK.nun 340. maddesindeki 309. mad-

Bununla birlikte TK.m.336 vd.nda düzenlenmeyen hususlar için sözleşmeye dayanan sorumluluk hükümlerine mi yoksa haksız fiil sorumluluğu hükümlerine mi gidilebileceği konusunda tereddüt olunmaktadır.

ÇAMOĞLU, ortaklar ve alacaklıların kişisel zararları nedeni ile açtıkları davaları sözleşmeye aykırılık esasına dayandırmakla beraber, bu esasa dayanarak sorumluluk davası açılabilmesini iki şarta bağlamaktadır:

- ilk olarak, yönetim kurulu üyelerinin zarar verici davranışının aynı zamanda ortaklıkla arasındaki sözleşmenin ihlalini teşkil etmesi

- ikinci olarak da, ortaklar ve alacaklıların gördükleri zararlar bu sıfatlarının bir sonucu olması.

Yazara göre, bu şartlar gerçekleşmemişse davacılar sözleşmeye aykırılığa dayanamazlar. Bu taktirde ancak haksız fiille dayanan bir dava açılabilir(26).

TEKİL de, ortaklar ve alacaklıların doğrudan veya dolayısıyla zararları nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin sorumlu tutulmasını sözleşmeye aykırılığa dayandırmakla birlikte, işlenen kusurun sözleşmeye dayanan vecibeleri ilgilendirmemesi durumunda haksız fiil sorumluluğunun söz konusu olacağını belirtmektedir(27).

C- Sorumluluğun Yaptırımı

1) Genel Olarak

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunun asıl ve normal yaptırımı tazminattır. Nitekim Ticaret Kanununun yöneticilerin sorumluluğu ile ilgili pek çok maddesinde zararın tazmininden söz

-----

deye yapılan göndermenin, sadece sorumluluk halleriyle sınırlı olduğunun ve 309. maddedeki "hükmolunacak tazminat şirkete verilir" hükmünün 336. maddedeki doğrudan doğruya zarar hallerine uygulanmayacağına kabulü gerekmektedir. Çünkü 340. maddedeki 309. maddeye gönderme mutlak değil sınırlı bir göndermedir"Y.11.HD.,11.6.1981,E.81/2329,K.2988 (ERÜRETEN,341).

(26): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),134 ; Karş. POROY/TEKİNALP/TEKİNALP(Organların Sorumluluğu),382.

(27): TEKİL(Şirketler II),287.

edilmekle, sorumluluğun yaptırımı olarak "tazminat" vurgulanmıştır(TK.m.308,309/I-IV,332/II,335/I,339,346 gibi)(28).

Bunun yanı sıra yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu esas itibariyle sözleşmeye aykırılığa dayandığı için, bu durumda üyeden yükümünü yerine getirmesini talep etmek de mümkündür(29). Örnek olarak, defterlerin yokluğu ve intizamsız tutulması halinde kooperatif mahkemeden defterlerin usulüne uygun tutulmasına karar verilmesini isteyebilir(30). Yine genel kurul kararlarının sebep-siz olarak yerine getirilmemesi halinde kooperatif aynen ifayı yani, genel kurul kararının yerine getirilmesini isteyebilir.

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu sözkonusu olduğu hallerde sorumluluğun konusunu, meydana gelen zararın tazmini teşkil etmektedir. Ortaklar ve alacaklılar, ister doğrudan zarar gören kişi sıfatıyla, isterse dolayısıyla zarar gören kimse sıfatıyla olsun açacakları sorumluluk davasında yönetim kurulu üyelerinden verdikleri zararı tazmin etmelerini isteyeceklerdir(31).

Zararın ödetilmesi konusunda tazminat hukukunun genel prensipleri işleyecektir. Yönetim kurulu üyelerinden uğranılan zarar tazmin edilirken yoksun kalınan kar, sözleşmeye dayalı sorumluluk halinde olumlu veya olumsuz zarar ve zarar verici eylemin ancak uygun nedenselliklerle bağlı sonuçları da istenebilecektir(32).

Zarar, bir kimsenin malvarlığında meydana gelen azalmadır. Daha geniş anlamı içinde sadece malvarlığındaki azalmayı değil, kişinin hukuk tarafından korunan tüm varlıklarında zarar verici eylemin vukuundan önceki hal ile sonraki hal arasındaki farkı da içine alır(33).

Halbu ki, bazı sözleşmeye aykırılık hallerinde kooperatif malvarlığında herhangi bir azalma-maddi zarar- olmadığı gibi, manevi bir zarar da görülmez. Örneğin genel kurul kararının sebep-siz olarak yerine getirilmemesi kooperatife herhangi bir şekilde

-----

(28): ARSLANLI (AŞ II),163 ; ÇAMOĞLU (Sorumluluk),142 ; TEKİL (Şirketler II),297 ; İMREGÜN(AO),196 ; MİMAROĞLU,44 (Karş. ATAN,91,100,102,110 ; CONARD,231).

(29): TUNÇOMAĞ,779 vd.

(30): ATAN,110.

(31): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),142.

(32): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),143.

(33): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),143 ; MİMAROĞLU,44 ; ATAN,25.

zarar vermeyebilir(34). Zarar bulunmadığına göre, yönetim kurulu üyesinden tazminat da istenemeyecektir. Ancak kanun bunu bir sorumluluk nedeni olarak düzenlemektedir. O halde çözüm ne olacaktır?

Doktrinde ARSLANLI, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu konusunda zarar kavramını geniş yorumlamakta; kanun ve ana sözleşmeye aykırılığı başlıbaşına zarar olarak nitelendirmektedir (35). Yazara göre, kanun ve ana sözleşmeye aykırılık şeklinde ortaya çıkan zararın tazmini ise, kanun veya ana sözleşmeye aykırı olarak yapılan işlem veya eylemin kanun veya ana sözleşmeye uygun olarak yapılması, yerine getirilmesidir. O'na göre, ticari defterler usulüne uygun tutulmamışsa veya genel kurul kararı sebepsiz olarak yerine getirilmemişse, bu nedenle ortaya çıkan zararın telafisi, defterlerin kanuna göre tutulması ve genel kurul kararının icrası şeklinde sözkonusu olacaktır. Yazar, bu anlamda zararın telafisini "eski hale getirme" kavramı ile açıklamaktadır (36).

ÇAMOĞLU(37), Arslanlı'nın vardığı bu sonucu menfaatler durumuna uygun bulmakla birlikte, O'nu bu sonuca ulaştıran yorum biçimini benimsemez. Yazar, kanun veya ana sözleşmeye aykırılığı, zarar olarak nitelendirmeye zorlanmaksızın da aynı sonuca ulaşabileceği kanısındadır. O'na göre, sözleşmeye dayalı sorumlulukta sözkonusu olan "aynen ifa" kurumu bu sonucu elde etmeye daha elverişlidir.

Görülüyor ki, zarar olmadığı durumlarda tazminat da sözkonusu değildir. Ancak zarar sözkonusu olmasa dahi yönetim kurulu üyesi kanun ve ana sözleşmeye aykırı davranışları nedeniyle sorumlu bulunmaktadır(38). Kooperatif bu gibi durumlarda mahkemeden aykırılığın tesbiti ve aynen ifaya karar verilmesini isteyebileceği gibi(39), yönetim kurulu üyelerinin azli veya ücretlerinin kesilmesi yoluna da başvurabilir(40).

(34): ATAN,27.

(35): ARSLANLI(AŞ II),163 dn.206,164.

(36): ARSLANLI(AŞ II),164 ; Karş.MİMAROĞLU,44 dn.53.

(37): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),143.

(38): ATAN,28.

(39): ARSLANLI(AŞ II),164.

(40): ATAN,28 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),144,145.

Diğer tüzel kişilerde olduğu gibi kooperatif de, şartları olduğu takdirde yönetim kurulu üyelerinden manevi tazminat da talep edilebilecektir(41).

2) Tazminatın Belirlenmesi

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu haksız fiil niteliğinde ise, tazminatın belirlenmesinde BK.m.41 vd.hükümleri uygulama alanı bulacaktır(42).

Her ne kadar TK.m.336 da öngörülmüş müteselsil sorumluluk karşısında kusurun derecesi önemli değilse de, tazminatın belirlenmesinde dikkate alınacaktır(43). İsviçre-Türk hukuk sisteminde bu konuda hakime oldukça geniş takdir yetkisi verilmiştir. Hakim durum ve mevkiin gereğine ve kusurun ağırlığına göre tazminatın şekli ve kapsamını belirleyecektir(BK.m.43/I)(44). Yine zarar gören taraf, zararın doğmasına rıza göstermişse veya kendi eylemi zararın doğmasına veya artmasına yardım etmişse veya zararı ika eden kişinin durum ve mevkiini ağırlaştırmışsa hakim, tazminat miktarını indirebilmekte veya hiç tazminata hükmetmemektedir(BK.m.44/I)(45)(46).

3) Diğer Yaptırımlar

Yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız tazminat yaptırımını yanında yönetim kurulu üyelerine karşı kooperatif tarafından

(41): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),144.

(42): ARSLANLI(AŞ II),164.

(43): TEKİL(Şirketler II),297 ; Bkz.I/A-1).

(44): İsviçre Federal Mahkemesi, bu hükmü büyük bir ihtiyatla dikkate almak eğilimindedir. Çünkü çok hafif bir kusur bazen çok önemli zararlar doğurabilmektedir(TEKİL-Şirketler II-,298 dn.153).

(45): İsviçre Federal Mahkemesi, bu hükme dayanarak ortaklığın özellikle kurucuları aracılığıyla haksız eylemin doğumuna rıza gösterdiği bir çok halde ortaklığın tazminat iddiasını geri çevirmiştir. Aynı sonuç genel kurulun zararın doğumuna muvafakat etmesi veya yöneticilere verdiği talimatla bu yolda tahrikte bulunması durumunda da şüphesiz sözkonusudur (TEKİL-Şirketler II-,298 dn.155).

(46): " Zararın artmasında davacı şirketin müterafık kusurunun bulunup bulunmadığı, varsa oranın bu konuda yetkili bilirkişiler marifetiyle saptanması gerekir"Y.11.HD.,29.9.1983,E.83/3156,K.3892 (ERÜRETEN,356).

başkaca yaptırımlar da uygulanabilir. Bunların başında sorumlu üye/üyelerin azli gelmektedir(47).

Bilindiği gibi, kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerini seçmek ve tabii azletmek yetkisi genel kuruldadır. Genel kurul, yönetim kurulu üyelerini her zaman için azledebilir. Bu nedenle üyeler herhangi bir tazminat talep edemezler(KoopK.98/TK.316)(48)

Kamu tüzel kişilerinin yönetim kurullarına gönderdikleri temsilciler ancak ilgili kamu tüzel kişisi tarafından azledilebilir(KoopK.98/TK.275/II).

Kooperatiflere bazı tüzel kişilerin ortak olması ve dolayısıyla yönetim kurulu üyesi seçilmeleri mümkün olduğundan, kooperatif genel kurulu bu tüzel kişi üyeyi seçtiği gibi azledebilir de(49).

Tazminat dışında yönetim kurulu üyelerine uygulanacak diğer yaptırımlar arasında TK.m.334 ve 335'deki yaptırımlar da sayılabilir(50).

Kooperatif yönetim kurulu üyelerine sorumlulukları nedeniyle uygulanacak cezai yaptırımları da burada hatırlamak gerekir(51).

C- Sorumluluk Davasında Usule İlişkin Hükümler

1) Yetkili Mahkeme

TK.m.340 tarafından 309. maddeye yapılan yollama ile konu

(47): " Yönetim kurulu üyesinin bu sıfatla sahip olduğu görev ve yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle azli, bir yaptırım olarak düşünülebilirken, ortaklıktan ihracın bu nedene dayandırılması sözkonusu olamaz"Y.TD.,16.5.1972,E. 72/1686,K.2477 (Karar için bkz.ŞİMŞEK,206).

(48): Kooperatifler Kanunu, yönetim kurulunun görevlendirdiği kimseleri ve atadığı müdürleri her zaman için azledebileceğini vurgulamakla birlikte, bu kimselerin tazminat isteme haklarının saklı bulunduğunu da belirtmektedir(m.64). Görülüyor ki, kooperatiflerde gerek yönetim kurulu üyesi gerekse ortak olmayan bir kimse müdür olarak görevlendirilmişse, bu kimselerin azli halinde tazminat hakları bulunduğu kabul edilmiştir. Anonim ortaklıklarda ise, azil nedeniyle tazminat hakkı tanınmamıştır(TK.m.344).

(49): Karş.ÇAMOĞLU(Sorumluluk),145.

(50): Bkz.III/B-2 ve 3.

(51): Bkz.III/D.

özel olarak düzenlenmiştir. TK.m.309/III'e göre, sorumlu olan kimseler aleyhinde "şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde" dava açılabilir(KoopK.98).

Ticaret Kanunu'nun bu hükümle birlikte davacılara bir tercih hakkı tanıdığı, yoksa HUMK'un genel yetki kurallarını bertaraf etmediği kabul edilmektedir(52). Yani davacı isterse davalının ikametgahında, isterse kooperatif merkezinin bulunduğu yerde dava açabilecektir. Sorumluluğun niteliğine göre HUMK.m.10 ve 21 de uygulanabilecektir.

HUMK.m.17 ise, ortaklıkların ortaklık işlerinden dolayı üyeleri ve üyelerin de yine ortaklık işlerinden dolayı birbirlerine karşı açacakları davalarda münhasıran şirket merkezi mahkemesini yetkili kılmakla birlikte, bu hükmün yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda uygulanamayacağı ve dolayısıyla TK.m.309/III hükmü ile çelişmeyeceği kabul edilmektedir(53).

Belirtmek gerekir ki, TK.m.309/III'de öngörülen yetki kuralı, sadece 336.ve 337.maddelerdeki sorumluluk hallerine ve sorumluluğun 336. maddeye dayandırıldığı sair hallere ilişkindir (TK.m.340). Bunun dışında kalan sorumluluk hallerinde ise genel yetki kuralları yürüyecektir.

KoopK.m.99:" Bu kanunda düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır" hükmünü koymuştur. O halde kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu ile ilgili davalar ticaret mahkemelerinin görev alanına girmektedir.

2) Usul

KoopK.m.98/II, kooperatifle ilgili davalarda basit yargılama usulünün uygulanacağını belirtmiştir(HUMK.m.507-511). Bu nedenle sorumluluk davalarına adli tatilde de bakılabilecektir-

-----

(52): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),147 vd. ; ATAN,78 ; DOĞANAY(Şerh I),m. 309. ; Buna karşılık doktrinde TK.m.309/III hükmünün emredici nitelikte olduğu da savunulur(Bkz.OKER,34 ; ERÜRETEN,303).

(53): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),148 ; DOMANIÇ(Kuruluş),117 ; Aynı yönde ATAN,78 ; ERÜRETEN,303.

(HUMK.m.176/11)(54).

Birden çok yönetim kurulu üyesi hakkında aynı nedene dayanarak sorumluluk davası açılması halinde bu dava birlikte açılabilir. Yine ortaklar ve alacaklıların aynı nedene dayanarak kooperatifle birlikte dava ikamesi de mümkündür(HUMK.m.43).

Ayrı ayrı açılmış sorumluluk davalarının, aralarında irtibat bulunduğu taktirde birleştirilmelerine de karar verilebilir(HUMK. m.48).

Sorumluluk davasında deliller ve bunların ikamesi de HUMK hükümlerine tabidir(TK.m.4/son).

---

(54): Y.11.HD.,23.10.1978,E.78/4696,K.4644(ERÜRETEN,373) ; Y.11.HD.,13.1.1981,E.80/5917,K.81/6(Batider,C.XI,S.1,sh.126).

V- SORUMLULUĞUN SONA ERMESİ

A- İbra

1) Hukuki Niteliği

Kooperatifler Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu, yönetim kurulu üyelerinin ibrası konusunda açık ve yeterli bir düzenlemeye sahip değildir. Öyle ki, bazı hükümleriyle ibraya dolaylı olarak değinen mevcut düzenlemelerden yararlanarak ibranın hukuki niteliğini belirlemeye imkan bulunmamaktadır(1).

Doktrinde ise, ibranın "menfi borç ikrarı" niteliğinde olduğu görüşü oybirliği ile savunulmaktadır(2).

Doktrinin bu görüşü Yargıtay tarafından da açıkça benimsenmiştir(3).

Mukayeseli hukukta ibranın hukuki niteliği konusunda çok değişik görüşler ileri sürülmesine rağmen -özellikle İsviçre'de- menfi borç ikrarı görüşü, en fazla taraftar toplayan görüştür(4).

Menfi borç ikrarı niteliğinde olan ibra, yönetici ve denetçilerin bir faaliyet dönemindeki işlem, yönetim ve hesaplarının kooperatif tarafından onaylandığı, kooperatifin yönetici ve denetçilerden hiçbir alacağının bulunmadığı ve onlara karşı tazminat talep etme hakkını ileri süremeyeceği anlam ve fonksiyonuna sahiptir.

2) İbra Kararı-İbra Varsayımı

Yönetim kurulunu ibra etme yetkisi, kooperatif genel kuru-

(1): Bkz. KoopK.m.42/IV,50 ; TK.m.310,374,380...

(2): HİRŞ, sh.320, Nr.334'de ibranın "makbuz" niteliğinde olduğunu savunurken, 1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu'ndan sonra bu görüşünden vazgeçerek "menfi borç ikrarı" görüşünü benimsemiştir (AYTAÇ-İbra-, 46 dn.172). ; ARSLANLI (AŞ II), 182 ; ANSAY (AŞ), 144 ; ÇAMOĞLU (Sorumluluk), 198 ; ATAN, 59, 60 ; BAŞTUĞ, 382 ; TEKİL (Şirketler II), 287 ; SUNGURBEY (MHS II), 164 ; DOĞANAY (Şerh I), 865 ; AYTAÇ (İbra), 48 ; KARACEHENNEM, 201.

(3): Y.11.HD., 24.6.1976, E.76/2890, K.3333 (YKD., C.IV, S.7, sh.1150/ Batider, C.VIII, S.4, sh.140) ; Y.11.HD., 23.10.1987, E.87/6196 K.5581 (YKD., C.XIV, S.2-Şubat 1988-, sh.206).

(4): ANSAY (İbra), 417-422 ; AYTAÇ (İbra), 18-45 özellikle sh.31, 32 dn.14 ve sh.39 ; ÇAMOĞLU (Sorumluluk), 197.

lunun devredemeyeceği yetkileri arasında yer alır(KoopK.m.42/IV). Yönetim kurulunun ibra edilmesi hususu, olağan genel kurul toplantısının vazgeçilmez gündem maddesi olarak uygulamada ele alınır. Esas olan da budur. Ne var ki, bazen bu husus ihmal edilir ve olağan genel kurulda sadece raporlar okunup bilançonun tasdiki görüşülür.

Acaba genel kurul açık olarak yöneticilerin ibrasını görüşme gündemine almadan, sadece bilançoyu tasdik etmekle yetinmişse, yöneticilerin ibra edilip edilmediği konusunda hangi sonuca varılacaktır?(5). Ticaret Kanununun 380. maddesi konuya açıklık getirmiştir: "Bilançonun tasdikine dair olan umumi heyet kararı, aksine sarahat olmadığı taktirde, idare meclisi azalarıyla müdürler ve murakıpların ibrasını tazammun eder".

Görülüyor ki, bilançoyu tasdik eden genel kurul, bu onamanın yöneticilerin ibrası sonucunu doğurmayacağını açıkca belirtmediği sürece, bilançonun tasdiki ile yöneticilerin de ibra edildikleri sonucuna varabilmek mümkündür(6). Burada genel kurulun yöneticileri zımnen ibra etmesini, kanunkoyucunun açık bir ibra kararı gibi hukuki sonuçlar doğurmak üzere kabul ettiğini görüyoruz. İşte bu durum doktrinde "ibra varsayımı" olarak nitelendirilmektedir.

TK.m.380, ibra varsayımı için "bilanço"nun onanmasını şart koşarken, doktrinde kar-zarar hesabı ve yıllık faaliyet raporu da bilanço kavramı içinde ele alınmıştır(7). Zira bu belgeler birbirini tamamlayan ve ibraya esas olan belgelerdir.

Bilançonun onaylanmasının ibra sonucunu doğurabilmesi için iki temel şart bulunmaktadır. Bunlar:

a) Genel kurulun bilançoyu onaylamakla birlikte, yöneticileri ibra etmediğine dair bir kayda yer vermemiş olması

-
- (5): " Mesuliyetten kurtarma, amacı kar sağlamak olmayıp, karşılıklı yardımdan ibaret bulunan kooperatif şirkette, kapitalist karakterli anonim şirketteki kadar önemli değildir" (İsv.Fed.Mah., JdT, 1952 I, 454-457) (ÖÇAL-Kooperatifler-, 395).
- (6): " Anonim şirkette bilançoların kabul edilmiş olması, yönetim kurulu üyelerinin de ibra edilmiş sayılması sonucunu doğurmaz" Y.11.HD., 21.5.1976, E.74/764, K.2071 (ERÜRETEN, 344) ; Aynı yönde Y.11.HD., 24.6.1976, E.76/2890, K.3333 (YKD, C.IV, S.7, 1149)
- (7): ÇAMOĞLU(Sorumluluk), 200 ; ANSAY(ibra), 426 ; TEKİL(Şirketler II), 290 dn.134 ; SUNGURBEY (MHS II), 175.

b- Onaylanan bilançonun eksik ve gerçeğe aykırı bir kısım hususları ihtiva ediyor olmaması.

Bu ikinci şart TK.m.380'de şöyle ifade deilir: "...bilanço da bazı hususlar belirtilmemekte veyahut bilanço şirketin durumunun görülmesine mani bir takım yanlış hususları ihtiva etmekte ise, idare meclisi azalarıyla müdürler ve murakıplar bilançonun tasdiki ile ibra edilmiş olmazlar"(8).

Bu iki şarttan herhangi biri yerine gelmemişse, geçerli bir ibra söz konusu olmaz ve yöneticilerin sorumluluğu devam eder. Yargıtay da çeşitli kararlarında bu noktayı vurgulamıştır(9).

3) İbra Kararında Yetkili Organ Toplantı Ve Oylama

Kooperatif yönetim kurulu üyelerini ibra etmeye yetkili organın genel kurul olduğunu belirtmiştik. İbra yetkisi genel kurulun münhasır yetkileri arasında yer alır ve başka hiç bir organa devredilemez(KoopK.m.42/IV).

İbra kararı, olağan genel kurulda görüşülüp kararlaştırılabilirdiği gibi olağanüstü genel kurulda da görüşülebilir.

Kooperatifler Kanunu, ibra kararları için farklı ve özel bir yetersayı öngörmemiş, ibra kararlarını bu açıdan diğer genel kurul kararlarından ayırmamıştır. Kanun, toplantı yetersayısı için ana sözleşmeye yollama yapmış, yalnız yapı kooperatiflerinde genel kurulun toplanabilmesi için ortakların en az 1/4'ünün bulunmasını şart koştur(KoopK.m.45/III).

Kararlar ise, kanun ve ana sözleşmede aykırı hüküm bulunmadıkça oyların yarısından bir fazlası ile alınabilmektedir-(KoopK.m. 51/I).

Kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir surette katılmış olanlar, yönetim kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya katılamazlar(KoopK.m.50/I). Bu hüküm denetçiler hakkında

-----

(8): TEKİNALP(Faaliyet Raporu),95 ; " Yeter ki, bilanço herhangi bir nedenle şirketin gerçek durumunun paydaşlarca görülmesini engeller biçimde yanlış bir takım yanlışlar taşımamış olsun. Şirket zararının dayanağı olarak gösterilen konuların genel kurulda ayrı ayrı ve gerekli açıklıkla ele alınması zorunludur" Y.11.HD.,14.10.1982,E.82/3596,K.3884 (ERÜRETEN,346).

(9): Kararlar için bkz.AYTAÇ(İbra),141 dn.105.

uygulanmaz(10).

Eğer yöneticilerin ibrası sonucunu doğurmayacak şekilde sadece kar-zarar bilançosu görüşülüyor ise, bu oylamaya KoopK.m.-50/I'de söz edilen kimselerin katılamaması söz konusu olmaz(11)-(12). Zira alınan karar ibra sonucunu doğurmamaktadır(13).

Acaba KoopK.m.50/I ile getirilen yasak, sadece oy kullanmayı mı engellemektedir, yoksa toplantıya katılmayı da kapsamaktadır? Yargıtay, oy hakkından yoksunluğun toplantıya katılmayı engellemeyeceği kanısındadır(14).

4) İbra Kararının Kapsamı

İbra kararını vermeye yetkili olan genel kurul, istediği şekilde ibranın kapsamını ve çerçevesini belirleyebilme imkanına da sahiptir.

İbra, kişi, konu ve muhteva açılarından sınırlanabilir. Örnekleyecek olursak, genel kurul tüm yönetim kurulu üyelerini ibra edebileceği gibi, bir kısmını ibra kapsamı dışında da bırakabilir. Yine ibranın bütün hesap dönemini kapsamaması, belli bir dönemin ibra dışında tutulması veya belli işlemlerin ibraya konu edilmemesi de mümkündür.

Ancak kişi, konu ve öz yönünden hiç bir sınırlayıcı kayıt taşımayan ibra kararlarının, kişi yönünden tüm yönetim kurulu üyelerini, zaman yönünden tüm hesap dönemini ve öz yönünden hesap

-
- (10): KoopK.m.50/I hükmü, anonim ortaklıklar açısından konuyu düzenleyen TK.m.374/II'nin tekrarından ibarettir.
- (11): Y.11.HD.,17.4.1980,E.80/1714,K.2024 (DOĞANAY-Şerh I-,855).
- (12): " A.Ş. yönetim kurulu üyeleri, kendilerine ilişkin ibra ile ilgili oy kullanamaz. Ancak sırf ibrayı sağlamak ve yasal sınırlamaları aşmak amacıyla objektif iyiniyet kurallarına aykırı biçimde olmamak koşuluyla diğer paydaşlara vekaleten oy kullanabilirler. Tüzel kişi ortakların yönetim kurulunda temsilcileri olsa bile, bu temsilci ya da genel kurula gelen başka bir temsilci kanalıyla ibra oylamasına katılabilirler" Y.11.HD.,29.4.1982,E.82/1360,K.1996 (ERÜRETEN,356).
- (13): " Yönetim kurulunun ibrası ile bilanço kar-zarar belgelerinin bir birbirinden ayrı olarak oylanması halinde bilançonun tasdiki ibrayı kapsamaz. Bu sebeple yönetim kurulu üyelerinin bilançonun tasdiki oylamalarına katılmalarına yasal bir engel yoktur." Y.11.HD.,17.4.1980,E.80/1714,K.2024 (ERÜRETEN,256) ; Aynı yönde Y.11.HD.,18.5.1982,E.82/2253,K.2385 (ERÜRETEN,357).
- (14): Y.TD.,4.3.1965,E.64/3347,K.2024 (Batider,C.IV,S.1,sh.136).

dönemi içindeki tüm işlemleri kapsadığı kabul edilir(15).

Bununla birlikte ibra kararının kapsamını belirleyen/sınırlayan bir başka nokta daha vardır. O da ibranın sadece genel kurulun bilgisine-ittılaina- ulaşan konu ve işlemler ile sınırlı olduğudur. Bir başka anlatımla, bir konunun ibra kapsamında sayılabilmesi için, genel kurulun o konuda bilgilendirilmiş olması, konunun genel kurula getirilmesi ve orada görüşülmüş olması gerekir(16).

Acaba bir konunun genel kurulun bilgisine sunulmuş olması hangi ölçü ile belirlenebilecektir? Bir başka anlatımla, acaba herhangi bir ortak tarafından özel olarak bilinen bir husus genel kurulca da biliniyor sayılabilir mi?

Bu açıdan "orta ehliyetle sahip pay sahibi" ve "iyi bir aile babası" kriterleri ortaya atılmış ve benimsenmiştir. Böylece, genel kurulda tartışılan ve ibraya esas olan belgeler vasıtasıyla genel kurulun bilgisine sunulan ve orta ehliyetle bir ortağın anlayacağı hususlar ibra kapsamında kabul edilmektedir(17). Bilanço kar-zarar hesabı ve yıllık rapor gibi ibraya esas olan belgelere aksetmemiş ve orta ehliyetle bir ortağın anlaması mümkün olmayan konularda ibra yapılmamış sayılır (18).

Bunun yanısıra ortakların ve denetçilerin kişisel bilgileri esas itibariyle genel kurulun bilmesi anlamına gelmez. Ancak bu kimselerin kişisel bilgilerini genel kurulda açıklaması durumunda genel kurul bilgilendirilmiş olur.Kaldı ki denetçiler açısından bu bir görevdir(19).

ibra kararının geçerli olarak varlık kazanabilmesi için genel kurulun bilgilendirilmesi şart olduğu gibi, bu bilgilerin eksiksiz ve gerçeğe uygun olması da zorunludur(20).

-
- (15): STEIGER(Çağa),316 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),201 ; TEKİL (Şirketler II),288.
 (16): ANSAY(ibra),425 vd. ; STEIGER(Çağa),316 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),201,202 ; TEKİL(Şirketler II),288,289 ; Ayrıca bkz. V/8 no.lu dipnot.
 (17): ANSAY(ibra),426 ; STEIGER(Çağa),317 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),201 ; TEKİL(Şirketler II),290 dn.134.
 (18): " Bilançoda yönetim kurulu başkanına aylık ödendiğini gösteren bir açıklık mevcut değilse, başkan ve yönetim kurulu ibra edilmiş sayılmaz." Y.11.HD.,11.9.1975,E.75/2211 K.4933 (Batider,C.VIII,1976,sh.150).
 (19): Karş. ÇAMOĞLU(Sorumluluk),202.
 (20): ANSAY(ibra),428,429 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk),203 ; Y.11.HD.,19.6.1980,E.80/2713,K.3265 (DOĞANAY-Şerh I-,m.362).

ibra kararı için diğer genel kurul kararlarından farklı bir yetersayı öngörülmediğini ve salt çoğunluğun ibra kararı verebileceğini belirtmiştik.

İşte salt çoğunluğun ibra konusundaki bu mutlak yetkisi karşısında zedelenebilecek azınlık haklarını korumak üzere Ticaret Kanunumuz azınlığa üç önemli hak tanımıştır(KoopK.98):

a- Bilançonun onaylanması hakkındaki görüşmenin ertelenmesini isteyebilme hakkı(TK.m.377).

b- Kuruluşla ilgili sorumluluk konusundaki sulh ve ibraya ilişkin genel kurul onayını engelleyebilme hakkı(TK.m.310)(21).

c- Ortaklık adına ve yönetim kurulu aleyhine sorumluluk davası açılmasını isteyerek ibrayı önleyebilme hakkı(TK.m.341)

5) İbrayı Talep Ve Dava Hakkı

Hesaplarını usulüne uygun olarak düzenleyen ve sunan, aynı zamanda kusursuz bir yönetimi gerçekleştiren yönetim kurulu üyelerini genel kurul ibra etmek durumundadır.

Gerçi genel kurulun ibra konusunda geniş bir takdir yetkisi vardır. Fakat bu yetki sınırsız olmadığı gibi, dürüstlük kurallarına aykırı bir şekilde, keyfi olarak da kullanılamaz(TK.m.381)(22).

Acaba genel kurulun haklı bir nedene dayanmaksızın kooperatif yöneticilerini ibra etmemesi durumunda, yöneticilerin ibrayı talep etme veya gerektiğinde ibra davası açabilme hakları söz konusu mudur?

Genel kurulun ibra kararı alınmasından sebepsiz yere kaçınması veya ibranın reddedilmesi durumunda, ibra için gerekli şartları yerine getirmiş yöneticilere ibra talebi ve dava hakkı

-----

(21): TK.m.310'un kuruluştan doğan sorumluluk için öngördüğü bu hakkın, yönetim kurulu üyelerinin ibrasında da uygulama alanı bulup bulmayacağı doktrinde tartışılmıştır. ARSLANLI (AŞ II,185), TANDOĞAN (Hükmi Şahısların Temsili,3), HİRŞ (Nr.355,sh.321) ve ANSAY (AŞH,145) TK.m.310 hükmünün yönetim kurulu üyelerinin ibrasında da uygulanacağı yönünde görüş bidirmektedirler. Buna karşılık ÇAMOĞLU (Sorumluluk, 210) ve TEKİNALP(Tüzel Kişilerin Temsili,139 dn.3) bu görüşü de lege ferenda temenni edilebilse dahi yürüyen hukuk yönünden reddetmektedirler.

(22): TEKİNALP(İptal Davası),165 vd.

tanınması görüşü Türk doktrininde baskın olarak savunulmaktadır (23)(24).

Yargıtay da, genel kurulun ibradan kaçınması halinde kooperatif yönetim kurulu üyelerinin ibra talebinde bulunabilecekleri ve gerektiğinde ibra davası açabilecekleri yönünde içtihatlarla bulunmaktadır(25).

Yönetim kurulu üyelerinin genel kurul karşısındaki ibra talebi hakkı, yönetim kurulu üyeleri ile kooperatif arasındaki sözleşmesel ilişkiye dayandırılmaktadır(26).

İbra davasının hukuki niteliği doktrinde tartışılmıştır. Baskın olarak savunulan görüşe göre, ibra davası menfi tespit davası niteliğindedir(27). Bu görüş uyarınca yönetim kurulu üyeleri hesapların usulüne uygun olduğunu ve kusursuz bir yönetim gerçekleştirdiklerini, dolayısıyla genel kurulun ibradan kaçınması için haklı bir neden bulunmadığını iddia ederek, kooperatifin kendilerine karşı herhangi bir talebinin bulunmadığının tespiti istemek durumundadırlar

İbra davasının, eda-ifa- davası niteliğinde olduğunu savunan yazarlara göre, yönetim kurulu üyeleri açacakları davada mahkemeden ibra beyanı yerine geçecek bir karar vermesini isteyeceklerdir(28)

6) İbranın Sorumluluk Davalarına Etkisi

a) Kooperatifin Dava Hakkına Etkisi

İbra kararının kooperatifin dava hakkına olan etkisini belirleyebilmek için ibranın niteliği konusunda vardığımız çözümü

-
- (23): HİRŞ, Nr.334, sh.320 ; ARSLANLI(AŞ II),186 ; DOMANIÇ(Şerh II) 691 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk,214 ; TEKİL(Şirketler II)9,297 ; ATAN,63. Vekalet ilişkisinin böyle bir hakkı tanımayacağını ifade eden TANDOĞAN aksi kanıdadır(Borçlar Hukuku,267).
- (24): İsviçre hukukunda da yöneticilere dava edilebilir nitelikte ibrayı talep hakkı tanınması gerektiği doktrinde oybirliği ile benimsenmiştir(AYTAÇ-İbra-,155 dn.7).
- (25): Y.11.HD.,24.6.1976,E.76/2890,K.3333(YKD.,C.IV,S.7,sh.1149 ; Y.11.HD.,7.2.1984,E.84/252,K.594 (YKD,C.X,S.4,sh.592) ; Y.11.HD.,28.1.1988,E.87/7318,K.88/287(YKD,C.14,S.6,sh.799).
- (26): AYTAÇ(İbra),158 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk,214.
- (27): AYTAÇ(İbra),176 ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk,215 ; DOMANIÇ(Şerh II) 691.

hatırlamamız gerekmektedir. Zira ibranın niteliği hakkında kabul edeceğimiz çözüm biçimine göre, ibranın kooperatifin dava hakkına olan etkisi değişebilecektir.

Türk doktrini ve uygulamasında ibranın menfi borç ikrarı niteliğine sahip olduğu görüşünün oybirliği ile benimsendiğini belirtmiştik(29).

O halde bu niteliği içinde kooperatif genel kurulundan çıkan geçerli bir ibra kararı, kooperatifin ilgili hesap dönemine ilişkin işlemler sebebiyle tazminat talebi bulunmadığını ikrar etmesi anlamını taşır. Kooperatif artık yönetim kurulu üyelerine karşı, ilgili hesap dönemine ait ve ibranın kapsamına giren işlemler sebebiyle tazminat davası açamayacaktır(30).

b) Ortaklar Ve Alacaklıların Dava Haklarına Etkisi

aa) Dolayısıyla Zararlar Nedeniyle Açılacak Davalar Bakımından

Bilindiği gibi ortaklar ve alacaklılar, dolayısıyla zarar görmeleri halinde, elde edilecek tazminat kooperatife verilmek üzere, yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açabilmektedirler.

Acaba genel kurulda verilmiş bir ibra kararı, ortaklar ve alacaklıların bu dava haklarını da sona erdirir mi?

Ticaret Kanunu bu konuda bir düzenlemeye sahip değildir. (KoopK.98)(31). Çözüm doktrine kalmaktadır. Bu arada konuyu ortaklar ve alacaklılar açısından ayrı ayrı ele almakta yarar vardır.

(28): STEIGER(Çağa),321 ; HİRŞ,Nr.334,sh.320 ; Aynı yönde ARSLANLI(AŞ II),186.

(29): Bkz.V/A-1.

(30): HİRŞ,Nr.335,sh.321 ; ARSLANLI(AŞ II),182 ; ANSAY(ibra),423 ; İMREGÜN(AO),193 ; DOMANIÇ(Şerh II),686 vd. ; ÇAMOĞLU(Sorumluluk Davası),305 ; BAŞTUĞ,383 ; ATAN,65 ; TEKİL(Şirketler II),294 ; Ayrıca bkz.V/25'de anılan Yargıtay kararları.

(31): Oysa İsviçre'de konu ortaklar açısından bir düzene bağlanmıştır. İsv.BK.m.757'ye göre, ibra kararı ancak bu karar lehine oy vermiş veya yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmiş olduğunu bilerek payı devralmış bulunan ortağın sorumluluk davası açma hakkını ortadan kaldırır.

ibra kararının ortakların dava haklarını etkileyip etkilemeyeceği doktrinde tartışılmıştır.

Arslanlı, ibra kararı ile ortakların dava ve talep hakkının da sona ereceğini, zira dava hakkının asıl sahibinin ortaklık olduğunu ifade eder(32).

Ansay, "Hukukumuzda ibra kararı, gerek şirketin gerekse münferit hissedarların idareciler aleyhine dava açmasına esas itibariyle mani olur" demektedir(33).

İmregün'e göre, genel kurul kararları ortakların tümüne karşı etkilidir. Genel kurul ibra kararı vermişse, ortak sıfatıyla tazminat davası açabilmek için, önce ibra kararının iptalinin sağlanması gerekir(34).

Atan da "Münferit pay sahiplerinin dava açabilmesi için önce TK.m.381'e göre ibraya müteallik umumi heyet kararını iptal ettirmeleri gerekir" diyerek aynı yönde görüş bildirmektedir(35).

Mimaroğlu, "Eğer sermayenin onda birini temsil eden azlık dava açılması konusunda rey vermişse, bu halde umumi heyetin ibra kararı, pay sahiplerinin dava hakkının düşmesi sonucunu doğurmaz" görüşündedir(36).

Baştuğ, ortakların ibra kararının sonucundan etkilenmemeleri için ibra kararını iptal ettirmek zorunda olduklarını aksi halde çoğunluğun ibra kararının onları da bağlayacağı görüşündedir(37).

Postacioğlu da, ibra kararının ortakların dava hakkını etkileyeceğini savunur(38).

Bu aleyhte görüşlere karşılık ibranın ortakların sorumluluk davası açma hakkını etkilemeyeceğini savunan yazarlar da vardır.

Bunlardan Çamoğlu'na göre, ortakların dava hakkı, ortaklığın dava hakkından bağımsızdır. O halde ortaklık genel kurulunun ibra kararı almakla dava hakkından vazgeçmesi, ortakların talep haklarını etkilemeyecektir. Aksi halde ortakların dava hakkının pratik öneminden söz edilemez(39).

-----
(32): ARSLANLI(AŞ II),171.

(33): ANSAY(ibra),423.

(34): İMREGÜN(AO),197

(35): ATAN,66.

(36): MİMAROĞLU,117.

(37): BAŞTUĞ,382 dn.18.

(38): POSTACIOĞLU,489.

(39): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),219.

Domaniç ise, aynı sonuca şu gerekçe ile ulaşır: "Şirket hesabına hareket edecek alacaklılarla ortakların, şirket malvarlığını artırma amacını güden sorumluluk davasında yaraları vardır ve riski kendilerine ait olmak üzere dava açmaktadırlar"(40).

Tekil de, ortaklara tanınan bu dava hakkının bağımsızlığı görüşünden yola çıkarak, ibranın ortakların dava hakkını etkilemeyeceği sonucuna varır(41).

Aytaç da, dolayısıyla zararlar nedeniyle ortaklara tanınan dava hakkının ibra kararından etkilenmeyeceği görüşünü savunur (42).

Yargıtay ise yeni bir içtihadında, ibra kararının ortakların dava haklarını da sona erdireceğine hükmetmiştir(43).

Ortağın dava hakkının ibra kararından etkilenmeyeceği sonucu benimsenmiş olsa bile, sorumluluk davası açabilecek ortağın ibra kararı lehine oy vermemiş bulunması şarttır. Hem ibra lehinde oy kullanmak hem de sorumluluk davası açmak öncelikle dürüstlük kuralları ile bağdaşmaz(MK.m.2).

Genel kurulda alınan bir ibra kararının, alacaklıların dolayısıyla zararları nedeniyle açacakları dava haklarını etkileyip etkilemeyecekleri de tartışılmıştır. Doktrinde büyük çoğunluk, ibra kararının alacaklıların dava haklarına etkili olamayacağı yönünde birleşmektedirler(44).

bb) Doğrudan Doğruya(Kişisel) Zararlar Nedeniyle
Açılacak Davalar Bakımından

Ortaklar ve alacaklılara verilen kişisel zararlar nedeniyle

-----
(40): DOMANIÇ(Şerh II),686.

(41): TEKİL(Şirketler II),295.

(42): AYTAÇ(ibra),212.

(43): " Ortaklık genel kurulunun ibra kararı üzerine, ibraya konu olan ve genel kurulca incelenerek karara bağlanan işlemlerden dolayı artık ilgililer hakkında hiç bir zaman tazminat davası açılamaz. ...Kooperatif genel kurulu, dava konusu giderlere muttali olmuş ve bu giderleri usulüne uygun kabul ederek yönetim kurulunu ibra etmiş olmasına göre, davacı ortakların kooperatife ödenmesi biçiminde açılan tazminat davasının reddi gerekirken..." Y.11.HD.,23.10.1987,E.87/6196,K.5581 (YKD.,C.XIV,S.2,sh.207).

(44): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),222 ; İMREGÜN(AO),197 ; ATAN,66 ; DOMANIÇ(Şerh II),686 ; TEKİL(Şirketler II),295,296 ; BAŞTUĞ,383 Aksı kanıda ARSLANLI(AŞ II),175 ; ANSAY(AŞH),145 ; MİMAROĞLU,119.

le sahip oldukları dava hakkının kooperatifin dava hakkından tamamen bağımsız olduğu açıktır.

Nitekim doktrinde de ortaklar ve alacaklıların kişisel zararlar nedeniyle sahip oldukları dava hakkının ibra kararından etkilenmeyeceği oybirliği ile benimsenmiştir(45).

B- Zamanaşımı

1) Genel Olarak

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektiren durumlarda zamanaşımı süreleri özel olarak düzenlenmiştir. Bir başka deyişle, KoopK.m.98 gereği olarak başvurduğumuz Ticaret Kanunu'nun anonim ortaklıklarla ilgili hükümlerinde, zamanaşımı konusu, Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine yollama yapılarak değil, özel süreler koymak suretiyle düzenlenmiş bulunmaktadır (46).

Ticaret Kanunu, yöneticilerin sorumluluk davasında uygulanacak zamanaşımı süreleri konusunda, kuruluştan doğan sorumlulukla ilgili 309. maddeye yollama yapmıştır. Bu, yönetim kurulu üyelerine karşı açılacak sorumluluk davalarında zamanaşımını düzenleyen genel bir hüküm niteliğindedir.

Bunun yanı sıra Kanun, bazı sorumluluk hallerine ilişkin özel zamanaşımı süreleri de öngörmüş, bazı hallerde de zamanaşımı konusuna hiç değinmemekle dolaylı olarak Borçlar Kanunu'nun zamanaşımı ile ilgili genel hükümlerine yollamada bulunmuştur.

2) TK.M.309 Kapsamı İçinde Zamanaşımı Süreleri

a) TK.309.Maddenin Kapsamı

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu ile ilgili zamanaşım-

(45): ARSLANLI(AŞ II),173 ; ANSAY(AŞH),145 ; DOMANIÇ(AŞ),543 ; ÇAMOĞLU(İbranin Sorumluluk Davalarına Etkisi),346 ; İMREGÜN(AO),197 ; TEKİL(Şirketler II),297 ; ATAN,66 ; BAŞTUĞ,383.
(46): "...kooperatif müdürleri(nin) yolsuz hareketleri ile vukuu-na sebep oldukları zarar ve ziyanda BK.nun haksız fiil

mi konusunda 309. maddeye yollamada bulunan 340. madde, 309. maddede düzenlenen zamanaşımı sürelerinin uygulama alanını da göstermiştir. Buna göre 309. maddedeki zamanaşımı süreleri, yönetim kurulu üyelerinin 336. ve 337. maddeler gereğince sorumlu oldukları hallerde uygulama imkanı bulacaktır(TK.m.340).

Aslında 309. maddenin zamanaşımı ile ilgili düzenlemesinin uygulama alanı daha kapsamlı olarak karşımıza çıkar. Çünkü TK.m.342 müdürleri, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin hükümlere göre sorumlu tutmaktadır. Bunun gibi yönetim kurulu üyelerinin müdür atanması nedeniyle sorumluluğunu düzenleyen 346. madde, bu sorumlulukta 336. maddenin uygulanacağını belirtmektedir. Yine ilk yönetim kurulu üyelerinin kuruluş işlemleri nedeniyle sorumlu oldukları hallerde de 309. madde doğrudan uygulama imkanı bulacaktır(47).

b) TK.309.Maddede Öngörülen Zamanaşımı Süreleri

" Mesul oalan kimselere karşı tazminat istemek hakkı, davacının zararı ve mesul olan kimseyi öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıl geçmekle müruruzamana uğrar. Şu kadar ki, bu fiil cezayı müstelzim olup Ceza Kanunu'na göre müddeti daha uzun müruruzamana tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da o müruruzaman tatbik olunur"(TK.m.309/IV).

Görülüyor ki, TK.309. madde, üç ayrı zamanaşımı süresi belirlemektedir.

aa) İki Yıllık Süre

Davacının zararı ve sorumlulukları öğrenmesi ile birlikte işlemeye başlayacak bu sürenin, sorumluluk davasının davacılarının-kooperatif,ortaklar,alacaklılar- hepsine uygulanıp uygulanmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

309. maddede düzenlenen bu iki yıllık zamanaşımı süresinin

-----
müruruzamanı değil, TK. hükümlerinin tatbiki icap eder." Y.TD.,11.9.1958,E.2433,K.2028(ÇAMOĞLU-Sorumluluk-,224 dn.1; MİMAROĞLU,120 dn.31).

(47): Bkz. ERÜRETEN,304.

kooperatif ortakları ve alacaklıları hakkında uygulanması genellikle kabul edilmekle birlikte, ortaklık tarafından açılan davalarda uygulanmayacağı bazı yazarlarca savunulmuştur(48).

Bu yazarlara göre, 309. maddenin ortaklık hakkında uygulanma imkanı yoktur. Zira 309. maddeye yollama yapan 340. maddenin kenar başlığı ortaklar ve ortaklık alacaklılarından söz eder. Bu nedenle ortaklığın davasında genel zamanaşımı hükümleri uygulanmalıdır.

Bu görüş doktrinde pek çok yazar tarafından kabul edilmiştir. Çoğunluk görüşü ve Yargıtay'ın eğilimi, 309. maddenin kooperatif adına açılacak davalarda da uygulama imkanı bulacağı yönündedir(49).

İki yıllık sürenin başlangıcı ise, davacının zararı ve sorumlu olan kimseyi öğrendiği tarihtir. Sürenin işlemeye başlayabilmesi için davacının zararı ve sorumlu kimseyi birlikte öğrenmiş olması zorunludur.

Zararın tamamının birden öğrenilememesi veya zararın niteliği icabı birden meydana gelmesi durumlarında zararın öğrenilmesi açısından güçlükler doğabilir.

Sorumluların tamamının öğrenilmesi de mümkün olmayabilir. Ancak tabiidir ki, zamanaşımı süresi, sorumlulardan öğrenilenler hakkında yürüyecek, sorumlu olduğu öğrenilmeyenler için iki yıllık süre işlemeye başlamayacaktır. Yoksa zamanaşımı süresinin başlaması için sorumluların tamamının öğrenilmesi şart değildir (50).

İki yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlayabilmesi için öngörülen öğrenme şartına, zararı ve sorumluları öğrenme durumunda olan davacılar açısından bakıldığında bazı problemlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olarak görülmektedir.

Biliyoruz ki, yönetim kurulu üyelerinin davasında aktif

(48): ANSAY(AŞH),142 ; POROY/TEKİNALP/TEKİNALP(Organların Sorumluluğu),386,387 ; BAŞTUĞ,381 ; Karş. DOMANIÇ(AŞ),319.

(49): ÇAMOĞLU(Sorumlulu),226 ; ÇAMOĞLU(Zamanaşımı), 268 ; ATAN,73 MİMAROĞLU,123 ; TANDOĞAN(Müruruzaman),124 ; Aynı yönde İMREGÜN(AO),196 ; Y.TD.,30.12.1972,E.72/3561,K.5858 (RKD., 1973,sh.371,372) ; Y.11.HD.,4.12.1974,E.74/3448,K.3423 (HACIKAMILOĞLU,121).

(50): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),227 ; TEKİL(Şirketler II),301 ; MİMAROĞLU,122 ; DOMANIÇ(AŞ),321.

dava ehliyeti, kooperatif, kooperatif ortakları ve alacaklılarına tanınmıştır. Her üç grubun da bağımsız olarak yöneticileri dava etme hakkı vardır. Bu durumda her bir davacının zararı ve sorumluları kendisinin öğrenmesi ile birlikte iki yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı açık ve kesindir.

Acaba davacılarından birisinin öğrenmesi diğerlerinin de öğrendikleri sonucunu doğurabilir mi? Yani onlar hakkında da iki yıllık sürenin işlemeye başlaması sözkonusu olabilir mi? Örneğin kooperatifin zararı ve sorumluları öğrenmesi, kooperatif ortaklarının da öğrendikleri anlamına gelir mi?

Bu problemin çözümü, her üç grup davacının dava haklarının niteliği ile ilgili olarak ileri sürülen görüşlere göre farklı olmaktadır. Ortakların ve alacaklıların dava hakkının kooperatifin dava hakkından doğan bir dava niteliğinde olduğu görüşü benimsendiği taktirde, ortakların ve alacaklıların açacakları davaların zamanaşımında, zararı ve sorumluları kooperatifin öğrendiği andan itibaren iki yıllık sürenin yürümeye başlayacağı sonucuna varmak mümkün olacaktır(51).

Eğer kooperatifin, ortakların ve alacaklıların dava haklarının birbirinden bağımsız olduğu görüşü kabul edilirse, zamanaşımı süresinin de birbirinden bağımsız olarak herbirinin zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren başlayacağı sonucuna varılabilir.

bb) Beş Yıllık Süre

İki yıllık sürenin sözkonusu olmadığı hallerde yönetim kurulu üyelerini daha uzun bir süre sorumluluk tehdidi altında bırakmamak amacıyla kanunkoyucu beş yıllık azami bir süre öngörmüştür.

Bu süre zarar verici fiilin vukuu tartihinden itibaren işlemeye başlayacaktır(52). Sorumluluk davası her halde zarar

(51): İMREGÜN, " Kanımızca, dava açmaya karar verme genel kurulun yetkisi içinde olduğuna göre, ortaklığın zararı ve sorumlu olan kimseyi "öğrenmiş sayılabilmesi" ancak genel kurulun buna ittıla kesbetmesi ile mümkün olacaktır" demektedir(AO, 196). Aksi görüş için bkz.DOMANIÇ(Şerh II), 699, 700, 705.

(52): Karş. Y.TD., 30.12.1972, E.72/3561, K.5858 (ŞİMŞEK, 206).

verici fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıllık süre içinde açılmış olmalıdır. Örnek olarak, sorumluluğu gerektiren fiilin vukuundan itibaren dört yıl geçtikten sonra kalan bir yıllık süre içinde dava açılabilir(53).

cc) Ceza Zamanaşımı

Eğer sorumluluğu gerektiren bir fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa ve bu suça ilişkin zamanaşımı süresi TK.m.309/IV' de öngörülen sürelerden daha uzun bulunuyorsa sorumluluk davasından bu sürenin uygulanması imkanı kabul edilmiştir(TK.m.309/III).

3) TK.M.309 Kapsamı Dışında Kalan Zamanaşımı Süreleri

a) Özel Zamanaşımı Süresi Öngörülen Haller

TK.m.335/III, ortaklıkla rekabet yasağına aykırılık halinde ortaya çıkan sorumluluk nedeni için özel zamanaşımı süresi koymuştur. Buna göre, rekabet yasağına aykırılık halinin öğrenilmesinden itibaren üç aylık ve her halde vukuundan itibaren bir yıllık zamanaşımı süresi sözkonusudur.

b) Özel Zamanaşımı Süresi Öngörülmemeyen Haller

Ticaret Kanunu'nun özel zamanaşımı süresi öngörmediği ve TK.309. maddenin kapsamı dışında kalan hallerde BK.m.126/IV'deki genel hükmün uygulanacağı kabul edilmektedir(54).

Bu hükme göre zamanaşımı süresi beş yıldır.

Bu hükmün açık ifadesi gereği olarak, öngörülen süre sadece yönetim kurulu üyeleri aleyhine ortaklık ve ortaklar tarafından açılacak davalarda yürüyecek, alacaklıların açacağı davalarda uygulama imkanına sahip olmayacaktır.

---

(53): Aksi yönde bir Yargıtay kararı ve eleştirisi için bkz. DOMANIÇ(Şerh II),693-712.

Kooperatif alacaklılarının açacakları davalarda zamanaşımı süresinin sorumluluğun hukuki dayanağına göre değişeceği kabul edilmektedir(55). Bununla birlikte, alacaklılar için sözkonusu olan zamanaşımı süresinin de, beş yıllık üst sınırı aşamayacağı ileri sürülmektedir(56).

-
- (54): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),230 ; MİMAROĞLU,128 ; ATAN,77 ; TEKİL (Şirketler II),300 ; Karş.ARSLANLI(AŞ II),180 ; ŞİMŞEK,202.
(55): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),231 ; MİMAROĞLU,128 ; ATAN,77.
(56): ÇAMOĞLU(Sorumluluk),231.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu konusundaki incelemelerimizin bizi ulaştırdığı çeşitli sonuçları ilgili bölümlerde açıklamış olmakla birlikte; burada, genel olarak vardığımız sonuçları belirtmek ve konunun genel bir değerlendirmesini yapmak istiyoruz.

Kooperatifler uygulamada en çok benzetildikleri anonim ortaklıklardan önemli ayrılıklar gösterirler. Kooperatifler dolaylı da olsa kar elde etme amacına yönelemezler. Kooperatifler ancak ortaklarının ekonomik menfaat ve ihtiyaçlarını sağlayıp korumak amacıyla kurulabilirler(KoopK.m.1). Kooperatifler, şirketlerde olduğu gibi tasarruf sahiplerinin sermayelerini değerlendirmek amacına hizmet etmezler. Belki, zayıf durumdaki kişilerin tek başlarına karşılayamayacakları belirli ekonomik çıkarlarını ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma gücü ile sağlama amacına hizmet etmek üzere kurulurlar. Kooperatiflerde sermaye ortakların kişiliği karşısında o denli önemsiz ve ikincil bir değere sahiptir ki, İsviçre ve Alman kanunları sermayesiz kooperatif kurulması sistemini kabul etmişler, 1163 sayılı Kanun da, kooperatifi tanımında sermaye unsuruna yer vermemiştir. Yine kooperatiflerde esas olan ortaklarla işlem yapmadır. Ortak dışı işlemler istisnai hallerde kabul edilmektedir.

Kooperatif yönetim kurulu üyelerine uygulanacak hukuki sorumluluk hükümlerini incelerken, kooperatifleri özellikle anonim ortaklıklardan ayıran bu farklılıkları gözardı etmek mümkün değildir.

Kooperatif yöneticilerinin sorumluluğu konusu, kooperatifçilik hareketinin gelişmesi ve başarıya ulaşması ile yakın ilgilidir. Bu nedenle kooperatiflere özgü etkin ve dinamik bir sorumluluk düzenine kavuşabilmek için, kooperatiflerde üst örgütlenmenin bir an önce gerçekleştirilmesi zorunludur kanısındayız. Nitekim, kooperatifçilik hareketinde başarıya ulaşmış ülkelerde-özellikle İskandinav ülkelerinde- kooperatiflerin dikey teşkilatlanmalarını tamamladıklarını ve kooperatifçiliğin uluslararası dü-

zeyde rekabet gücüne sahip bir sektör konumuna yükseltildiğini görüyoruz.

Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda, TTK.nun anonim ortaklık hükümlerine yollama yapılması yolu hatalı olmakla birlikte; sözkonusu sorumluluk hükümlerinin sorumluluk dengesini sağlamada tamamen yetersiz bulunduğunu söylemek haksızlık olur. Uygulamada da görülen, sorumluluk hükümlerinin yetersizliği değil, bu hükümleri işlettirecek denetim mekanizmalarının yeterli düzeyde çalışmamasıdır.

Önce iç denetimin sağlanmasında en önemli faktör olan kooperatif ortaklarının-özellikle çok ortaklı büyük kooperatiflerde-kooperatif yönetimine karşı ilgisiz kalmaları; sonra da, dış denetimi sağlamada Bakanlık veya ilgili kuruluş denetim elemanlarının yetersizliği, 60 bin civarındaki kooperatifin denetimsizliğe ve yöneticilerin insafına terkedilmesine neden olmaktadır.

Kooperatifçilik demokratik bir harekettir. Kooperatiflerde ortaklar, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde kendi kendilerini yönetir ve denetlerler. Bu amaca hizmet etmek üzere, geçen yüzyılda Batı'da geliştirilen kooperatif üst kuruluşları ve bunlara denetim yetkisi verilmesi yolunun ülkemizde de benimsenmesi ve geliştirilmesi zorunludur. Gerçi, 1163 sayılı Kanun'un getirdiği önemli yeniliklerden biri olarak, kooperatiflerde üst örgütlenme sağlanmış ve üst örgütlere denetim yetkisi verilmiştir (KoopK.m.70-80). Ancak uygulama bunun yeterli olmadığını göstermiştir. Zira Kanun, üst kuruluşlara üye olma zorunluluğu öngörmediği için beklenen sonuç gerçekleşmemiştir. Bu gün için yapılması gereken ise, üst kuruluşlara üye olma zorunluluğunun getirilmesi ile birlikte, kooperatif yönetimini etkin bir şekilde denetleyebilmek üzere üst kuruluşlara yetki verilmesidir.

Bu gün ülkemizde 60 bin dolayında kooperatif ve 12 milyon civarında da kooperatif ortağı bulunmaktadır. Bu 12 milyon kooperatif ortağı, ülke nüfusumuzun yaklaşık % 22'sini ve aktif nüfusun da yaklaşık % 50'sini teşkil etmektedir(1).

Görülüyor ki, ülke nüfusumuzun önemli bir dilimi koopera-

(1): Kooperatifçilik Dergisi, S.86, sh.6.

tifçilik hareketinin içinde, geri kalanı da etki alanındadır. Bir başka nokta olarak, aktif bir şekilde kooperatifçilik hareketinde görev alanlar dar gelirli sınıftır. İşte bu önemli kitlenin tasarrufları ve emekleri ile destek verdikleri kooperatifçilik hareketini kötüniyetli yöneticilerin elinde sonuçsuz bırakmamak için dinamik bir sorumluluk rejiminin oluşturulması, "toplumsal yarar" düşüncesinin bir sonucu olsa gerektir.

Aynı şekilde kooperatif yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda TTK'nun anonim ortaklık hükümlerine gidilmesini öngören KoopK.m.98 hükmü, bağımsız bir kooperatif kanunu için oldukça hatalı ve sakıncalı bir düzenlemedir. 1163 sayılı Kanun'un hazırlanmasında önemli ölçüde yararlandığımız İsviçre sisteminde, kooperatif yöneticilerinin sorumluluğu ile ilgili İsv.BK.m.916 ve anonim şirket yöneticilerinin sorumluluğu ile ilgili İsv.BK.m.754 arasında fark vardır ve kooperatif yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu kapsam itibarıyla daha sınırlı tutulmuştur(2). Yine İsviçre doktrini, anonim ortaklıklarla kooperatifler arasında değil benzerlik yakınlık dahi bulunmadığını kabul etmektedir(3). 1982 Anayasası, kooperatifçiliğin geliştirilmesini devlete bir ödev olarak yüklediği(m.171) ve kooperatifçiliğin gelişebilmesi için devlet himayesine ihtiyaç bulunduğu ülkemizde, kooperatifleri anonim ortaklıklar gölgesinde güdükleştirecek ve tip yozlaşmasına neden olacak bu düzenlemenin bir an önce değiştirilmesi ve kooperatiflere özgü bir sorumluluk düzeninin getirilmesinde büyük yarar bulunacağı kanısındayız.

Özellikle yapı kooperatiflerinde görülen bir kısım yolsuzluk ve suiistimalleri önlemek üzere, 6.10.1988 tarih ve 3476 sayılı Kanun'la yönetim kurulunun bir kısım yetkileri elinden alınarak genel kurula devredildi. Yani KoopK.m.42'de sayılan genel kurulun "devredilmez" yetkileri artırıldı ve dolayısıyla yönetim kurulunun en doğal yetkileri elinden alınmış oldu. Kanunkoyucu bu düzenleme ile, kooperatiflerde sık rastlanan bazı usulsüzlükleri önlemek amacını güdüyordu. Ancak bu güne kadarki uygulama ve genel kurulun ağır işleyen bir organ olma niteliği gösterdi ki,

(2): TEKİL(Şirketler II),114.

(3): TEKİNALP(Ortaklıklar II),372 dn.4.

yönetim kurulunda görülen bir kısım görevi suiistimal durumlarını önleyebilmek için mutlaka yönetim kurulunu bu yetkilerden yoksun bırakmak zorunlu değildir. Gayrimenkul alım satımında takip edilecek usulü belirlemek üzere veya gayrimenkulün niteliğini, yerini, asgari ve azami fiyatını tespit etmek için, -genel kurula ilgisiz ortakları bir araya getirme problemi bir yana- genel kurulun yönetim kurulundan daha ayrıntılı bilgilere ve incelemelere dayanarak konuyu çözümleyebileceği de söylenemez. Kaldı ki, gerek kayıtlı sermayeli anonim ortaklıklarda gerekse halka açık anonim ortaklıklarda somutlaştığı biçimde, modern işletmecilikte yönetim kuruluna yüklenen yetki ve fonksiyonların gün geçtikçe artırılma eğilimi gösterdiği bilinen bir gerçektir. Kanımızca, etkin bir sorumluluk düzeni sağlamada izlenecek yol, yetkileri azaltmak değil, yetkilerin kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirleri almak olmalıdır.

Ülke ekonomisi açısından geliştirilmesi gereken bir sektör olarak kooperatifçilikte, yöneticilerin sorumluluğu ile ilgili cezai hükümleri, benzer özel teşekküllerle kıyaslanamayacak ölçüde ağırlaştırmak da, makul bir gerekçeye dayandırılması zor bir husustur.

Öz olarak vurgulamak gerekir ki, öncelikle kooperatif yöneticilerinin hukuki sorumluluğunda TTK.nun anonim ortaklık hükümlerine gidilmesi yolunun kaldırılarak, kooperatiflere özgü sorumluluk hükümlerinin getirilmesi ve bu hükümlerin etkin bir denetimi sağlayabilmesi için de, kooperatiflerin üst kuruluşlara üye olması zorunluluğu öngörülerek öz denetimi işlettirecek mekanizmanın harekete geçirilmesi şarttır.

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi